

Jeanett Haugen

«Læreren kunne ha anbefalt flere bøker.»

- En kvalitativ studie av hvordan man kan motivere elever til å lese
mer skjønnlitteratur

Masteroppgave i nordisk litteratur

Institutt for språk og litteratur

Det humanistiske fakultet

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Trondheim, våren 2015

Forord

Arbeidet med denne avhandlingen har gitt meg ny og verdifull innsikt i ungdoms lesevaner og holdninger, og hva som motiverer dem til mer lesing av skjønnlitteratur. Svarene deres vil være med på å inspirere meg og farge min lærerhverdag i tiden framover. Deres stemmer vil bli hørt.

I dette arbeidet har jeg hatt mange personer i ryggen som ikke bare har bidratt til oppgavens form og innhold, men som også har støttet og heiet meg fram ved å ha troen både på meg og arbeidet mitt. Dere fortjener all mulig takk!

Først av alt vil jeg takke mine informanter. Uten både elevene og lærernes interessante refleksjoner og tanker om lesemotivasjon ville ikke denne oppgaven blitt noe av. På lik linje vil jeg takke min dyktige veileder Lars August Fodstad, som med både kunnskap og engasjement har guidet meg gjennom skrivingen, og som har bidratt til å gi meg nye tanker og økt kunnskap innen fagfeltet spesielt og skrivingen generelt.

Min gode venninne, medstudent og inspirasjonskilde Elisabeth fortjener en stor takk for gode faglige diskusjoner og refleksjoner, og for alle de nødvendige kaffepausene med løsning av verdensproblemer. Andre som fortjener en takk er medstudent Fredrik for å ha vært støttende og inspirerende i skriveprosessen, og nordisk-jentene for godt samhold og hyggelige lunsjpauser. En takk også til min grunnskolelærer og lesemotivator Lisbet som alltid har hatt troen på meg, som har vært med i denne prosessen fra dag én og har lest igjennom oppgaven i sin helhet og gitt meg gode, konstruktive tilbakemeldinger.

I tillegg ønsker jeg å rette en takk til Håvard Tjora og Jørn Lier Horst som i starten av masterprosessen ga meg hyggelig tilbakemelding på mine tanker og ideer om ungdom og lesing, og som ga gode råd på veien videre i masterskrivingen.

Sist, men ikke minst vil jeg rette en stor takk til min fantastiske familie som alltid støtter meg og som alltid motiverer meg til å yte mitt aller beste. Glad i dere!

Trondheim, mai 2015

Jeanett Haugen

Innhold

1. Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn for undersøkelsen.....	2
1.2 Avhandlingens struktur	5
2. Metode.....	7
2.1 Forskningsintervju.....	7
2.1.1 Etske hensyn ved intervjuer	8
2.2 Utvalg	9
2.3 Avhandlingens validitet og reliabilitet	10
3. Teori og leseforskning.....	13
3.1 Dagens lesesituasjon	14
3.2 Nyttelesing og lystlesing	15
3.3 Gutter og lesing	18
3.4 Motivasjon.....	20
3.4.1 Lærerens rolle.....	22
4. Analyse og tolkning	25
4.1 Spørreundersøkelsen	25
4.2 Intervjuet	32
4.2.1 Elevene	32
4.2.2 Lærerne.....	36
5. Drøfting og oppsummering	41
5.1 I etterkant.....	45
5.1.1 Konsekvenser og perspektivering	45
5.1.2 Teori- og metodekritikk	47
Litteraturliste	49
Vedlegg	53
Vedlegg 1: Samtykkeerklæring – elev	53
Vedlegg 2: Samtykkeerklæring – lærer.....	54

Vedlegg 3: Spørreundersøkelingsguide	55
Vedlegg 4: Intervjuguide – elev	58
Vedlegg 5: Intervjuguide – lærer	59
Vedlegg 6: Spørreundersøkelse-transkripsjon	60
Vedlegg 7: Intervju-transkripsjon – elever.....	68
Vedlegg 7.1: Gutt 6a	68
Vedlegg 7.2: Gutt 6b	70
Vedlegg 7.3: Gutt 6c	72
Vedlegg 7.4: Gutt 6d	74
Vedlegg 7.5: Jente 6a	76
Vedlegg 7.6: Jente 6b	78
Vedlegg 7.7: Gutt 9e	80
Vedlegg 7.8: Gutt 9f.....	82
Vedlegg 7.9: Gutt 9g	84
Vedlegg 7.10: Jente 9c	86
Vedlegg 7.11: Jente 9d	88
Vedlegg 8: Intervju-transkripsjon – lærere	90
Vedlegg 8.1: Lærer 6.....	90
Vedlegg 8.2: Lærer 9.....	93
Sammendrag.....	95

Tabell- og figuroversikt

Tabell 1: Antall elever på spørreundersøkelsen.....	9
Tabell 2: Oversikt over intervjuobjektene.....	10
Tabell 3: Om elevene liker å lese.....	25
Tabell 4: Hvorfor elevene leser.....	26
Tabell 5: Antall minutter brukt på lesing hver dag.....	27
Tabell 6: Teksttyper.....	28
Tabell 7: Foreldrenes lesing.....	31
Tabell 8: Hva elevene leser.....	32
Tabell 9: Bruk av biblioteket.....	35
Figur 1: Ordsky: Hva som motiverer 5.klassingene.....	29
Figur 2: Ordsky: Hva som motiverer 8.klassingene.....	29

1. Innledning

«Å kunne lese er en nøkkel til verden, ettersom en stor del av verden gjemmer seg i skrift, tekster og diskurser.» (Skaftun 2009: 15). Lesing er ifølge førsteamanuensis i nordisk Atle Skaftun nøkkelen til forståelse, noe også læreplanen vektlegger ved å oppnevne lesing som én av fem grunnleggende ferdigheter. Kunnskapsløftet uttrykker at disse ferdighetene er nødvendige for at eleven skal kunne virke i skole, arbeid og ute i samfunnet ellers (Utdanningsdirektoratet, 2013b), og er dermed med på å legitimere viktigheten av lesingen. Likevel viser PISA-resultater (Programme for International Student Assessment) at flere elever sliter med lesing. Flere elever forbinder det gjerne med lekselesing og skolearbeid, og holdningene kan lett bli negative, og leselysten forsvinner (Lie, Kjærnsli, Roe og Turmo, 2001) Jeg mener fokuset bør ligge her, på leselysten, og vi bør kombinere lystlesing og nyttelesing for å få elevene mer interesserte i å lese. Kan vi med skjønnlitteraturen gjøre elevene mer positive og motiverte til lesing? Og hva kan gjøres for å få guttene til å lese mer?

I mine to praksisperioder, henholdsvis i en 8.klasse og i en påbyggsklasse på videregående, ble jeg oppmerksom på elevenes leseferdigheter og det overrasket meg hvor mange som slet med lesing. Flere av elevene leste ikke noen form for skjønnlitteratur på fritiden og fikk derfor ikke lik lesetrening som de andre. Jeg skulle på dette tidspunkt gjerne visst hvordan jeg best mulig kunne motivere disse elevene til å lese mer og veilede dem til å bli bedre lesere. Etter flere praksisperioder har jeg også hørt mange yngre elever snakke om lesing. Jeg husker godt fire 3.klassinger som lekte skole i et friminutt, og her fikk jeg rollen som elev sammen med tre av dem. Fagene var matte og kunstfag, og norskfaget unngikk de glatt. Da jeg spurte dem om grunnen til det, svarte først ei jente at hun synes det var kjedelig og at hun hatet å lese. To av de andre hang seg på, henholdsvis ei jente og en gutt, og sa at det var for mye lesing i norsktimene, og at det var kjedelig. Disse utsagnene, og den negative holdningen til lesing, har klistret seg til bakhodet mitt. En viktig del av norskfagets formål, som vi finner i læreplanen, er at faget skal motivere til lese- og skrive lyst (Utdanningsdirektoratet, 2013a), men hvordan kan vi motivere elevene?

Jeg forsker på ungdommers lesing av skjønnlitteratur, både på skole og på fritid, og ønsker å finne ut hva slags motivasjon de har for å lese, og hva de motiveres av. Problemformuleringen for avhandlingen er: Hvordan kan elever motiveres til å lese skjønnlitteratur? Her vil det være interessant å se på forskjellene mellom kjønnene. I tillegg vil jeg se på aspekter som kan ha innvirkning på elevenes motivasjon, som begrepsparene lystlesing versus nyttelesing, og

fritidslesing versus skolelesing. Samtidig vil jeg se på lærerens vektlegging av lesing i undervisningen og om det er stort sprik i elevers og lærerens syn på motivasjon.

Avhandlingen vil i hovedsak bygge på en kvalitativ metodisk analyse. Her tar jeg i bruk spørreskjemaer gjennomført med en 5.- og en 8.klasse, og forskningsintervjuer gjennomført med en 6.- og en 9.klasse, samt intervju av to norsklærere. Dette gjør jeg for å få innblikk i elevenes holdninger til lesing og motivasjon, for å få fram hva lærerne vektlegger i undervisningen, og i hvilken grad de jobber med leselyst og motivasjon i klasserommet. I kapittel to vil jeg komme tilbake til metoden, hvor jeg presenterer spørreundersøkelsen og forskningsintervjuet grundigere, samt kommenterer avhandlingens validitet og reliabilitet ved bruk av denne type metode. For å kunne besvare problemstillingen ønsker jeg å belyse flere ulike teoretiske innfallsvinkler og forskning på lesing. Begrepene lesing og motivasjon vil bli definert, og forskning på lesing vil legges fram, blant annet i form av læreplanen og PISA-resultater. Dette vil underbygge avhandlingen og støtte opp under funnene fra spørreundersøkelsen og intervjuene.

1.1 Bakgrunn for undersøkelsen

Lesing og litteratur blant skoleelever har blitt mye forsket på opp gjennom årene, og flere har studert litteraturlesing i klasserommet. Jeg vil i det følgende presentere bakgrunnen for undersøkelsen og knytte dette opp mot læreplanen og ulike leseundersøkelser. I tillegg presenteres noe forskning på temaet for å vise tidligere funn, før jeg seinere i avhandlingen legger fram eget materiale og sammenligner funnene som er gjort for å se om det samsvarer.

I læreplanen, under hovedområdet 'skriftlig kommunikasjon', legges det vekt på at leseopplæringen skal være med på å stimulere lysten og evnen til å lese, og at elevene både skal lese for å oppleve og for å lære (Utdanningsdirektoratet, 2013c). Læreplanen vektlegger dermed både nyttelesing og lystlesing i undervisningen, begreper jeg kommer tilbake til seinere. De siste årene har det blitt satset på lesing ved norske skoler for å øke leseferdigheter og lesemotivasjon blant ungdom. Blant annet har Kultur- og Kunnskapsdepartementet hatt et program med mål om å styrke befolkningens lesekompetanse. Med programmet «Leseløftet 2011-2014» har lesing blitt et stort satsingsområde (Waale og Krogtoft, 2013: 111). Likevel viser PISA- og PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study)-resultater at elevenes leseferdigheter ikke er gode nok, tross lesesatsing og innføring av begrepet 'grunnleggende ferdigheter' i alle fag. I tillegg har leselysten, som flere av aksjonene og testene har villet måle, vist seg å være minst blant elever på ungdomsskole og på videregående (Waale et al. 2013: 112-

115). Vi finner altså fortsatt mange elever som ikke leser bøker, enten fordi de ikke vil, eller fordi de ikke har forutsetning eller ferdigheter til å greie det. Hvorfor er det slik? Her ligger konflikten: Satsingen og utviklingen som blir gjort i forbindelse med lesing i skolen samsvarer ikke med de dårlige resultatene og den lave motivasjonen som elevene viser.

Lesing og lesekompetanse har fått mye oppmerksomhet i media de siste årene, ofte i negativt ordelag. Det kan derfor virke som om dagens befolkning leser mye dårligere enn før. Gabrielsen, Oftedal, Dahle, Skaathun og Gabrielsen skriver at lesekravene samfunnet stiller, nok har økt i større hastighet enn befolkningens leseferdigheter. Samfunnet er heller ikke lenger så opptatt av spørsmålet *om* befolkningen leser, men heller spørsmålet om *hvor godt* man leser (2003: 16). Det er leseferdighetene til hver enkelt som vektlegges, og dette kommer av PISA-resultatene. Likevel, stikk i strid med den gjengse oppfatningen av at ungdommen ikke leser, skriver Steinar Bakken (2011) en artikkel som setter søkelyset på en ukjent side ved ungdommens lesing:

[...] Ungdom leser. Gutter leser. De leser «tunge», «vanskelige», «sære» og «kritikerroste» bøker. [...] De liker dem, diskuterer dem i friminuttene og blir lesere av å lese bøkene ingen litteraturformidlere, lærere, bibliotekarer gir dem (Bakken, 2011).

Bakken viser med dette sitatet til utdelingen av Uprisen i 2011, der videregåendelever satt i juryen for utvalg av åtte nominerte bøker, og for kåring av årets beste ungdomsbok. Prosjektet viser at bøkene ungdomsjuryen hadde valgt ut var både «tunge» og «vanskelige» og at elevene leser når de finner interessante bøker. De vil ha kvalitetsbøker, og guttene trenger bøker med 'riktig' innhold, ikke enkle bøker slik mange tror (Bakken, 2011). Dette la også mine intervjuobjekter vekt på, som jeg vil komme tilbake til i analysedelen. Elevene trenger tillit for å bli engasjert, og tilliten krever at de blir hørt. Men selv om Bakkens påstand viser at ungdommen leser, finnes det likevel mange elever som ikke har funnet motivasjonen og engasjementet som skal til for å lese bøker. Dette må tas tak i.

Forskning på feltet er med på å kartlegge lesingen blant ungdom. Kari Anne Rødnes har med forskningsartikkelen *Skjønnlitteratur i klasserommet* vært med på å kartlegge feltet innen lesing og litteratur. Hun tar for seg to innganger til arbeid med litteratur i klasserommet, en analytisk og en erfaringsbasert tilnærming. Ved den erfaringsbaserte benyttes elevenes egne erfaringer for meningsskaping i litteraturen. Tilnærmingen kan likevel oppleves problematisk ved at den gjør det vanskelig å se det faglige innholdet i litteratursamtalene. Den analytiske tilnærmingen, som omhandler virkemidler, koblinger og kunnskap, setter teksten i fokus. Også denne tilnærmingen kan være problematisk ved at elevene ikke alltid ser nytteverdien. Arbeidet

hennes viser at begge tilnærmingene har sin plass i arbeidet med skjønnlitterære tekster i undervisningen. Den analytiske tilnærmingen hjelper elevene til å forstå tekstene bedre, og berike leseopplevelsen ved den erfaringsbaserte (Rødnes, 2013).

En pioner innen forskningen på lesere i klasserommet er Jon Smidt. I sin doktoravhandling *Seks lesere på skolen. Hva de søkte, hva de fant* (1989) vektlegger han litteraturlesingen som en identitetsskapende aktivitet. Det sentrale her var at tekstlesingen ble en form for sosial prosess i norsktimene, der klasserommet spilte en viktig rolle. Smidt viser her at det ble viktig for elevene å få roller de mestret, og at opplevelsene ble vektlagt. Dette ser vi også hos blant annet den amerikanske leseforskeren John T. Guthrie (2008), som mener at samarbeid og sosial interaksjon er viktige faktorer for motivasjon.

Med sin doktoravhandling forsket Hallvard Kjelen (2013) på litteraturundervisning i ungdomsskolen. Avhandlingen bygger på kvalitative intervju med utgangspunkt i hvordan norsklærere snakker om litteratur og litteraturens plass i norskfaget. Ønsket var å finne ut hvordan lærere opplever friheten og ansvaret de har fått med Kunnskapsløftet. Kjelen fant en usikkerhet blant lærerne om hva som er kjernen i det 'nye' norskfaget. Hvordan lærerne velger ut tekster til undervisningen blir gjort på forskjellige måter, men særlig viktig for utvalget er spørsmålene om hva som vil fungere og fenge elevene i klassen. Altså blir elevenes interesser vektlagt til en viss grad, og målene for undervisningen handler i stor grad om elevens selvdanningsprosesser, og deres kulturelle kunnskap og sosialisering (Kjelen, 2013).

Janne Karin Støylen har forsket på ungdomsbøker og anmeldelser av disse og spør om vi voksne kan vite hva som er gode bøker for ungdom? Støylen har sett på ulike ungdomsbokanmeldelser skrevet av profesjonelle kritikere og sammenlignet disse med anmeldelser skrevet av ungdom. Ungdomsskoleelevene la vekt på identifikasjon i bøkene de likte best. En viktig kvalitet ved en god ungdomsbok er at den snakker til målgruppen. Bøker som fikk kritikk fra en litteraturkritiker for å være lite troverdig, kunne i motsatt fall få ros fra ungdommene fordi historien gjorde det lett for dem å forstå og følge hovedpersonen (Støylen, 2014). Det er altså stort sprik i hvilke tekster som appellerer til elevene og hvilke bøker lærerne mener er gode.

Blant masterstudenter er det også forsket en del på lesing og lesevaner. Både Astrid Mortensvik og Hanne Kristiansen har skrevet om litteratur og lesing blant ungdom. Mortensen fant ut at flere av elevene leser tekster uten å tenke over den estetiske dimensjonen ved dem, men at de likevel er positive til skjønnlitteratur (Mortensvik, 2014). Kristiansen, som skreiv om guttenes holdninger til lesing, fant ut at deres lesing virker situasjonsavhengig, og at guttene mener de

har den kompetansen som behøves for å fungere i sitt liv (Kristiansen, 2009). Noe av de samme tankene rundt lesing finner jeg igjen i mine intervjuer, men det kommer jeg tilbake til.

Med denne forskningen som bakteppe, mener jeg det bør forskes mer på guttenes lesing, og man bør forsøke å kartlegge hva som kan motivere dem til mer lesing, og til å bli mer aktive i lesesamtaler. En debatt som ofte pågår i skolen og ute i samfunnet dreier seg om elevenes leseferdigheter, og i hvor stor grad man skal fremme lystlesingen i forhold til nyttelesingen, uten at dette går på bekostning av elevenes motivasjon. Det er mye på grunnlag av denne debatten jeg syns det vil være interessant og nyttig å forske på elevenes holdninger og syn på lesing, både hjemme og på skolen, og samtidig få et innblikk i lærernes vektlegging av nytte- vs. lystlesing i undervisningen. I hvilken grad faget faktisk motiverer til leselyst, er noe av det jeg i denne avhandlingen forsker på, slik at jeg i framtidig jobb kan være mer rustet til å hjelpe disse elevene med å finne leselyst og lesemotivasjon. Det finnes en del forskning på lesing blant ungdom. Avhandlingen min vil likevel være et bidrag til forskningen ved å vise hvordan man motiverer elevene til lesing, samt en vektlegging både av elevene og lærernes side. Dette vil være med å gi en pekepinn på hvordan det står til med lesemotivasjonen blant elevene, og samtidig gi et innblikk i hvordan lærerne planlegger undervisningen med utgangspunkt i leselyst og motivasjonsbygging.

1.2 Avhandlingens struktur

Avhandlingen er herfra inndelt i fire hoveddeler. I kapittel to vil jeg presentere hvilke metoder jeg har brukt i innhenting av data og materiale. Her begrunnes også utvalgene til intervjuene, samt etiske hensyn som ble tatt. Videre vil jeg også vurdere avhandlingens validitet og reliabilitet.

I kapittel tre presenteres leseforskning og aktuell teori om lesing. Teorien vil også gå mer spesifikt inn på litteratur knyttet til begrepene lesing og motivasjon, mens leseforskningen ser på kjønnsforskjeller, mer spesifikt gutter og lesing. Den valgte teorien og leseforskningen er med på å legitimere litteraturens viktighet, og på å underbygge mine funn. En del av teorien/forskningen diskuterer også graden av nyttelesing versus lystlesing i klasserommet.

I kapittel fire presenteres analyse og tolkning av funnene. Flere steder vil det derfor være formålstjenlig å henvise til vedlegg (intervju og spørreundersøkelse). Der hvor dette er aktuelt, vil informasjonen være markert med en fotnote. I tillegg framstilles enkelte funn i tabeller.

I kapittel fem vil jeg komme med en drøfting av funnene, samt en oppsummering. Funnene vil knyttes opp mot den aktuelle teorien og forskningen som omhandler emnene lesing og motivasjon. Avslutningsvis vil jeg komme med teori- og metodekritikk, samt kommentere konsekvenser denne avhandlingen vil kunne ha, både for lærerpraksisen og perspektivering.

2. Metode

I dette kapitlet redegjør jeg for empirien avhandlingen bygger på, samt drøfter valg som er gjort og hvordan disse kan ha påvirket undersøkelsen. Jeg benyttet en kvalitativ metodisk tilnærming til innsamling og analyse av det datamaterialet jeg trengte. Først gjennomførte jeg en spørreundersøkelse, hvor hovedpoenget var å kartlegge elevenes lesevaner og syn på lesing og litteratur. For å gå dypere inn på dette med motivasjon og lesing, benyttet jeg også dybdeintervju av både elever og lærere, fordi jeg mener det er like viktig å høre lærerens som elevens stemme i kartleggingen av lesemotivasjonen i klassen. Intervjuene ble gjennomført ett år etter spørreundersøkelsene, fordi jeg ønsket å se om man kunne finne utvikling og modning i elevenes syn på lesing, samt et innblikk i lærernes holdninger til lesing.

2.1 Forskningsintervju

Formålet med et forskningsintervju er at man skal forstå sider ved intervjuobjektets liv, fra hans eller hennes perspektiv (Kvale og Brinkmann 2009: 43). Intervjuet jeg gjennomførte hadde som mål å få fram elevene og lærernes leseholdninger og få dem til å fortelle om deres forhold til lesing. Forskningsintervjuet bygger på dagliglivets samtaler, og preges av å ha åpne spørsmål hvor man bruker fordypningsspørsmål for å få et godt innblikk i intervjuobjektets tanker. Dette er en form for intervju der det konstrueres kunnskap i samspill eller interaksjon mellom intervjueren og den som blir intervjuet (Kvale og Brinkmann, 2009: 22).

Til forskningsintervjuet utarbeidet jeg en intervjuguide¹, både til elevintervjuet og til lærerintervjuet. Dette gjorde jeg for å kunne strukturere intervjuene bedre, for å kunne stille samme spørsmål til alle intervjuobjektene og for å være forberedt (Tjora, 2012: 129). Jeg valgte å lage to forskjellige intervjuer fordi elevene og lærere har ulike roller i motivasjonsprosessen for lesingen, og på grunn av deres lesenivå. I intervjuguiden la jeg vekt på å unngå ja/nei-spørsmål, og konsentrerte meg om å lage spørsmål som krevde utdypende svar. Målet var å sikre gode og forklarende svar fra intervjuobjektene. Spørsmålene til elevene ble også laget enklere og kortere enn lærerspørsmålene, slik at det skulle bli lettere for elevene å forstå, og for at de alle skulle ha evne og forutsetning for å svare.

I et slik forskningsintervju vil man kunne framprovosere en del digresjoner, og man kan komme inn på andre temaer enn først planlagt, fordi intervjuet er preget av å være en fri samtale mellom intervjuer og intervjuobjekt. Det som kan skje, er at intervjuguiden kan forstyrre den frie

¹ Se vedlegg 4 og 5.

samtalen, fordi den er preget av struktur og ferdig formulerte spørsmål (Tjora, 2012: 135). Intervjuet gikk derimot bra, da intervjuobjektene virket å være forberedt på oppsatte spørsmål, og svarte på spørsmålene de fikk. Digresjonene og oppfølgingsspørsmålene var også med på å utfylle svarene på nye og nyttige måter, og ga et mer helhetlig bilde av elevenes holdninger og motivasjon for lesingen. Spørsmålene var nødvendige for å få fram elevenes holdninger ettersom flere svarte ganske kort og vagt på de opprinnelige spørsmålene, særlig de som ikke likte å lese.

2.1.1 Etske hensyn ved intervjuer

Ved intervju er det en rekke etiske problemstillinger man må tenke på. I forkant av intervjuene utarbeidet jeg derfor et samtykkeskjema² som elevene skulle få foreldrenes underskrift på, samt et skjema til lærerne. Dette fordi elevene er under 18 år og trenger foreldreunderskrift, men samtidig for at både elevene og lærerne skulle være informert om formålet med intervjuet, og for å gi dem informasjon om anonymitet og deres rettigheter til å trekke seg om de ønsker dette.

I tillegg til det praktiske er det viktig å ta hensyn til intervjuobjektene. Disse er i en sårbar posisjon hvor de skal utlevere personlige leseopplevelser og tanker om egen lesing. Jeg som intervjuer er i en maktposisjon i forhold til intervjuobjektet, både fordi jeg definerer situasjonen ved å ha valgt samtaleemnet, og fordi jeg styrer samtalen (Kvale og Brinkmann, 2012: 23). Spesielt elevene kan i denne sammenheng bli stresset eller ikke tørre å svare på det som blir spurt om, eller de kan komme til å svare annerledes fordi de skal 'tøffe seg'. Flere av elevene, spesielt de som viste seg å være svake lesere, virket nervøse i starten. Jeg brukte derfor litt tid på å småsnakke om andre temaer, gjentok deres rettigheter i intervjuet, samt at jeg til noen la vekt på at de med sine svar kunne være med på å forbedre norsktimene ved å fortelle hva som motiverte dem. Dette hensynet er greit å ta med i betraktningen for analysen.

Transkriberingen som ble gjort i etterkant av intervjuet, ble gjort på bokmål for å gjøre det mer forståelig, og for å anonymisere intervjuobjektene ytterligere, ettersom de alle snakker dialekt, og lett kunne blitt gjenkjent. Enkelte dialektord kunne blitt tatt med i transkriberingen fordi disse er veldig holdningsbeskrivende, men jeg valgte likevel å ikke ta dem med, ettersom det ikke var avgjørende hverken for betydningen eller helheten av det som ble ytret, og holdningene kommer likevel godt fram i transkriberingen på bokmål.

² Se vedlegg 1 og 2.

2.2 Utvalg

Spørreundersøkelsene ble gjennomført høsten 2013 på en distriktsskole i Oppland, i to ulike klasser: en 5.klasse og en 8.klasse med henholdsvis 16 og 17 elever, med en forholdsvis jevn fordeling av gutter og jenter:

5.klasse	8.klasse
16 elever	17 elever
10 gutter	8 gutter
6 jenter	9 jenter

Tabell 1 – antall elever på spørreundersøkelsen.

Jeg valgte å intervjuer både en 5.klasse og en 8.klasse for å se om holdningene skilte seg mye fra hverandre, og for å se utviklingen og progresjonen i leseferdighetene og lesemotivasjonen. Samtidig er det interessant å se hvor tidlig en eventuell negativ holdning for lesing begynner – om dette er noe som kommer til syne allerede på barneskolen, eller om det er noe som kommer etter hvert som kravene blir flere utover på ungdomsskolen.

Man kan spørre seg hvem den gode informant er, og hvordan man kan finne denne personen. Er den gode informant eleven som har best leseferdigheter og som leser mest skjønnlitteratur, eller er det eleven som leser minst og er dårligst av elevene i klassen? Er det læreren som har mest fokus på lesemotivasjon, og som best mulig greier å tilrettelegge undervisningen for alle elevene, eller er det læreren som sliter med å motivere elevene til lesing? Og hvor mye har kjønn å si? Jeg tror alle de ulike informantene har mye viktig å si om hvordan det står til med lesemotivasjonen og leseholdningene i skolen, og valget mitt ble derfor tatt på grunnlag av dette, i samarbeid med norsklæreren i klassene. Intervjuene ble gjennomført høsten 2014, og utvalget besto av seks elever i 6.klasse og fem elever fra 9.klasse, samt norsklæreren til begge klassene. Her må det nevnes at lærer 9 svarte på intervjuet over e-post, ettersom det ikke ble tid til et muntlig intervju. Dette kan ha påvirket hennes svar, og hindret fordypende refleksjoner. Norsklærerne var i tillegg nye fra året før, og hadde ikke vært med da elevene fikk spørreundersøkelsene. Når det gjaldt utvelgelsen av elever, valgte jeg å samarbeide med lærerne, ettersom jeg ikke kjente elevene godt nok. Kravet jeg ga lærerne var at elevgruppen måtte kunne dekke hele skalaen av leseferdigheter, og ettersom lesemotivasjonen kan variere mellom gutter og jenter, ville jeg også at elevgruppen skulle være en blanding for å kunne spore eventuelle forskjeller.

Navn	Klasse	Lesemengde
Gutt 6a	6.klasse	Middels
Gutt 6b	6.klasse	Lite
Gutt 6c	6.klasse	Middels
Gutt 6d	6.klasse	Middels
Jente 6a	6.klasse	Middels
Jente 6b	6.klasse	Mye
Gutt 9c	9.klasse	Lite
Gutt 9f	9.klasse	Middels
Gutt 9g	9.klasse	Middels
Jente 9c	9.klasse	Mye
Jente 9d	9.klasse	Mye
Lærer 6	Norsklærer / kontaktlærer, 6.klasse	
Lærer 9	Norsklærer, 9.klasse	

Tabell 2 – oversikt over intervjuobjektene.

I tabellen under ‘lesemengde’ har jeg tatt utgangspunkt i hvor mye elevene selv mente de leste. Dette var for å få en liten oversikt over elevenes kunnskap om egen lesing, og for å få dem til å reflektere over egen lesing.

Under kvalitative intervju kan ulike relasjoner mellom intervjuer og intervjuobjekter oppstå. Her må det nevnes at lærer 9³ svarte på intervjuet over e-post grunnet liten tid. Lærer 6, som i forkant hadde vært litt nervøs for at hun ikke skulle ha noe å si, var positivt overrasket over at samtalen fløt så lett, og uttrykte også et ønske om å få en kort oppsummering av elevintervjuene, slik at hun kunne bruke elevenes ønsker til å forbedre egen lærerpraksis og undervisning. Begge lærerne var også positive til avhandlingen min, og uttrykte et ønske om å lese det jeg kom fram til. Også på elevintervjuene oppsto flere gode samtaler, men jeg opplevde etter hvert at jeg i større grad måtte prøve å møte hver enkelt elev der de befant seg i læringssituasjonen. Jeg måtte også oppmuntre flere elever til å svare hva de virkelig mente, og legge vekt på at intervjuet var anonymt, og at svarene kunne brukes av læreren til å forbedre undervisningen.

2.3 Avhandlingens validitet og reliabilitet

Undersøkelsens validitet er avhengig av om man får målt det man ønsker å måle, i samsvar med det problemformuleringen ønsker svar på. En svakhet, både ved spørreundersøkelsen og ved intervjuene, kan være at spørsmålene jeg stilte ikke er gode nok eller kan misforstås, eller at jeg kanskje burde hatt flere oppfølgingsspørsmål. Fordelen med spørsmålene elevene fikk er at de er åpne, og elevene kunne derfor ikke bare svare med ja- og nei-svar. Her får de mulighet til å svare inngående, og jeg kan korrigere om spørsmålene blir feiltolket. Likevel opplevde jeg flere

³ Se tabell 2 for detaljer. Lærer 6 og lærer 9 (og elev 6a osv.) viser til hvilken klasse de er lærer i (og er elev i).

elever som svarte så kort som mulig på spørsmålene de fikk, og så meg derfor nødt til å stille noen oppfølgingsspørsmål til enkelte av dem. På bakgrunn av dette ser jeg at noen intervju ble gått mer i dybden av enn andre og derfor vil gi noe bedre datagrunnlag.

En annen utfordring ved denne metoden og gjennomføringen, er måten elevene ble plukket ut på. Lærerne hjalp meg å plukke ut elever de mente kunne dekke hele skalaen av leseferdigheter, men noen av elevene som ble plukket ut, valgte å takke nei, noe som kan være utslagsgivende for resultatet. Dette kan ha vært elever med svake leseferdigheter som ikke turte å bli med, eller elever med sterke leseferdigheter som ikke syntes dette var spennende å være med på. Gyldigheten kan derfor bli svak, med tanke på at intervjuobjektene kanskje bare er et utvalg elever med middels leseferdigheter. Dette må tas i betraktning for seinere analyse.

Validiteten sier også noe om «i hvilken grad en metode undersøker det den er ment å undersøke.» (Kvale og Brinkmann, 2009: 251), noe som kan knyttes til spørsmålene i spørreundersøkelsen. Spørsmålene var delvis stilt for å finne ut elevenes holdninger til lesing, deres lesebakgrunn og hvor de helst sitter når de leser, hvor ofte de leser, hvem i familien som leser, blant annet. Mange av disse spørsmålene vil være litt utenfor fokusområdet for problemformuleringen og er kanskje ikke like aktuelle, men jeg mener likevel de kan ha betydning for elevenes lese-mønstre.

Under intervjuene valgte jeg å ikke benytte meg av båndopptaker, fordi jeg mente dette kunne virke skremmende på enkelte elever, spesielt de svake leserne. Jeg ble derfor nødt til å ta notater under intervjuene, noe som både kan være positivt og negativt. Negativt i den retning at jeg kanskje ikke fikk skrevet ned ordrett alt de sa og dermed kan ha mistet gode utsagn eller tonefall, selv om jeg føler jeg fikk skrevet ned det aller viktigste. Og muligens positivt i den forstand at elevene slapp å se meg rett i øynene hele tiden fordi jeg skrev, og at de da kanskje følte seg litt friere til å snakke, og ikke opplevde situasjonen like skummel. Jeg spurte elevene på forhånd om de synes det var greit at jeg noterte underveis, og alle var positive til dette, og det virket som at flere følte seg friere til snakke når det ikke var konstant blikk-kontakt. På lærerintervjuene valgte jeg å gi dem muligheten til å takke enten ja eller nei til bruk av båndopptaker, men dette ble ikke benyttet. Likevel fikk jeg veldig gode og utfyllende svar av dem, og fikk tydelig tak i essensen av deres holdninger til lesing og motivasjon.

Når det kommer til reliabiliteten, kan man finne flere utfordringer ved min metode. Resultatene fra forskningsintervjuet vil ikke være helt reliable fordi man mest sannsynlig ikke vil kunne få samme resultat om man gjennomfører intervjuet på nytt senere. Svarene jeg fikk, spesielt fra

elevene, kan ha vært situasjonsbestemte ettersom alle elevene ble plukket ut av norsktimen, samtidig som at mine oppfølgingsspørsmål kan gi ulike utslag i svarene. I tillegg valgte jeg å intervju bare en liten brøkdel av elever og lærere, og kan derfor ikke forvente at alle svarene jeg fikk inn vil være valide for alle elever på samme alder. En annen faktor er at jeg bare fikk intervjuet to norsklærere, begge kvinner. Det kunne vært interessant og funnet ut om det var forskjell mellom kvinnelige og mannlige læreres syn på lesemotivasjon, og på hvilken måte de legger opp undervisningen på med tanke på svake lesere, og guttenes lesing. Skulle jeg gjennomført dette måtte jeg hatt et mye større utvalg lærere for at det skulle blitt gyldig. I tillegg måtte jeg ha intervjuet elever og lærere på flere ulike skoler rundt om i landet for at svarene skulle ha vært gyldige konklusjoner å trekke. Svarene jeg fikk er likevel med på å gi et innblikk og en pekepinn på ungdommens lesing og deres holdninger.

3. Teori og leseforskning

Begrepene lesing og motivasjon er sentrale for denne avhandlingen og vil derfor i det følgende defineres i lys av læreplanen, teori og forskning. Begrepene nyttelesing og lystlesing vil også belyses, etterfulgt av teori og forskning som tar for seg gutter og lesing, blant annet resultater fra PISA-undersøkelsen. Til slutt i kapittelet presenteres teori og forskning som omhandler motivasjon, for å gi et innblikk i hvordan vi ligger an med elevenes lesing, og for å vite hvor og hva man skal ta tak i for å utvikle og bygge opp elevenes motivasjon.

Lesing har en sentral plass i læreplanen, blant annet ved å være én av fem grunnleggende ferdigheter. Ferdigheten skal gjøre elevene bevisst på hvordan de skaper mening og engasjerer seg i tekster, hvordan de finner og forstår resonnementer, samt gi dem innsikt i andre menneskers tanker, opplevelser og skaperkraft. Dette forutsetter kontinuerlig og systematisk arbeid med lesestrategier (Utdanningsdirektoratet, 2013b). Leseforståelsen består av flere delkomponenter, som å kunne analysere setninger, forstå setninger i en sammenheng, og kunne benytte tidligere erfaringer i forståelsen (ibid). Vi ser at lesing har en viktig plass i utdanningen. I norskfagets formål står det at «faget skal motivere til lese- og skrivelest og bidra til å utvikle gode læringsstrategier» (Utdanningsdirektoratet, 2013a). Elevene skal i tillegg orientere seg i ulike teksttyper, utvikle evnen til kritisk tenkning samt få et perspektiv på teksthistorien. Faget skal gi elevene større forståelse for samfunnet ved å se norsk språk, kultur og litteratur i et historisk og internasjonalt perspektiv (ibid). Disse leseferdighetene- og strategiene representerer forskjellige former for lesekompetanse. For elevene betyr denne kompetansen, ifølge OECDs (Organisation for Economic Co-operation and Development) definisjon, at de skal kunne «forstå, bruke, reflektere over og engasjere seg i skrevne tekster for å kunne nå sine mål, for å utvikle sine kunnskaper og evner, og for å delta i samfunnet.» (Utdanningsdirektoratet, 2013f).

Bartoli og Botels (1988) definisjon av leseforståelse samsvarer med læreplanen og PISA, og uttrykkes slik:

Reading comprehension is a process that involves the orchestrations of the reader's prior experience and knowledge about the world and about language. It involves such interrelated strategies as predicting, questioning, summarizing, determining meanings of vocabulary in context, monitoring one's own comprehension, and reflecting. The process also involves such affective factors as motivation, ownership, purpose, and self-esteem. It takes place in and is governed by a specific context, and it is dependent on social interaction. It is the integration of all these processes that accounts for comprehension. They are not isolable, measurable subfactors. They are wholistic processes for constructing meaning (Bartoli og Botel i Gallagher, 2004: 216).

Leseforståelse er altså en prosess som baserer seg på leserens erfaring og kunnskap om verden og språket. Dette samsvarer med UNESCOs (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) literacy-begrep, som definerer literacy som

[...] the ability to identify, understand, interpret, create and use printed and written materials associated with varying contexts. Literacy involves a continuum of learning to enable an individual to achieve his or her goals, to develop his or her knowledge and potential, and to participate fully in the wider society (UNESCO, 2004 i Penne, 2010: 28).

Målet med literacy vil ifølge Penne være en større «språkmakt» (2010: 29). Literacy er sentralt når man snakker om lesing, men vil ikke benyttes videre i avhandlingen fordi dette åpner for mange dimensjoner og diskusjoner som er utenfor rammen, og det er ikke dit jeg skal med denne avhandlingen. For at elevene skal tilegne seg lesekunnskap og -forståelse og kunne benytte den i lesingen, er de avhengig av motivasjon, som jeg kommer tilbake til seinere.

3.1 Dagens lesesituasjon

Mye av grunnlaget for elevenes leseferdigheter blir lagt de første skoleårene. På dette nivået skal de blant annet lære å trekke sammen tegn til ord, leseflyt, forståelse og tekstsikaping. Har de tilegnet seg disse ferdighetene kan det være lettere i seinere skoleår å motivere seg til å lese og avkode tekster. Det finnes også flere ulike faktorer som spiller inn på elevenes leseferdighet og motivasjon. Gabrielsen et al. nevner fire miljøfaktorer: hjemmebakgrunn, utdanningssystemet, lese- og skriveaktivitet i arbeidslivet og leseaktivitet på fritiden (2003: 21). Hjemmebakgrunnen kan ha mye å si for elevenes prestasjoner på skolen. Elevene arver ikke leseglede- og ferdigheter, men gode vaner smitter. Positivt for elevene er om foreldrene selv er lesere og har samtaler om bøker og høytlesing hjemme. Elevenes ulike kunnskapsnivå i skolen skyldes ofte hjem og samfunn. De barn som blir lest for i svært ung alder vil kunne ta etter foreldrene og slik utvikle en forståelse for språkets struktur og lære seg en sosial variant av språk og væremåte som kalles primærdiskursen. Dette vil hjelpe dem når de begynner på skolen, da de lettere vil kunne forstå sekundærdiskursen som er alle språklige møter utenfor hjemmet. Den sosiale ulikheten i skolen kan skyldes en forskjell i primærdiskursen hos elevene og i hvordan den har blitt praktisert (Penne 2010: 28-34). PIRLS og PISA underbygger dette synet ved å vise til resultater der elever som scorer relativt lavt på lesetester, også er elever som ikke har blitt lest for hjemme. Dette finner vi igjen hos enkelte av mine intervjuobjekter, særlig guttene, som vi skal se senere. Også foreldrenes egne holdninger til bøker og lesing har mye å si. En undersøkelse gjort av IEA (The International Association for the Evaluation of Educational Achievement) viser at antall bøker i hjemmet har en klar sammenheng med elevens

leseferdighetsnivå (Lie et al. 2001). Ser elevene at voksne har glede av bøker, kan dette være med på å skape en positivitet til lesing.

I tillegg til hjemmebakgrunn har også utdanningssystemet en selvfølgelig innvirkning på lesekompetansen ved at det er her kompetansen utvikles, fra primær- til sekunddærdiskurs. Det finnes noen negative trender i skolen, ifølge Kelly Gallagher (2009), blant annet en mangel på interessante bøker for elevene, i tillegg er trenden gjerne at man fjerner en del lesing til fordel for testforberedelser⁴, og utfordringen blir da at svake lesere ikke får lest nok på skolen (Gallagher 2009: 45). Utfordringen i utdanningen er den såkalte *Matteus-effekten*, altså at «de som har minst, får minst, og de som allerede har fått mye, får mer.» (Gabrielsen et al. 2003: 29). Denne utfordringen finner vi igjen ved at de flinke og raske elevene får nye oppgaver for å holde dem i aktivitet, og slik får mer trening og utfordringer, mens de som sliter sjelden kommer seg videre og sjelden får ekstraoppgaver fordi de først må forstå den opprinnelige oppgaven.

For å bli en bedre leser er det lesing som skal til. Lesing ble tidligere definert som en blanding av komponentene avkoding og forståelse, men man kan nå se behovet for en utvidet leseformel. Waale et al. (2013) utvider formelen til også å inneholde begrepet motivasjon. For å ha kunne ha forutsetning for å lese og for å få maksimalt ut av læringen, bør alle faktorene være tilstede: avkoding + forståelse + motivasjon. Motivasjon er en viktig forutsetning for lesing (Waale et al. 2013: 190). Dette kommer jeg tilbake til litt seinere.

3.2 Nyttelesing og lystlesing

Georg Brandes uttalte en gang at «spørsmålet om *hva* man skal lese, [...] henger sammen med spørsmålet om *hvorfor* man skal lese, og ikke minst med spørsmålet om *hvordan* man skal lese.» (Brandes 1908 i Skaftun 2009: 7). Dette er også et sentralt spørsmål i dagens norskfag, der lærerne ikke bare må finne ut hvilken litteratur som skal leses, men også må finne ut hvorfor og hvordan det skal leses. Brandes var skeptisk til at det skal finnes noen bøker som er de beste for alle (Ibid: 20). Laila Aase viser med følgende utsagn viktigheten av alle tekster, selv om ikke alle tekster passer for alle, slik Brandes uttrykker:

⁴ Dette er spesielt i USA, men også i Norge ser vi noe av de samme tendensene. Magnus Engen Marsdal har med boken *Kunnskapsbløffen* sett på Osloskolene og virkeligheten bak all testing og resultater. Pr. dags dato pågår det en debatt om hvorvidt elevenes faktiske kunnskapsnivå står i stil med deres resultater på nasjonale prøver.

Å ha lest Ibsen må ha satt i gang noen tankeprosesser som er produktive for den enkelte. Det betyr ikke at eleven skal måtte beundre Ibsen, men det må bety at Ibsens tekster kan brukes til å tenke med eller mot, eller bli eksempel på hvordan vi forstår norsk språk (Aase 2005: 39).

I likhet med Aase mener Gallagher (2009) at det ikke er et mål å få alle elevene til å like boka, men at alle elever skal ha en mening om teksten, enten positivt eller negativt. Dette vil være med på en danningsutvikling. I tillegg legger han vekt på at problemet med skjønnlitteraturen ikke er skjønnlitteraturen i seg selv, men måten man underviser på og bruker tekstene. Med Kunnskapsløftet har lærerne fått større frihet til å velge litteratur, for læreplanen ikke lister opp konkrete verk man skal lese i undervisningen. På denne måten kan lærerne tilpasse litteraturen til sin elevgruppe, og legge opp verk som alle på en eller annen måte kan ha forutsetning for å greie å komme igjennom. Lærerne kan derfor også variere mer og finne en balanse i bruken av skjønnlitteratur sett i lys både av nyttelesings- og lystlesingsperspektivet.

«Leseglede og opplevelsen av god litteratur betraktes som en bonus heller enn en begrunnelse for skjønnlitteraturens plass i skolen» (Skaftun 2009: 12), hevder Skaftun, som legger mer vekt på litteraturens nytteverdi, enn på lesegleden. Skjønnlitteraturen vil ha nytteverdi ved å være eksempler når man skal diskutere menneskelivet utenfor den litterære representasjonen. Litteraturen vil kunne fremstå som en slags kunnskapsbank som har verdi, dersom skolens langsiktige danningsmål blir anerkjent (ibid: 17). Lesegleden og leselysten vektlegges ikke av han, og vil derfor heller ikke få stor plass i undervisningen.

Synet på fritidslesing i skolen er delt. Sylvi Penne (2010) advarer mot å dra fritidslesingen inn i undervisningen. Problemet er at tekstene brukes som 'ekte' og 'sanne' eksempler fra virkeligheten, og elevene kan få et problem med å vite hvilke tekster som er virkelige og hvilke som er fiktive. Undervisningen bør derfor vektlegge utvikling og opplevelse på likt grunnlag. Penne er kritisk til at elevene alltid skal velge selv hva de skal lese, fordi de ender opp med å velge det de liker og får dermed ikke utvidet lesehorisonten. Hun mener lærerne i stor grad bør velge ut varierende tekster, og at tekstene, uansett hva de omhandler, skal tematiseres retorisk og metaspråklig. Opplevelsen er ikke nok, den hører fritidslesingen til, og leseopplevelsen må i undervisningen tematiseres (Penne 2010: 18, 19, 23). I motsetning mener Gallagher (2009) at lystlesingen har sin plass i skolen, at man trenger like mye av begge deler. Han deler likevel Pennes syn på at elevene trenger å utvikle leseferdighetene ved å lese flere type tekster. Læreren bør ha kjennskap til bøkene elevene leser og legge opp til lesesirkler og lesefelleskap.

Man kan spørre seg hvordan elevene skal kunne mestre lesingen om de ikke føler en leseglede, men alltid må lese fordi de må, og her gjør lystlesingsprinsippet seg gjeldende. Både Gallagher

(2009) og Åsmund Hennig (2010) setter spørsmålstegn ved kravene vi stiller til ungdommens lystlesing. Det stilles alltid krav om at elevene skal lese et visst antall sider, et krav om å lese en bok de ofte ikke har valgt selv, et krav om å besvare spørsmål knyttet til blant annet virkemidlene og forfatteren av tekstene. Dette er krav vi sjelden stiller til egen lesing. Konkrete mål med lesingen er vanlig i undervisningen, men for å bli god er man også nødt til å sette pris på lesingen, og her kommer lystlesingen inn i bildet. Lystlesingen karakteriseres av en intens og visualiserende innlevelse som vekker nysgjerrighet og refleksjon både for litteraturen, og for leseren selv. Opplevs derimot en motvilje mot lesing, kan dette skyldes at undervisningen ikke fremmer nysgjerrighet og forskning, og at bøkene som skal benyttes ikke appellerer til elevenes interesser og bakgrunn (Hennig, 2010: 70, 71). I tillegg til begrepene lystlesing og nyttelesing kan man også finne begrepet pliktlesing. Pliktlesingen knyttes ikke spesifikt til lyst- eller nyttelesingsbegrepene, men kan inneholde begge deler alt ettersom. I oppgaven velger jeg enkelte steder å bruke dette begrepet, fordi det passer godt med det elevene forteller i undersøkelsene, men må ikke forveksles som enten den ene eller den andre formen for lesing. Flere elever forteller for eksempel at de leser for nytten sin del, for å lære, men at det ofte er knyttet til pliktlesing i form av lekser.

Foreningen !les jobber for å inspirere ungdommene til mer lesing av skjønnlitteratur og økt leseengasjement. De ser mange grunner til at vi skal anstrenge oss for å få elevene interesserte i lesing, blant annet den umiddelbare gleden og nytten vi får av å lese god litteratur, og at elevene kan bli bedre skrivere og lesere på lengre sikt. Foreningen forklarer lesing som:

«[...] underholdning, og avkopling og er et gode i seg selv uavhengig av nytten. [...]. I dagens informasjonssamfunn er lesing nøkkelen til individenes deltakelse i samfunnet og forståelsen av det. Lesing bidrar til å utvikle språkferdigheter og språkforståelse, gi økt ordforråd og bedre evner muntlig og skriftlig (Foreningen !les, 2013).

Foreningen !les legger altså vekt både på lyst- og nytteperspektivet. Kampanjen deres vektlegger at elevene skal få øynene opp for litteraturen og at det i hovedsak skal fokuseres på innhold og opplevelse, heller enn form. Foreningen ønsker å legge til rette for engasjement og leselyst, og de vil bidra til å vekke interesse og nysgjerrighet for lesing også på fritiden (Foreningen !les, 2013).

Elevene bør fra starten av «få en opplevelse av at undervisningsprosessen åpner for noe, åpner dører til frirom, åpner for egne prosjekter og drømmer og behov.» (Smidt 1992: 21). For at elever skal bli motiverte til å lese må de føle at undervisningen har en betydning og at tekstene angår dem. Litteraturlesingen i undervisningen bør, ifølge Smidt, være en identitetsskapende aktivitet, hvor elevene kan speile seg selv og utvikle seg både som individ og leser (Smidt

1989). Per Thomas Andersen (2011) legger vekt på at man med litteraturen kan kunne utvikle evnen til å se verden fra et annet ståsted enn sitt eget ved hjelp av fantasi og forestillingsevne, som man nettopp tilegner seg ved å lese skjønnlitteratur. Den litterære kompetansen gir elevene evnen til å kunne sammenligne tekster med eget liv, og samtidig vite at det er fiksjon.

Teorien og forskningen her er delvis uenige i hvorvidt det er nyttelesingen eller lystlesingen som skal vektlegges i undervisningen. Mens Gallagher og Hennig stiller seg kritiske til alle kravene man har til elevenes lesing, advarer blant annet Penne (2010) mot å skulle dra fritidslesingen inn i skolen. Man kan med utgangspunkt i dette spørre seg hva som egentlig er det viktigste målet med litteraturundervisningen. Er det å få elevene motiverte til å lese og sette pris på litteraturen og dens egenverdi, eller er det å forstå litteraturen, bruke lesestrategier og se nytteverdien? I formålet for norskfaget står det at faget både skal bidra til leselyst, og bidra til å utvikle gode læringsstrategier (Utdanningsdirektoratet, 2013a). Man bør derfor vektlegge både lyst- og nyttelesing i undervisningen, og elevene må se nytten av begge deler. Teorien og forskningen som står for hver sin side er valgt med for å vise begge sidene ved lesingen i skolen, og vil vise seg nyttig når vi seinere skal se på funn fra spørreundersøkelsene og intervjuene.

3.3 Gutter og lesing

Det faktum at jenter oftest leser flere bøker enn gutter, og at de har bedre leseferdigheter, har lenge vært et tema i skolen. Trekker vi begrepene lystlesing, nyttelesing og pliktlesing med oss hit, kan vi se av PISA-resultater at det er et skille mellom gutter og jenter i lesingen. Jentene leser ofte av plikt og ser mye av nytteverdien som ligger i lesingen, mens guttene på sin side leser hovedsakelig når de selv har lyst (Waale et al. 2013: 121). Egne funn, spesielt fra spørreundersøkelsen, viser nærmest en motsatt trend. Her er det oftest guttene som ser nytteverdien av lesingen, mens jentene leser av lyst. Dette kommer jeg tilbake til seinere. PISA-undersøkelser viser at norske gutter i 15-års alderen er den gruppen som leser færrest bøker av alle, og at jentene kan sies å ligge et halvt skoleår foran guttene når det gjelder poeng og ferdigheter på PISA-testene. Undersøkelsene fra 2006 viste at en stor del av jentene frivillig leste skjønnlitteratur hver uke, mens bare en liten andel av guttene gjorde det samme (Lie et al. 2001).

Lesetestene går ofte i jentenes favør fordi det i stor grad er skjønnlitterære tekster i fokus, noe jentene mestrer bra. Men som Kverndokken (2013) legger vekt på, kommer guttenes leseresultater dårligst ut når man definerer lesing kun som boklesing. Utvider man lesebegrepet, ser det derimot ut til at guttene scorer best på tester der tekstmaterialet er grafiske framstillinger,

tabeller eller kart. Videre forskning på temaet viser at dersom tekstene har en viss spenningsstigning eller en tekst som tar opp et aktuelt og engasjerende tema, som for eksempel kriminalitet og tekster om nettbruk, vil guttene score bedre (Kverndokken, 2013: 62). Dette så jeg i intervjuene, der noen av guttene etterlyste flere faktabøker, gjerne temaer fra krigen. I tillegg er det vesentlig at hovedpersonen i teksten er mann. PISA-resultater viser også en annen forskjell, nemlig i måten gutter og jenter leser skjønnlitteratur på. Jentene forstår i større grad enn guttene bruken av metaforer og symboler, og de skjønner at det ofte kan ligge mer bak den bokstavelige framstillingen enn hva øyet ser. Guttene ser ut til å ha større problem med å reflektere over og vurdere tekster, og de strever mer enn jentene med tekster som inneholder kommunikasjonsproblemer og mellommenneskelige relasjoner (Kverndokken, 2013).

Det interessante spørsmålet vil være å spørre seg hvorfor det er slik. Linda Baker et al. (2000) skriver at det finnes forskjellige forklaringer på hvorfor guttene leser mindre enn jenter:

These include boys not being as mature as girls when they start school, the lack of male teachers in the early grades, and the sex-typing of reading as an activity more appropriate for girls than for boys (Baker, Dreher og Guthrie, 2000: 145).

Baker et al. skriver videre at det finnes kjønnsforskjeller i lesemotivasjonen allerede fra første klasse, og at forskjellen bare blir større med årene. Jentene har størst lesemotivasjon på omtrent alle områdene PISA tester, mens guttene synes å ha størst motivasjon når lesingen blir knyttet til konkurranse. Også Bjorvand og Tønnessen (2012) trekker fram grunner til at guttene leser lite, og dette sier de er fordi de omringes av videospill, internett og tv døgnet rundt, noe som er en mindre krevende aktivitet enn å lese bøker (Bjorvand og Tønnessen, 2012: 126). Her kan de også lettere finne temaer som engasjerer og interesserer dem. At jentene ikke blir så lett påvirket av dette, kan blant annet være at mange av videospillene ofte blir laget med tanke på gutter som treffgruppe. Med sin undersøkelse fra 2000 om kjønn og likestilling i grunnskolen, fant Gunn Imsen (2000) ut at litteraturen er i ferd med å feminiseres. Det betydde ikke at jentene leste noe mer enn tidligere, men at guttene så ut til å lese færre bøker. Guttene leste ikke nødvendigvis lite, men de leste heller andre typer tekstmedier enn jentene, som aviser, blader eller tegneserier. Fordi guttene ikke leser like mange bøker som jentene, får de heller ikke trent opp lesingen og leseferdighetene på samme måte, og faller derfor litt tilbake på testene.

Magerøy-Grande (2010) skriver i boka *Samtaler om litteratur* at jentene og deres lesing ofte inngår i en lesekultur der de snakker om bøkene de leser. Guttenes lesing er en mer ensom og enkeltstående handling, fordi det viser seg at de sjelden snakker om bøker med kompis. Det kan være flere faktorer som er problematiske eller utfordrende hos guttene (2010: 9). Ofte kan

det ha noe med tekstenes form og innhold å gjøre, jf. PISA-funnene, men det kan like fullt være elevens dårlige leseferdigheter, og/eller mangel på motivasjon. I Kverndokkens bok *Gutter og lesing* (2013) blir flere mannlige forfattere spurt om hva det er med litteraturen de tror fenger gutter. Flere nevner at hovedpersonen bør være gutt, en person eleven kan kjenne seg igjen i og identifisere seg med. Sjangerne krim, spenning og humor er også gjengangere i forfatternes svar. I tillegg bør coveret på boka appellere til guttene (Kverndokken, 2013: 133-152). Selv om man ikke skal dømme boka på grunn av coveret, er det i veldig mange tilfeller akkurat det man gjør. Førsteintrykket er viktig, og her kan lærerne bruke sin frihet til å velge tekster som gjør lesingen mer interessant for guttene. Vi ser av teorien og forskningen at guttene og deres lesing og motivasjon ikke er på lik linje som jentenes, og at det er ulike grunner til dette, blant annet manglende mannlige lærere og at guttene er mindre modne enn jentene. Samtidig kommer det fram ulike forslag til hvordan man kan fremme guttenes lesing. Å øke deres interesse og motivasjon er en av dem.

3.4 Motivasjon

Begrepet motivasjon er svært omfattende og har flere ulike definisjoner. Astrid Roe har definert motivasjon som «de biologiske, psykologiske og sosiale faktorene som aktiverer, gir retning til og opprettholder atferd i ulike grader av intensitet i forhold til måloppnåelse» (Roe 2008: 39). Motivasjonen er en drivkraft som vil være årsaken til at vi handler og foretar oss noe, ifølge Waale et al. (2013: 190). Og Terje Manger definerer det som «en tilstand som forårsaker aktivitet hos individet, styrer aktiviteten i bestemte retninger og holder den ved like.» (Manger, 2012: 14). Skaalvik og Skaalvik mener elevenes motivasjon blir uttrykt gjennom valg og innsats på den aktuelle oppgaven. Motivasjonen blir ifølge dem beskrevet som «en drivkraft som har betydning for atferd: både for retning, intensitet og utholdenhet.» (Skaalvik og Skaalvik 2009: 132). Drivkraften har igjen sammenheng med elevenes faglige selvoppfatning. Har elevene interesse for oppgaven og troen på å lykkes, vil de lettere motiveres til å gjennomføre. Sammen med faglig selvoppfatning vil også engasjement kunne opprettholde konsentrasjonen gjennom teksten og gi motivasjon for å lese videre. Likheten mellom forskerne i deres definisjon av motivasjonsbegrepet, er at mennesket har en iboende drivkraft som styrer atferd. Begrepet kan med dette synes å være relativt upresist og vanskelig å få tak på.

Læringen øker ikke automatisk selv om motivasjonen øker, ifølge Manger (2012). Begrepet er komplekst, og det finnes i tillegg andre betingelser og faktorer som må oppfylles for at læringen skal bli best mulig, blant annet relasjonen til læreren, undervisningsopplegget og

arbeidsforholdene. Dette samspiller med Abraham Maslow (1970) og hans behovshierarki. Hans teori vektlegger at behovene i hierarkiet er med på å styre våre handlinger og motivasjon. Det vil altså være avgjørende at de grunnleggende behovene nederst i hierarkiet er tilfredsstilt før man kan oppleve motivasjon. I denne avhandlingen vil motivasjon brukes om det som skal til for at elevene skal ønske å lese skjønnlitteratur, og vil i så måte være knyttet til læringsprosessen. Jeg vil se både på forholdene rundt elevene i lesesituasjonen, blant annet kontekst og miljø, samt teksten i seg selv og komponentene i teksten som appellerer til elevene.

Mange forskere mener motivasjon er nødvendig for å få noe ut av teksten man leser. Dagsform og interesse har mye å si for opplevelse av motivasjon, samtidig som personen må ha tro på å lykkes (Bjorvand og Tønnessen, 2012: 103). Høy interesse for en tekst vil slik sett være en viktig faktor for opprettholdelse av tilsvarende høy motivasjon. Blant annet Skaalvik og Skaalvik (2009) og Roe (2008) skriver at selvoppfatning og motivasjon henger tett sammen, og elever mislykkes lettere om de er engstelige for å gjøre feil. Det er også en sterk sammenheng mellom leseferdigheter og motivasjon når det kommer til å skulle lese tekster. Elever med svake leseferdigheter vil ofte slite med tekstlesing. Dette vil igjen gå ut over lesemotivasjonen, og lesegleden forsvinner. Samtidig vil god selvoppfatning være med å gjøre elevene tøffe nok til å begi seg ut på mer krevende tekster med troen på å lykkes (Roe 2008: 41).

Motivasjon kan videre deles inn i indre og ytre motivasjon, ifølge Ryan og Deci (2000), hvor den indre motivasjonen handler om at eleven opplever lesingen som interessant, engasjerende og nyttig, og at det skjer på hans premisser når han har lyst til det. Denne formen for motivasjon er preget av valgfrihet, og engasjement er en viktig faktor for å få tilfredsstilt nysgjerrigheten ved å lese bøker (Bråten, 2007). Interessen leseren har for teksten som skal leses, virker inn på oppmerksomheten og motivasjonen i leseprosessen. Elever som er indre motiverte for lesingen kan oppleve et engasjement som gjør dem fullstendig oppslukt av teksten og handlingen, og opplever dermed dyp konsentrasjon, som igjen kan føre til dypere forståelse for det de leser. Dette vil vi se eksempler på fra intervjuene, hvor flere jenter forteller at de ikke veit hvorfor de leser, men at de leser fordi det er så spennende at de ikke greier å legge fra seg boka. Videre legger Bråten (2007), i likhet med Skaalvik og Skaalvik, vekt på mestringsfølelse for å oppnå motivasjon. Indre motiverte elever vil ha forventning om å mestre oppgaven, og målet er egenutvikling og økning i kompetansen. Faglig selvoppfatning vil være en forutsetning for indre motivasjon. Indre motivasjon kan synes å passe med begrepet lystlesing, hvor lesingen skjer på elevens egne premisser og interesser. Indre motiverte elever leser fordi de har lyst og

er interessert, sjelden for å oppnå en form for ytre belønning (Bråten, 2007). Den indre motivasjonen er likevel ofte resultatet av en ytre motivasjon som er opplevd tidligere.

Den ytre motivasjonen handler i motsatt fall om de faktorene som kommer utenfra, for eksempel det instrumentelle ved en oppgave. Læreren stiller visse krav til lesingen, og man kan oppnå en form for belønning eller karakterer ved gjennomføring av oppgaven. I følge Fjørtoft (2014) kan kontekstuelle forhold påvirke leseprosessen, blant annet relasjonen mellom lærer og elev, sosial bakgrunn eller klassemiljø. Den ytre motivasjonen er derfor mer kontrollpreget, og lesingen har et visst mål man jobber for (Ryan og Deci, 2000). Guthrie (2011) knytter konkurranse til denne typen motivasjon, og hvor behovet for egenverdi og anerkjennelse gjør seg gjeldende hos elevene. Guthrie nevner i denne forbindelse samarbeidslæring som en viktig sosial interaksjon som vil være med på å øke elevenes motivasjon for lesing. Nyttelesing-begrepet kan her gjøre seg gjeldende, ved at man leser fordi det har en nytteverdi for den videre jobbingen mot målet. Flere forskere har stilt spørsmål om verdien av ytre motivasjon. Bruner (1970) har antatt at bruk av karakterer som erstatning for den indre leseglede vil kunne svekke læringen på oppgaver der karakterene ikke blir gitt, fordi de er vant med å få det. Andre elever igjen kan miste motivasjonen når de blir belønnet, fordi det var oppgaven i seg selv som var motiverende. Motivasjon vil med dette, ifølge Manger (2012), være relasjonelt betinget.

3.4.1 Lærerenes rolle

Det er ikke nok å bare kjenne til problemet med svake lesere. Oppgaven er å gjøre dem til gode lesere, og finne måter som kan motivere. Flere av forskerne legger vekt på betydningen av lesemotivasjon, deriblant Bråten (2007). Han skriver at de ulike komponentene påvirker hverandre, blant annet ved at motivasjonen påvirker våre handlinger og videre gir oss energi til å gjennomføre handlingene. I tillegg vil motivasjonen og den opparbeidede energien gjøre oss engasjerte i lesingen, og hjelpe oss gjennom vanskelige og utfordrende deler i teksten.

Det er [...] ingen direkte årsaksforbindelse mellom lesemotivasjon og leseforståelse. Høy lesemotivasjon fører til mye lesing, men det er selve lesingen som fører til at elevene utvikler de komponentene som inngår i god leseforståelse (Bråten 2007: 76).

Som en hjelp til å øke elevenes lesemotivasjon, har Guthrie (2008) satt opp fem områder som læreren kan ta tak i:

1. Mestringsmål.
2. Kontroll og valg.
3. Sosial interaksjon.
4. Mestringsforventning.
5. Interesse
(i Waale et al. (2013: 147).

Mestringsmålene bør være konkrete og elevene må ha forutsetning for å klare dem og ha mulighet til å forstå dem. I tillegg bør elevene føle eierforhold til stoffet, for eksempel ved at de har valgmuligheter og får være med å velge tekster. Det er også viktig at de opplever en sosial interaksjon hvor de får samarbeide om tekstene, veksle tanker og synspunkter med hverandre, og ha litterære samtaler i klassen. I tillegg må elevene ha tro på å lykkes i lesing og opparbeide seg en mestringsforventning. Sist, men ikke minst må tekstene være interessante og kunne bygge på elevenes interesser. Disse punktene vil ifølge Guthrie (2008) kunne bygge opp elevenes motivasjon for lesing.

Utdanningsdirektoratet (2012) skriver i «Prinsipp for opplæringen» at det som kan være med på å fremme motivasjon hos elevene er fysisk aktivitet, vurdering og veiledning fra læreren, og gode og varierte læringsstrategier. Elevenes vil også motiveres ved å mestre de oppgavene og aktivitetene de blir satt til å gjøre. Opplever de ikke mestring, vil de heller ikke motiveres til å gjennomføre aktiviteten. I tillegg må de føle at det de gjør er relevant og har betydning for dem, både i nåværende situasjon og i et framtidsperspektiv (Utdanningsdirektoratet, 2013e). Her kan autentisk lesing og skriving gjerne benyttes for å presisere viktigheten av lesing for elevene. Å la elevene lese aviser, blogger og magasiner bygger deres kritiske sans som lesere, ifølge Gallagher (2009: 29, 38). Likevel bør man balansere mellom autentisk og fiktiv lesing, slik at elevene får forståelse for hva som er hva.

PIRLS har blant annet forsket på hva lærerne gjør når elevene blir hengende etter i lesingen. Flertallet av de spurte norske lærerne svarer at de bruker mye tid på individuelt arbeid med elevens lesing, eller at eleven får hjelp av en hjelpelærer. En liten andel har også svart at de venter og ser an om resultatet forbedrer seg med elevens modning (Solheim et al. 2003). Den siste kategorien er illevarslende, ettersom lærerne er viktige i motiveringsarbeidet. En av utfordringene er å få umotiverte elever, og særlig guttene, til å bli mer interessert i leseaktivitetene på skolen. Lærerne må lete etter skjønnlitteratur som fenger guttene, og som er tilpasset deres lesenivå. Dette kan være avgjørende for om de leser hele boka eller ikke. Bøkene bør inneholde historier eller personer som elevene kan kjenne seg igjen i eller som de kan identifisere seg med. Lærer ⁵ var, som vi senere skal se, opptatt av nettopp dette: å finne bøker tilpasset hver enkelt elev, særlig med tanke på guttene. Likevel vil utfordringen for lærerne bli å stadig utfordre elevene til å prøve seg på nytt og ukjent stoff, som er avgjørende for at elevene

⁵ Se tabell 2 for oversikt.

ikke stagnerer i leseutviklingen. I arbeidet med nytt stoff bør elevene benytte lesestrategier som de kan anvende på teksten, slik at den skal bli lettere å forstå (Bjorvand og Tønnessen, 2012).

En grunn til motvilje mot litteraturen viser seg ofte å være fordi innlevelse, nysgjerrighet og visualisering ikke blir vektlagt i undervisningen. Det må skapes rom for lesing som faktisk betyr noe for elevene (Hennig, 2010: 121). Skal teksten vekke nysgjerrighet og bidra til innlevelse, må læreren finne skjønnlitteratur med potensial for å kunne tale til ungdommer. I tillegg kan også høytlesing bidra til innlevelse og visualisering, og muligheter for å lære nye ord og uttrykk. Det er avgjørende at læreren deler egen entusiasme og glede over skjønnlitteratur, og at boka anbefalingene presenteres med innlevelse og overbevisning. Magne Drangeid (2014) skriver om undervisning i litteratur og vektlegger læreren som modell for samtale og strategier for forståelse, en form for lærerstyrt undervisning, før selvstendigheten til elevene gradvis økes jo mer de har lært. For at undervisningen skal tilpasses hver elev og gi mest mulig læringsutbytte, må læreren se mulighetene de litterære tekstene gir, og samtidig se utfordringene dette kan by på.

Teorien og forskningen som til nå er presentert er valgt ut fordi den er med på å vise viktigheten av lesing og lesemotivasjon, samt bidrar til å belyse ulike sider ved lesingen og hva man bør vektlegge i undervisningen med tanke på å skulle oppnå denne lesemotivasjonen. Dette kan kobles opp mot lærernes svar i intervjuet for å se om deres tanker rundt undervisningen samsvarer med intensjonene i læreplanen. I tillegg er teorien og forskningen med på å underbygge mine funn, og den muliggjør en drøfting av intervjuobjektene svar. Læreplanen trekker fram viktigheten av lesing i form av de grunnleggende ferdighetene, og forskning legger fram flere faktorer som kan være med på å svekke motivasjon og leselyst hos elevene. I tillegg ser vi, på bakgrunn av blant annet PISA-resultater, et tydelig behov for mer motivasjon for lesing i skolen, med et spesielt blikk på guttene. Videre i avhandlingen vil jeg gjøre bruk av teorien og forskningen når jeg ser på mine funn fra spørreundersøkelsene og intervjuene, og se om denne teorien samsvarer med det mine informanter har svart om motivasjon og lesing.

4. Analyse og tolkning

I denne delen av avhandlingen vil jeg trekke fram de mest interessante funnene fra spørreundersøkelsene og intervjuene. Utvalget er gjort med tanke på å skulle belyse avhandlingens problemstilling. Funnene vil bli presentert kategorisk: først funnene fra spørreundersøkelsen, deretter fra intervjuene, for å få en mer oversiktlig framstilling. I tillegg vil framstillingen tydeliggjøre eventuelle forskjeller i meningene fra spørreundersøkelsen til intervjuene, ettersom disse ble gjennomført med ett års mellomrom.

4.1 Spørreundersøkelsen

Svarene på spørreundersøkelsen⁶ viser leseforskjeller i aldersnivå, men også mellom gutter og jenter, slik PISA-resultatene også viser. I tillegg viser svarene at flere, både gutter og jenter, har en forholdsvis positiv holdning til lesing fordi de kan slappe av når de leser, de kan leve seg inn i en ny verden, og de synes det er underholdende. Enkelte elever viser også at de kan se hvorfor lesing er viktig, da i et nytteperspektiv, ved blant annet å vise til at man blir en bedre leser, man blir flinkere til å skrive, og man kan ta førerkort.

Til å begynne med skulle elevene kommentere sitt forhold til lesingen, om de liker å lese eller ikke, og videre begrunne hvorfor det er slik.

Liker du å lese?		
	Ja	Nei
5.klasse		
- Gutter	8	2
- Jenter	6	
8.klasse		
- Gutter	6	2
- Jenter	7	2

Tabell 3 – Om elevene liker å lese.

Tabellen viser at det er to gutter og to jenter i 8.klasse som ikke liker å lese, og det interessante blir å se på hvilke grunner de har til dette, spesielt hvorfor jentene ikke liker lesing. Det viser seg videre i guttenes svar at lite tid til lesing er grunnen til at de svarte nei, i tillegg til en mangel på spennende bøker, og at de mener lesing er kjedelig. Jentene svarer som guttene at de savner flere spennende bøker, og at de også har andre interesser som tar mye av deres tid, og heller vil prioritere disse aktivitetene. Alle de fire 'ikke-leserne' ser likevel ut til å forstå viktigheten av lesingen når de skriver at «lesing er viktig for å kunne komme inn på skoler» og at «lesing er

⁶ Se vedlegg 3 og 6.

viktig fordi vi skal lære det som står i tekstene.» Av guttene i 5.klasse som ikke liker å lese, begrunner en av dem dette med at det tar for lang tid, mens den andre gutten svarer blankt, og legger til på et annet spørsmål at han heller ikke har et ønske om å like å lese. Begge guttene skriver at de heller ser en film enn å lese, men de viser likevel en refleksjon over hvorfor lesing er viktig på et senere spørsmål, og det virker som om de ser nytten av lesingen, selv om de ikke liker å lese selv. De mener blant annet at «lesing er viktig fordi det er hjelpsomt i alle situasjoner» og at «lesing er viktig fordi du får mer flyt da». Ønsket om å i framtiden kunne ta førerkortet får flere av guttene til å se nytteverdien av lesingen, og gir dem en lyst til å lese litt hver dag på grunn av denne ytre motivasjonen. Dette begrepet ble lansert av Ryan og Deci (2000) og er faktorer utenfra som avgjør elevenes motivasjon. Den ytre motivasjonen ser vi av svarene elevene gir når de skriver at «lesing er viktig for å kunne ta lappen» og at «lesing er viktig for å kunne lese skilt når man skal kjøre bil.»

Videre ville jeg finne ut grunnen til at elevene leser bøker, om det var frivillig eller ikke. For å kartlegge lesesituasjonen deres, spurte jeg om de leste bøker av lyst, plikt eller begge deler.

Hva er grunnen til at du leser?			
	Lyst	Plikt	Begge deler
5.klasse			
- Gutter	2		8
- Jenter	5		1
8.klasse			
- Gutter	5	1	2
- Jenter	4	1	4

Tabell 4 – Hvorfor elevene leser.

I 5.klasse svarer så godt som alle guttene at de leser både av lyst og plikt, mens jentene i hovedsak leser fordi de har lyst. Dette samsvarer med PISA-resultater fra 2006 som viser at en stor del av jentene leser skjønnlitteratur frivillig hver uke (Lie et al. 2001). Sammenligner vi med 8.klasse, viser guttene her større tendenser til lystlesing enn 5.klassingene, men her finner vi også én gutt som bare leser av plikt. Jentene er mer delte i sine meninger enn jentene i 5.klasse. Det virker som elevene opplever en plikt til å lese jo høyere opp i skolen de kommer, fordi det blir forventet mer av dem, og kravene blir flere. Elevene får også en større arbeidsmengde, og tidsmangelen de kan oppleve vil være med å sette en stopper for lystlesingen. Som vi skal se litt seinere, etterlyser flere av disse jentene mer tid til stillelesing på skolen. Sammenligner vi denne tabellen med forrige, ser vi at de to guttene i 5.klasse som ikke likte lesing, her svarer at de leser både av lyst og plikt, ikke bare av plikt. Grunnen til dette svaret kan være fordi de liker å lese tegneserier, og at de derfor svarer lyst, men at de leser

skoletekstene av plikt. Ut ifra svarene de gir kan det virke som at de liker å lese, men bare det de selv velger ut og som interesserer dem. Også en gutt og en jente fra 8.klasse svarer både lyst og plikt, selv om de ikke liker å lese. De sier begge at de ønsker å like lesing, men at de ikke finner bøker som er spennende, eller finner tid til lesing i hverdagen.

I forlengelsen av spørsmålet om hvorfor elevene leser, ønsket jeg også at de skulle reflektere rundt hvor mange minutter de trodde de brukte på lesing hver dag. De fikk ingen alternativer på dette spørsmålet, fordi jeg ikke ville legge føringer i svarene.

Hvor mange minutter tror du at du leser hver dag?						
	0-10 min	10-20 min	20-30 min	30-40 min	40-50 min	60 eller mer
5.klasse						
- gutter		1	4	1	1	3
- jenter	1		2	1	1	1
8.klasse						
- gutter		1	2	1	1	3
- jenter		4				5

Tabell 5 – Antall minutter brukt på lesing hver dag.

Nesten samtlige av elevene mener de leser mer enn 10 minutter hver dag, og det er litt overraskende at opptil flere skriver at de leser en time eller mer daglig. Oversikten er likevel ikke den beste, fordi det ikke kommer klart fram av spørsmålet om lesingen omhandler lesing generelt eller lesing av skjønnlitteratur spesielt. Noen elever kan derfor ha tenkt at lesing viser til lengre tekster, mens de som har svart 30 minutter og opptil en time kan ha plusset på lekselesing og skolelesing i tillegg til lystlesing og fritidslesing. Jenta i 5.klasse som leser minst, skriver at hun bruker ni minutter på lesing hver dag. Hva hun definerer som lesing på dette spørsmålet vites ikke, men andre svar på spørreundersøkelsen viser at hun er glad i lesing. Muligens er dette tullesvar fra hennes side. Til sammenligning svarer den ene gutten i 5.klasse som ikke liker lesing, at han leser i en time hver dag. Resultater fra PISA-undersøkelser viser at det er en klar sammenheng mellom lesing av skjønnlitteratur og lesescore, og at elever som leser mellom 30 minutter og 2 timer hver dag scorer langt bedre på lesetester, og vil opparbeide seg mye bedre leseferdigheter enn de som leser mindre og uten lyst (Lie et al. 2001).

Vi har til nå sett hvor mange av elevene som liker å lese og ikke liker å lese, og at elevene har delte meninger om hvorfor de leser. For å kartlegge elevenes lesing ytterligere fikk de spørsmål om hvilke teksttyper de helst leste. Her satte jeg opp et utvalg sjangere som de kunne velge mellom: humor, science fiction (/fantasy), krim/spenning, kjærlighet og fakta. Elevene kunne velge én eller flere av kategoriene, alt etter hva de likte best å lese.

Hvilken teksttype leser du helst?					
Tekst:	Humor	Science fiction	Krim/spenning	Kjærlighet	Fakta
5.klasse:					
- Gutter	5		10		1
- Jenter	5	2	5		2
8.klasse:					
- Gutter	5	3	7	1	1
- Jenter	2	1	6	5	1

Tabell 6 – Teksttyper.

Hovedandelen av både 5.- og 8.klassingene, og i stor grad guttene, svarer at de helst leser krim/spenning, og en del sier at de leser humor. Kjærlighetssjangeren er det ingen i 5.klasse som velger, men hele fem jenter i 8.klasse, noe som trolig har med modningsnivået og interessene deres å gjøre. Begge de to guttene i 5.klasse som ikke liker å lese, velger likevel krim og spenning som en sjanger de helst leser. Her kan vi igjen tolke svarene deres i den retning at de liker å lese selvvalgte tekster, men at de ikke liker lesing generelt. At disse sjangerne appellerer til gutter har mange forskere skrevet mye om, blant annet Kåre Kverndokken (2013), som intervjuet mannlige forfattere om gutters lesing. Forfatterne nevnte at krim, spenning og humor er sjangerne som appellerer til gutter, fordi de er mest opptatt av fakta og handlinger de kan kjenne seg igjen i og som virker realistiske.

Ettersom denne avhandlingen omhandler elevenes motivasjon for å lese bøker, ble det sentralt å ha med et spørsmål om hva som kan motivere elevene, og hva de mener lærerne kan gjøre for å få opp motivasjonen deres. Det virker som guttene i 5.klasse er relativt samstemte om at belønning og musikk er det som skal til for at de skal lese mer. Belønningen kunne være alt ifra godteri og kake til penger. Disse faktorene kan kobles til den ytre motivasjonen hvor det er ytre forhold rundt selve lesingen som spiller inn på leseprosessen og oppnåelsen av motivasjon. Flere av jentene skulle ønske det var flere spennende bøker på biblioteket, og sier de ville ha lest mer om tekstene var spennende og passet deres interesser. De ønsker i tillegg mer stillelesing og mer lesing generelt i skolen. De hadde også et ønske om flere bokanbefalinger fra læreren, og et ønske om å kunne sitte behagelig og ha det stille rundt seg under lesingen. Ordskyen⁷ under viser hva 5.klassingene mener kan motivere dem til mer lesing:

⁷ En ordsky er en sammenstilling av ord. Jo oftere ordet har blitt nevnt, jo større blir det i ordskyen.

Figur 1 – Ordsky: hva som motiverer 5.klassingene.

Å kunne få høre på musikk, å få en belønning, og det å ha en god sitteplass er tydeligvis viktig for dem når de skal lese. Dette kan være faktorer de er vant med hjemmefra og som de ønsker å ha med seg inn i skolen.

I 8.klasse er svarene mellom guttene og jentene mer sammenfallende. Noen faktorer går igjen fra 5.klassesvarene, blant annet belønning og bokanbefalinger. En av guttene i 8.klasse har et konkret ønske om at læreren skal lage en skoletest der elevene blir spurt hva de liker å lese, og hva slags innhold bøkene bør ha for å interessere dem. I tillegg er også mer tid til lesing viktig for 8.klassingene, ettersom det på ungdomsskolen blir mindre og mindre tid til lystlesingen. I likhet med 5.klasseguttene ønsker også et par gutter fra denne klassen en form for belønning fra læreren. Jentene har mange ideer om hvordan læreren kan motivere dem mer. Noen vil ha flere forslag til bøker som passer for dem, mens andre ønsker at læreren skal spørre dem mer om bøker og deres interesser, for så å finne en bok som passer for dem. Andre igjen ønsker flere turer på biblioteket, og da helst en fast bibliotektid i uken for å låne bøker og bruke tid der. Ei jente har også et ønske om å få mer leselekse i form av skjønnlitteratur, og savner mer oppmuntring til lesing fra læreren.

Figur 2 – Ordsky: hva som motiverer 8.klassingene.

Ordskyen i 8.klasse skiller seg fra 5.klasse sin, fordi det her blir lagt mer vekt på bokanbefalinger og bedre tid, heller enn belønning og sitteplass. Jentene viser i større grad enn guttene en indre motivasjon for lesingen, hvor nysgjerrighet, engasjement og spenning gjør seg gjeldende. Flere av dem har motivasjonen de trenger for å ville lese, de trenger bare mer tid og hjelp til å finne de rette bøkene for dem. Noen av guttene viser også holdninger som tilsier at

de leser nok som de gjør og at de ikke har behov for å lese noe mer enn de alt gjør. Dette så vi også i masteroppgaven til Kristiansen (2009), hvor hennes forskning viste at guttene selv mener de har den kompetansen de trenger for å fungere i samfunnet. Likevel viser alle elevene refleksjon over lesingens viktighet. Det er tydelig både i 5.- og 8.klasse at bokanbefalinger er viktig for at elevene skal finne bøker, og for at de skal motiveres til lesing. Flere elever synes det er vanskelig å finne bøker som er spennende og som passer dem, og de ønsker i større grad hjelp fra læreren til å finne gode bøker.

For å få elevene til å reflektere litt mer rundt hvorfor de leser ba jeg dem begrunne påstanden «Lesing er viktig» med to til tre argumenter. Samtlige av elevene gir svar som både ser lesingen i et nytteperspektiv og i et lystperspektiv. Svarene viser likevel en forskjell mellom guttene på de ulike alderstrinnene. Flere av 5.klasseguttene ser nytten av å kunne lese fordi de da blir i stand til å kunne ta «lappen» (førerkort) seinere, og at de med lesekunnskapene kan greie å lese skilt når de skal kjøre bil. Noen er også opptatt av at lesing er viktig for å få seg en god utdanning og for å kunne lese viktige ting, men dette er likevel mer tydelig på 8.trinn. Her er refleksjonene en god del tydeligere ved at de mener lesing er viktig fordi man da blir flinkere både til å lese og skrive, og fordi lesingen er viktig i alle situasjoner i livet. Jentene i begge klassene har mer av det man kan kalle «flink-pike»-svar, der mange mener at lesing er viktig for å bli smarte, for å kunne få bedre karakterer, for å kunne lære nye ting og for å kunne finne ut hva man leste i teksten. Noen av jentene viser også reflekterte svar, som at lesingen er med på å stimulere hjernen og kreativiteten, og at man får mer fantasi og tanker, og i tillegg at man med hjelp av lesingen kan forstå mer av verden.

Vi lever i et samfunn der det digitale står sentralt, og der de fleste elever har mobil og pc, og derfor spurte jeg elevene om de ville lest flere bøker om de fikk mulighet til å lese boka på nettbrett eller på pc, altså som e-bok. Det interessante her er at bare én elev av de til sammen 33 elevene svarer ja på dette spørsmålet. Denne eleven er den ene av de to guttene som ikke liker lesing, og som svarer at han bare leser tegneserier og aviser. Det kommer likevel fram fra flere elever at de gjerne leser aviser på nett. Ting tyder på at elevene leser mer enn de tror, men at de definerer lesing som lesing av skjønnlitteratur og skolerelaterte tekster. Som Kverndokken (2013) nevnte, scorer guttene bedre om man utvider lesebegrepet til også å gjelde flere typer tekstmaterialer, gjerne da grafer, tabeller og kart. I denne avhandlingen er det likevel skjønnlitteraturen som står sentralt, og det virker derfor ikke som at e-bok har noe å si for om elevene leser mer bøker. 5.klassegutten gir likevel uttrykk for at han ville lest om han kunne

fått lese teksten digitalt, og man bør derfor gi elevene mulighet til å lese mer på pcen om dette er noe de selv ønsker.

Gabrielsen et al. (2003) nevnte hjemmebakgrunn som en av miljøfaktorene som kunne spille inn på elevenes lesemotivasjon. På bakgrunn av dette ønsket jeg å kartlegge foreldrenes lesebakgrunn for å kunne spore eventuelle koblinger mellom elevenes motivasjon og deres lesevaner hjemmefra. Ofte kan man finne sammenheng mellom lav leselyst og ikke-lesende foreldre, nettopp fordi elevene ikke har fått inn lesevaner og leseglede hjemmefra. Det sies også at elever fra såkalte ‘møblerte hjem’, altså hjem med mange bøker og foreldre som leser, også er flinkere lesere selv fordi de leser mer hjemme. Dermed har elevene foreldre som motiverer til lesing, og som opptrer som leseforbilder for barna. Tabellen nedenfor viser antall elever som har lesende foreldre eller ikke, samt hvem av foreldrene som eventuelt leser.

Leser foreldrene dine bøker?					
	Ja	Nei	Hvis ja: Mor	Far	Begge
5.klasse					
- Gutter	9	1	2	1	6
- Jenter	6		5		1
8.klasse					
- Gutter	6	2	3		3
- Jenter	9		4		5

Tabell 7 – Foreldrenes lesing

Ikke overraskende er det mange som forteller at de har lesende foreldre, og at det da enten er både mor og far som leser, eller bare mor. Tre av elevene (gutter) svarer at de har ikke-lesende foreldre. Kobler man dette til andre svar de gir på spørreundersøkelsen, ser man at disse guttene hverken liker eller har interesse av å lese og derfor sjelden leser. Dette kan komme av at foreldrene ikke leser og at det har vært lite bøker og interesse for lesing i hjemmet, og slik sett ikke har hatt rollemodeller i lesingen. Det mest overraskende funnet her er likevel den ene gutten i 5.klasse som svarer at det bare er far som leser hjemme. Denne gutten har også tidligere i spørreundersøkelsen svart at han ikke liker å lese fordi det tar for lang tid, men at han likevel har lyst til å like å lese. Gutten er ifølge svarene han gir en ikke-leser som leser både av plikt (skolelesing) og av lyst, om han da får en belønning for det, gjerne i form av godteri. I følge PISA- og PIRLS-funn finner vi en sammenheng mellom barn som har lesende foreldre og deres holdninger til bøker. Viktig er det også at guttene har en lesende far som opptrer som en rollemodell for sønnen. Likevel ser vi at denne 5.klassegutten ikke er en leser av skjønnlitteratur. Altså er det ikke bare hjemmebakgrunnen som har spilt inn på motivasjonen hans. Her må vi også se på utdanningssystemet, som er en annen faktor Gabrielsen et al. (2003)

nevner i forbindelse med motivasjon. Hva utdanningssystemet og lærerne gjør for å øke motivasjonen skal vi se litt seinere i lærerintervjuene.

4.2 Intervjuet

I intervjuene valgte jeg å ta tak i noen av de samme spørsmålene som jeg stilte i spørreundersøkelsen. Dette gjorde jeg bevisst for å se om de svarte noe av det samme som sist, og for å hindre at svarene kunne være funnet på. I tillegg til elevintervju, ble også lærerne intervjuet for å få begge sider av lesing og lesemotivasjon.

4.2.1 Elevene

Elevene har alle vært med å gjennomføre spørreundersøkelsen, så jeg har på et vis fått kartlagt hvordan det står til med deres lesevaner og motivasjonen for lesing. Likevel ønsket jeg med elevintervjuet å gå nærmere inn på deres lesevaner, og deres tanker og refleksjoner rundt lesing og motivasjon. Etersom lærerne hjalp til med å plukke ut elevene til intervjuet, ble det litt tilfeldig hvor mange gutter og hvor mange jenter jeg fikk. I 6.klasse fikk jeg fire gutter og to jenter, og tre gutter og to jenter i 9.klasse⁸. Flertallet av gutter gjorde det interessant å se på forskjellene dem imellom, og se om deres lesing samsvarer med PISA-resultater, samt om lesingen skiller seg mye fra jentenes.

På spørsmålet om hva elevene helst liker å lese, ser vi en liten forskjell fra spørreundersøkelsen året før.⁹ Tabellen under viser at elevene helst leser bøker med humor eller krim og spenning. Ingen nevner kjærlighet som en sjanger de helst leser, og science fiction (/fantasy)-kategorien er heller ikke like 'populær' lenger.

Hva leser du helst?					
Tekst:	Humor	Science fiction	Krim/spenning	Kjærlighet	Fakta
6.klasse					
- Gutter	1		2		3
- Jenter	1		1		1
9.klasse					
- Gutter	1	1	2		1
- Jenter		2	1		

Tabell 8 – Hva elevene leser.

Det må likevel nevnes at en sammenligning mellom de to sjanger-tabellene ikke gir et helhetlig bilde av hvilke sjangere elevene helst leser og heller ikke forskjellen i årstrinn, fordi jeg hadde

⁸ Se også oversikten i tabell 2, side 10.

⁹ For sammenligning: se tabell 6.

flere informanter på spørreundersøkelsen enn ved intervjuene, og de fikk heller ikke svaralternativer i intervjuet. Likevel vil de være med på å vise noen trekk og utviklinger, samt fordeling av sjangerne det siste året.

Lesing av skjønnlitterære tekster har vært utgangspunktet for denne avhandlingen, ettersom elevene ofte sliter med å motiveres til å lese tette og omfattende tekster. I intervjuet valgte jeg derfor å spørre elevene om deres forhold til skjønnlitteratur. Tre av fire gutter i 6.klasse sier at skjønnlitteratur ikke er viktig fordi det ikke er fakta. Gutt 6a¹⁰ forteller meg at «det er ikke viktig med skjønnlitteratur. Sakprosa er viktig. Askeladden for eksempel er jo ikke viktig». Gutt 6d mener også at det kunne vært mer fakta på skolen. På den andre siden forteller både jente 6a, jente 6b og gutt 6c at de syns skjønnlitteratur er viktig for å lære. Det blir sagt at med skjønnlitteraturen kan man få opp lesefarten, man får «piffet» opp fantasien og man blir bedre til å lese. Nesten alle intervjuobjektene i 9.klasse virker mer positivt innstilte til skjønnlitteraturen enn 6.klassingene, og på spørsmålet om hvorfor skjønnlitteratur er viktig, svarer de to jentene at man med bøkene kan leve seg inn i en annen verden enn den vanlige. To av guttene legger vekt på at det er mer spennende enn bare fakta hele tiden. «[...] Man skal få et syn på at ikke alt er sant hele tiden, siden man lærer bare fakta på skolen» (Gutt 9g). Dette er viktig for at elevene skal forstå forskjellen og balansegangen mellom autentisk og fiktiv lesing (Gallagher, 2009). Bare ett intervjuobjekt i 9.klasse mener at skjønnlitteraturen ikke er viktig. På et utdypende spørsmål om hvorfor han mener dette, svarer han «fordi det er meningsløst. [...] Fordi det er fantasi.» (Gutt 9e). Dette så vi også hos de mannlige forfatterne i Kverndokken (2013), hvor de uttalte at guttene helst vil ha bøker med 'realistisk' handling, altså en handling de kunne relatere seg til.

Jeg ønsket videre å vite hvordan elevene ville ha jobbet med skjønnlitterære tekster om de fikk velge selv, og her svarer et flertall at de ville lest teksten og gjort oppgaver i etterkant, noe som er det mest vanlige å gjøre. Likevel kommer det forslag om både gruppearbeid og skuespill, og noen foreslår at de kan skrive slutten på historien selv. De sier også at om det var et utdrag fra en bok som var spennende så ville de ha lest resten av boken også. Vi ser at elevene har klare meninger om hvordan de vil jobbe. Elevene fikk også tilleggsspørsmål som kunne utdype deres holdninger til norskfaget. Dette grunnet i et ønske om å få vite hva de syntes om norskfaget slik det er nå, og om det er noe de eventuelt savner eller vil ha bort. Flere elever forteller at de syntes faget fungerer greit. Noe av dette kan begrunnes med at de nettopp har startet et nytt skoleår,

¹⁰ Intervjuene finnes i sin helhet under vedlegg 7. Se også tabell 2 for oversikt.

og derfor er i en bli-kjent-fase og i en oppstartsfase, eller det kan være at de faktisk mener det, noe som er med på å fortelle at læreren gjør en god jobb. Likevel har noen elever kommentarer til forbedring. Gutt 9g «savner litt mer gruppearbeid og prosjekt. Jobbe litt mer sammen og gjøre litt mer ting. Mer praktiske ting. Men ellers er alt greit.» Jente 9c vil ha mer stillelesing, og hun mener også det burde fokuseres mer på lesing i norsktimene, for hun sier at selv om noen er flinke, så er det andre som henger etter. Flere elever nevner også at de skulle ønske de kunne låne flere bøker på skolen, og at de savner bokauflysninger fra læreren. Jente 6b sier at hun noen ganger synes norsktimene er kjedelige. Hun mener det iblant blir for mye skriving, noe hun ikke lærer så mye av. Hun kunne heller tenke seg å lese en tekst, og tenke på ulike deler av teksten. Lærer 6 forteller i intervjuet at hun i arbeidet med skjønnlitteratur legger vekt på nettopp det at elevene skal fokusere på ulike deler i teksten. Hun sa hun «syns det er viktig å gjøre elevene bevisste på lesestrategier, og hva de skal se etter i en tekst». Å lære seg gode lesestrategier som kan anvendes i arbeidet med nye tekster, legger også Bjorvand og Tønnessen (2012) vekt på, som mener det kan være avgjørende for forståelsen.

Denne avhandlingen har i stor grad blitt bygd opp rundt problemstilling om hvordan elever kan motiveres til å lese skjønnlitteratur. Elevene skulle derfor på spørreundersøkelsen skrive hva som kunne motivere dem til å lese mer, og hva læreren kunne gjøre. Bakgrunnen for at elevene igjen fikk spørsmål om motivasjon var for å tydeliggjøre hvordan elevene forstår motivasjonsbegrepet, og finne ut hva dette betyr for dem. Noen av elevene uttrykker i intervjuet at de ikke helt veit hva motivasjon er, eller at de ikke helt forstår hvordan motivasjon kan brukes. Dette overrasket meg en del, ettersom de i spørreundersøkelsen året før svarte relativt utfyllende på hva som kunne motivere dem. Kanskje kan det være vanskeligere å svare muntlig på dette, eller så kan selve intervjusituasjonen være vanskeligere. Til disse elevene forsøkte jeg å forklare begrepet, og la vekt på at motivasjon er det som skal til for at de skal få lyst til å lese bøker. Jente 9c og jente 9d forteller begge at de ikke vet hva som motiverer dem, selv om begge elsker å lese bøker. «Jeg bare leser. Leser fordi jeg liker det.» (Jente 9c). De fleste elevene forteller likevel at de blir motiverte til å lese om tekstene er spennende og interessante, som når jente 9d forteller at selv om hun ikke vet hva som motiverer, så er det likevel noe ved teksten som gjør at hun vil lese videre. Handlingen er for mange avgjørende, og det er viktig at de forstår alt som blir skrevet. Gutt 9g svarer, som den eneste av intervjuobjektene, at han blir motivert til å lese om han leser om bøker som har fått gode tilbakemeldinger og anmeldelser, eller om bøkene har vært opphavet til en god film eller serie. At ingen av elevene nå svarer belønning som en motivasjonsfaktor er positivt. Dette er fordi belønningen kan være med å

svekke læringen og kan føre til at de mister motivasjonen (Bruner, 1970). Det kan også virke som at motivasjonen har gått fra å være en ytre motivasjon til en indre motivasjon (jf. Ryan og Deci, 2000).

Jeg spurte også elevene om hva som kunne ødelegge motivasjonen deres for lesing. Her var det mange ulike meninger, men et flertall forteller at bråk kan forstyrre dem og få dem til å miste konsentrasjonen. Jente 6a forteller at «mobilen kan forstyrre. For eksempel om jeg hører jeg får en melding så må jeg se på den, og plutselig gjør jeg andre ting på mobilen også.» (Jente 6a). Mens jente 9d forteller at hun greier å stenge omverden helt ute når hun leser, og sier at de fysisk må ta fra henne boka om de skal klare å forstyrre lesingen. Noen elever, spesielt guttene, legger vekt på at det er ødeleggende og forstyrrende for lesingen om tekstene ikke er spennende nok, og at de da ikke blir motiverte til å lese videre i teksten.

Flere av elevene er sjelden eller aldri på biblioteket på fritiden. Gutt 6c forteller at han helst kjøper bøkene, men at han likevel er innom biblioteket iblant og låner med bøker hjem. En som aldri har vært på biblioteket på fritiden er gutt 9e, som uttrykker at han heller ikke har et ønske om å gå dit. Han svarer også at han ikke liker å lese og mener lesing er kjedelig. Tabellen nedenfor viser en oversikt over hvor ofte elevene besøker biblioteket på fritiden. Elevene fikk ikke alternativer på spørsmålet, så svarene deres har jeg selv plassert under passende kategorier.

Hvor ofte er du på biblioteket på fritiden?			
	Ofte	En del	Sjelden/aldri
6.klasse			
- Gutter		1	3
- Jenter		1	1
9.klasse			
- Gutter		1	2
- Jenter	1		1

Tabell 9 – Bruk av biblioteket

Det er oppsiktsvekkende at nesten ingen av elevene bruker biblioteket aktivt på fritiden. Dette resultatet kan begrunnes med at alle elevene besøker biblioteket i skolesammenheng, og at de da låner med seg bøker hjem. Jente 6b forteller at «jeg låner bøker når vi er der i skoletiden. Låner en bok til å ha i hylla på skolen, og en bok til å ha hjemme», og hun mener derfor at hun ikke har behov for å reise dit på fritiden. Gutt 6c og gutt 6d forteller at de helst kjøper bøkene de vil ha, slik at de får tid til å lese dem. Jeg tror at for enkelte vil innleveringsfristen for boka virke stressende, og leselysten vil kunne forsvinne.

Vi ser både av spørreundersøkelsene og av intervjuene at et flertall elever leser skjønnlitteratur, men at de ønsker mer tid til dette i skolen, og at de ønsker flere bokanbefalinger fra læreren. Vi

kan også spore noen forskjeller. I intervjuet ønsket flere elever å lese mer fakta enn tidligere, og kjærlighetskategorien har mistet tilhengere. Selv om ingen av elevene sier det eksplisitt, kan det virke som om faktatekster nå stiller sterkere fordi elevene synes det er for mye analysering og jobbing rundt lesingen av de skjønnlitterære tekstene. De uttrykker et ønske om å heller få lære mer. Flere nevner likevel at de ønsker mer stillelesing, der de får lese for lesingens og lystens skyld, uten å skulle analysere og jobbe med den i etterkant. Dette finner vi igjen hos Gallagher som sier at «the overteaching of books prevents our students from experiencing the place where all serious readers want to be – the reading flow.» (Gallagher, 2009: 60). Elevene må få lese uten at det alltid skal knyttes spørsmål og oppgaver til teksten. De må få mulighet til å oppleve lystlesing og leseflyt slik at de kan utvikle seg som lesere og få mulighet til å bli motiverte.

På spørsmålene i intervjuet om lesemotivasjon viser ingen elever til belønning som en motivasjonsfaktor, og vektlegger i større grad ønsker om bokanbefalinger, oppmuntring og tid til lesing. I tillegg til disse forskjellene mellom de ulike innsamlingsmetodene, kommer det også fram et lite skille mellom guttene og jentene i hvor mye og hva som leses, samt hva de etterlyser for motivasjonen. Videre blir det interessant å se hva lærerne vektlegger, om de etterkommer noen av elevenes ønsker i planleggingen av undervisningen, og eventuelt om det er sprik i elevene og lærernes syn på motivasjon for lesing.

4.2.2 Lærerne

Som nevnt i metodekapitlet, valgte jeg å intervjuere norsklærerne til begge klassene. Hennig (2010: 121) skriver at elevenes motvilje for lesing ofte kan skyldes at læreren ikke har lagt opp en undervisning slik at den fremmer elevenes interesser, skaper nysgjerrighet og fører til innlevelse. Jeg ønsket derfor å få mer kjennskap til hva lærerne gjør for å motivere elevene til å lese, og se om dette er en viktig del av planleggingen av undervisningen. I tillegg ønsket jeg å vite hvilket syn de hadde på jenter versus gutter i forhold til lesingen, og også i hvor stor grad det er sprik mellom lærerens intensjoner i motivasjon for lesing, og det elevene opplever i undervisningen.

Lærerne som blir intervjuet, omtaler jeg som lærer 6 og lærer 9.¹¹ Lærer 6 er ganske ny ved skolen og forteller at hun har brukt de første månedene ved skolestart som en slags innkjøringsfase, og at hun i denne tiden har støttet seg mye på leseboka i norskfaget. Målet

¹¹ Intervjuene ligger som vedlegg 8 (8.1 og 8.2)

hennes er likevel at elevene hele tiden skal ha utbytte av det de leser, og at tekstene og lesemengden skal tilpasses elevenes leseferdigheter og evner. Lærer 6 forteller at to av hennes elever har dysleksi og derfor trenger litt ekstra lesetrening. For at disse elevene ikke skal henge for mye etter, får de i oppdrag å lese litt hver dag, med støtte fra en hjelpelærer. Denne læreren leser teksten høyt for elevene og snakker med dem om innholdet og virkemidlene, samt hører dem i lesing etterpå. På denne måten kan disse to elevene på slutten av timen greie å henge med og være med å svare på spørsmål når teksten blir gjennomgått i plenum. Også lærer 9 forsøker å variere mellom forskjellige typer skjønnlitteratur som leses i norsktimene. Dette gjør hun ved at de i tillegg til læreboktekstene, også leser bibliotekbøker og tekster fra txt-aksjonen¹². Med disse bøkene får elevene også lest tekster av interesse, og vil kunne få utvidet sin lesehorisont.

Et sentralt mål for lærer 6 er å lese en del ungdomsbøker i tiden framover. Dette vil hun gjøre for i best mulig grad å kunne anbefale bøkene videre til elevene sine. Gallagher skriver at «establishing a book flood» (2009: 53) er noe av det viktigste han har gjort i sin lærerjobb. Han mener det er viktig at elevene er omringet av bøker fordi dette får dem til å lese mer. Dette samsvarer med lærer 6, som sier hun etter å ha lest en del bøker, ønsker å ha bøkene stående bakerst i klasserommet som et lite bibliotek. Dette vil hun gjøre for at elevene lettere skal ha tilgang på bøker, og for at elevene kan finne bøker der når de er ferdige med oppgavene i timene. I tillegg er lærer 6 bevisst på at hun tilpasser bøkene til elevene også når de er på biblioteket i skoletiden.

Jeg er ærlig om elevens bokvalg. Mener jeg at boka kanskje er for tung for en elev, forsøker jeg å si det til eleven, men om eleven virkelig vil lese boka, så forteller jeg at hun kan jo forsøke, men at det er greit om hun finner ut at det blir for vanskelig.

Etter å ha lest en del av ungdomsbøkene ønsker lærer 6 å gi elevene noen diskret anbefalinger i matfriminuttene, uten at det skal virke for påfallende eller at elevene skal oppfatte det som mas fra lærerens side. I friminuttene har hun tenkt å fortelle litt om en bok og kort hva den handler om, uten å røpe for mye av innholdet, men likevel nok til at elevene kanskje blir nysgjerrige på historien. Lærer 9, derimot, forteller at hun ikke er flink nok til å holde seg oppdatert på nye bøker, og at hun som en konsekvens av dette ikke får anbefalt så mange bøker til elevene. Det hender likevel at hun kjenner til noen bøker som hun anbefaler videre til elevene om hun mener de er i målgruppen. Av tilbakemeldingene fra elevene ser vi at lærernes jobbing

¹² Txt-aksjonen ble opprettet av Foreningen !les, og er det eldste og største lesetiltaket i Norge for ungdomsskolen. Aksjonen deler ut gratis bøker til elevene, og boken inneholder utdrag fra nye ungdomsbøker, og har et bredt utvalg av sjangere slik at alle elever kan finne noe av interesse.

med å anbefale flere bøker er en viktig motivasjonsfaktor for elevene, men at det ikke virker som elevene får så mange anbefalinger og så mye tid til lesing som de skulle ønske. En forklaring på dette kan være at de nettopp har startet skoleåret, og derfor bare befinner seg i en oppstartsfase der de ikke har kommet godt i gang med lesingen enda. Og som lærer 6 la vekt på, så bruker hun de første ukene på en innkjøringsfase.

Ettersom jeg spurte elevene om hvordan de selv ville ha arbeidet med en skjønnlitterær tekst om de fikk velge selv, valgte jeg å spørre også lærerne om hvordan de legger opp arbeidet rundt tekstene, for å se om det samsvarte med elevenes ønsker. Lærer 6 forteller at de jobber bevisst med skjønnlitteraturen, og at de bruker en del tid på læringsstrategier. De har blant annet gått igjennom VØL-skjema, tankekart og BISON, hvor elevene har fått lære forskjellige lesestrategier og fått tips om hva de skulle se etter i tekstene de leste. Etter hvert vil de bruke de disse lesestrategiene i praksis, når de skal lese andre tekster, som noveller og dikt. Lærer 9 legger ofte opp til samtaler om tekstene i etterkant av lesinga, i likhet med lærer 6, men at istedenfor at det legges vekt på læringsstrategier, jobber elevene mye selvstendig med oppgaver til tekstene de har lest. Dette kan ha noe å gjøre med at læringsstrategiene blir innlært på et tidligere klassetrinn enn 9.klasse, og at læreren av den grunn heller valgte å legge vekt på elevenes bruk av læringsstrategier i praksis, og at denne prosessen derfor ble mer eksamensrettet.

Kjelen (2013) fant ut av sin forskning at det ligger en usikkerhet hos lærerne om hva kjernen i norskfaget er etter at Kunnskapsløftet innførte en større frihet rundt valg av litteratur i faget. Lærerne har forskjellige måter å velge ut litteratur på, og ulike kriterier. Jeg ønsket å vite hva mine informanter tenker rundt viktigheten av skjønnlitteratur, og hvilke valg de foretar. Elevene svarte i intervjuet på hvorfor de trodde det var viktig å lese skjønnlitteratur. Lærerne fikk spørsmålet om på hvilken måte de mente at skjønnlitteratur kunne være viktig for elevene. Lærer 6 sier hun ofte får spørsmål fra elevene som «hvorfor skal vi lære dette!?». På slike spørsmål stiller hun gjerne det samme spørsmålet tilbake til elevene for å få dem til å reflektere litt selv. Hun forklarer at

Jeg synes de skal vite at man på skolen skal lære litt om alt, og at dette blir regnet som allmennkunnskap. Kan de dette, kan de også forstå verden lettere. Man trenger ikke å huske alt, men har man lært det en gang, så har man ikke helt blanke ark.

Dette er et av hennes mål for norskfaget, men også generelt for de andre fagene. Hun jobber mye tverrfaglig for å vise elevene at fagene påvirker hverandre, og også for å vise at man trenger

lesing i alle fag. Mange av de samme tankene rundt skjønnlitteraturen viser også lærer 9. Hun mener at

I tillegg til å være en naturlig og underholdende kilde til å styrke og bygge begrepsapparatet, er skjønnlitteraturen en fin måte å speile seg selv og reflektere over livet. [...] en utvikler leseferdigheter og vokabular underveis.

Begge lærerne mener altså det er viktig å bruke tid på skjønnlitteratur i norsktimene fordi det blant annet kan hjelpe elevene til å reflektere over den verden de lever i og seg selv, samtidig som det er en del av den kunnskapen de skal tilegne seg i løpet av skolegangen.

Siden en del av fokuset i denne avhandlingen er på forskjellene mellom guttene og jentenes lesing, valgte jeg å spørre lærerne hvordan de opplever forskjellene i lesekompetanse og lesemotivasjon mellom guttene og jentene i klassen. Lærer 6 forteller at utfordringen ligger i utvalget av tekster som skal fenge alle. Det finnes ikke så mange typiske guttebøker der ute, så hun mener det er utfordrende å finne bøker som kan fenge dem. Guttene i hennes klasse liker ofte mer tekniske tekster, eller tekster om traktorer og biler. Lærer 6 har derfor ofte funnet små tekster andre steder, for eksempel kjøpt med seg blader fra butikken, funnet brosjyrer eller klipt ut fra aviser, om hun har kommet over noe som hun tror kan interessere guttene. Hun synes det er viktigere at guttene leser og finner det interessant å lese, enn at de nødvendigvis skal lese tung skjønnlitteratur og opparbeide seg en negativitet overfor lesingen og slutte å lese, og dermed falle tilbake i leseferdigheter. I 9.klassen er ikke forskjellen like stor mellom guttene og jentenes lesing. Lærer 9 mener at selv om jentene i klassen samlet sett har bedre leseferdigheter, er det også en del av guttene som er ivrige leser. Når det gjelder elevenes leselyst tolker hun det som at jentene leser mest frivillig, mens hun tror at enkelte av guttene nok leser så lite som mulig. Dette stemmer overens med svarene jeg fikk fra elevene i hennes klasse.

Til slutt i lærerintervjuet ønsket jeg å vite hva de mente var forskjellen på skolelesing og fritidslesing, ettersom avhandlingen også ser på disse begrepene, samt aspektene nyttelesing og lystlesing. Lærer 6 forteller at hun ikke hadde reflektert så mye over denne forskjellen før, men hun håper at forskjellen ikke er så stor som man kanskje tror. Hun tror at det i stor grad handler om motivasjon, og at det er kjekt å lese.

Om man leser mye hjemme, da ligger det mer naturlig å lese på skolen også. Det er bedre å lese litt, men ordentlig, enn å skumme mye. Man må gjøre noe ordentlig.

Hun mener det sier en del om undervisningen om man greier å gjøre forskjellen mellom skolelesing og fritidslesing mindre. Jo mindre skillet er, jo mer spennende vil det kanskje bli å

lese også på skolen. «Man har jo både et håp og et mål om at skillet ikke skal bli så stort.» Lærer 9 mener at ved den styrte skolelesingen er elevene antakelig mer oppmerksomme, og fokuset ligger da på spesielle steder ved teksten, i motsetning til fritidslesingen, hvor hun mener at oppmerksomheten er mindre fordi dette er lesing for underholdningen sin del.

Samler man trådene, ser man at lærerne langt på vei etterstreber mange av de ønskene elevene ga uttrykk for at kunne hjelpe dem med motivasjonen. Det kan likevel virke som at det på ungdomsskolen blir mindre tid til stillelesing og lystlesing, fordi de her har mye som skal gjennomgås før blant annet heldagsprøvene, og at det derfor må prioriteres annerledes.

5. Drøfting og oppsummering

I denne avhandlingen har jeg forsøkt å svare på hvordan elevene motiveres til å lese bøker i skolen. I tillegg ønsket jeg å se om det var forskjeller på lesing mellom gutter og jenter, og om det var sprik mellom elever og lærere i deres syn på lesing og hva som kan motivere. For å kunne svare på problemformuleringen har jeg også sett på aspekter som lystlesing versus nyttelesing, og fritidslesing versus skolelesing.

Elevene viser på spørreundersøkelsen til flere ulike faktorer som vil kunne motivere dem til å lese mer skjønnlitteratur, og for flere virker det som det er en ytre motivasjon de mangler. Et stort flertall av spesielt guttene vil ha belønning for å skulle lese mer, og generelt etterlyser elevene i stor grad mer tid til lesing i norsktimene. I tillegg er en motivasjonsfaktor for elevene at læreren anbefaler bøker og hjelper dem med å velge ut bøker som passer deres interesser og nivå. Tittelen på denne avhandlingen, «Læreren kunne ha anbefalt flere bøker», er et sitat hentet fra spørreundersøkelsen og er også en gjenganger i flere av elevenes svar. At svaret gjentas hos et stort flertall av elevene viser at dette er viktig for deres motivasjon. Det kan med dette virke som at både tid og bokanbefalinger er en mangelvare norsktimene, ettersom disse svarene gjentas hos flere. Likevel viser svar fra lærerne at de ser viktigheten av å bruke tid på skjønnlitteratur i undervisningen fordi dette kan hjelpe elevene til refleksjon og kunnskap. Her er det altså sprik mellom lærerens intensjoner og det elevene opplever i undervisningen. Ut ifra svarene lærerne gir, ser det ut til at de i relativt stor grad etterkommer ønskene til elevene, men at elevene opplever det annerledes eller i for liten grad. At spriket mellom lærerne og elevene virker å være så stort, kan grunne i at skoleåret nettopp hadde begynt (intervjuet ble gjennomført i september), og at elevene derfor ikke hadde jobbet så mye med skjønnlitteratur til da. Holdningene og ønskene kan også henge igjen fra tidligere skoleår og fra opplevelser med andre lærere som la mindre vekt på tid til lesing og til bokanbefalinger. Det kunne vært interessant å ha kommet tilbake noen måneder seinere og gjennomført enda en spørreundersøkelse for å se om elevene opplevde å få mer motivasjon fra lærerne da, eller om tilstanden var den samme, eventuelt verre.

At elevene, spesielt guttene, ønsker belønning, godteri, musikk og en behagelig plass å sitte for å få mer motivasjon til lesingen, kan ha å gjøre med at de er vant med dette hjemmefra. Likevel mener flere elever at det er et skille mellom skolelesing og fritidslesing: på skolen skal man lære og man leser for nytten sin del, mens hjemme kan man lese for moro skyld, fordi man har lyst. Håpet til lærer 6 er at det skal gå an å forene disse to lesekulturene ved å gjøre det spennende å lese skjønnlitteratur også på skolen. Hun mener det i stor grad handler om

motivasjon, og om man greier å anbefale gode og interessante bøker til hver enkelt elev, så vil kanskje skille mellom skole- og fritidslesingen kunne bli mindre. Kanskje bør man derfor legge opp til en kobling mellom de to lesekulturene, og møte elevene på halvveien? Skal man opprette et minibibliotek i klasserommet, bør man vurdere om man også burde legge til rette for at elevene kan sitte i en stille lesestol, eller få høre musikk på øret. Gallagher (2009) legger vekt på at læreren må slutte å evaluere og karaktersette alt elevene gjør, fordi dette iblant kan virke mot sin hensikt. Elevene må få mulighet til å kunne nyte litteraturen, og det bør derfor legges opp til mer stillelesing på skolen, slik at lesingen ikke bare knyttes til noe negativt og 'skolsk', men at de også opplever leseglede på skolen.

Når det gjelder de eventuelle forskjellene i leseferdigheter man kan finne mellom gutter og jenter, ser vi av funnene at spesielt guttene etterlyser mer lesing av faktatekster i skolen samt flere spennende bøker som passer deres interesser. Noen av dem begrunner dette med at de er på skolen for å lære og derfor synes skjønnlitteratur er unødvendig. Som Støylen (2014) har vist, ser også jeg i etterkant av intervjuene at elevene har andre oppfatninger enn lærerne om hva som er gode og spennende bøker. Flere av elevene yrer et ønske om selv å kunne velge bøker som de skal ha i leselekse, fordi de da kan lese noe som de selv har interesse av. PISA-resultater har vist at guttene scorer best når de får tekster som er aktuelle og engasjerende, eller når de får jobbe med kart eller tabeller (Kverndokken 2013). Lærer 6 reflekterer en del rundt guttenes lesing og hva som interesserer dem, og har funnet ut fra tidligere klasser at det fungerer å finne blader og artikler som inneholder tekniske tekster og emner som hun veit guttene interesserer seg for. Likevel bør elevene etter hvert lære seg å se verdien av skjønnlitteratur, og her var både lærer 6 og lærer 9 enige om at skjønnlitteraturen både fungerer som underholdning, der både refleksjon og fantasi trenes, og som kan være med på å styrke elevenes begrepsapparat og leseferdigheter. Et lite flertall av elevene som ble intervjuet uttrykker at de leser fordi de har lyst og finner glede i lesingen. Guttene gir likevel et større uttrykk for at de leser for å lære noe nytt. Og flere av dem, spesielt i spørreundersøkelsen, legger vekt på nytteperspektivet ved lesingen, fordi de mener de opparbeider seg lesekunnskaper som kan gjøre det lettere for dem når de skal lese bilteori og skilt i trafikken.

Når lesingen av skjønnlitteratur i undervisningen appellerer for lite til guttene, kan dette, jf. Kverndokken (2013), være en av mange årsaker til at guttene mister motivasjonen og bygger opp en motstand mot lesing, i tillegg til at bokens utseende og innhold ikke interesserer dem. Flere av elevene, både i 6.klasse og i 9.klasse, uttrykker at det er innholdet i boka som er avgjørende for om de finner motivasjon til å lese den eller ikke, og at den må være spennende.

Flere nevner også at de blir motiverte når de forstår innholdet, og når boka er tilpasset deres interesser. Vi ser her at dette tyder på at elevene leser mer om de får velge bøker selv, og at det er viktig for dem at bøkene er spennende og interessante, og at de kan relatere seg til personene og handlingen i boka. Det kommer også fram i flere av intervjuene at det er et ønske om flere bokanbefalinger fra læreren, bøker som både er tilpasset dem innholdsmessig og med riktig vanskelighetsgrad. Det vil derfor være viktig for læreren, slik også lærer 6 vektlegger, å lese seg opp på en mengde ungdomslitteratur for å kunne anbefale videre, lage bibliotek i klasserommet der guttene selv kan velge litteratur innen visse grenser, og legge opp til samtaler om litteratur i klasserommet.

PISA-resultater viser videre at gutter leser mye mindre enn jentene, og at lesekompetansen deres er lavere. Ut i fra mine funn vil jeg si at forskjellen ikke er veldig stor, men at det heller er individuelle forskjeller. Her kunne utslagene mot den ene eller den andre retningen vært tydeligere om informantgruppen hadde vært større. De store individuelle forskjellene på lesingen kan ofte være en konsekvens av elevens hjemmebakgrunn. Det er nærliggende å tro at foreldrenes forhold til lesing kan ha en innvirkning på elevens motivasjon og leseglede. I intervjuene kommer det fram hos enkelte av elevene at deres foreldre leser mye, og at de har mange bøker hjemme. Noen sier også at foreldrene tar dem med på biblioteket på fritiden. Disse elevene er av dem som uttrykker leseglede og et ønske om mer tid til lesing. Tre av elevene, gutter, har ikke-lesende foreldre, og de forteller at de sjelden leser bøker på fritiden. En gutt svarer at han har en lesende far, men at han selv ikke liker lesing. Vi kan på bakgrunn av disse funnene ane en viss kobling mellom elevenes leseholdninger og ferdigheter sammenlignet med foreldrenes lesevaner, slik også PISA-resultater og Gabrielsen et al. (2003) skriver. Samtidig er det flere faktorer som spiller inn på elevenes leseholdninger og lesevaner, blant annet skolesystemet.

Guthrie (2008) tar tak i fem områder som kan fremme motivasjonen i klasserommet. Lærerne, spesielt lærer 9, nevner ikke eksplisitt i intervjuene noe som tilsier at det tas tak i disse fem områdene i undervisningen. Likevel mener jeg lærer 6 implisitt oppfyller flere av kravene/områdene ved at hun legger vekt på elevenes interesser når hun velger bøker og tekster, og både vektlegger nytteverdi og leseglede i sine valg. Hun lager også mål for lesingen på ukeplanen, slik at elevene skal vite hva de må kunne i løpet av uken. I tillegg ønsker hun at elevene skal se at fagene har en sammenheng og vise at de ikke kan fungere uavhengig av hverandre. Her legger hun altså implisitt vekt på at elevene skal ha mestringsmål å jobbe etter, eierforhold til teksten og mestringsforventning. Dette er også områdene Guthrie (2008) mener

bygger opp elevenes motivasjon. I tillegg tar lærer 6 tak i de ingrediensene Gallagher (2009) nevner for å bygge unge lesere, nemlig å gi elevene større mulighet til selv å velge bøker de ønsker å lese, og utvide lesebegrepet til å favne om mer enn bare skjønnlitteratur. Begge ingrediensene er implisitt med på å oppfylle Guthries ene krav om at elevene skal oppleve et eierforhold til teksten ved medbestemmelse. Dette er også områder som Utdanningsdirektoratet (2012) skriver kan fremme motivasjon hos elevene.

Elevene etterlyser i stor grad bokanbefalinger. Lærer 6 legger vekt på at hun ikke vil påtvinge elevene bokanbefalinger. Hun velger heller å legge inn litt boksnakk i samtaler, for eksempel mens elevene spiser i friminuttene. Dette gjør hun for at elevene ikke skal føle at hun maser på dem, og at det heller ikke skal føles faglig og påtvunget. Hun mener leselysten må komme av fri vilje, men at elevene likevel vil trenge veiledning for å bli smittet av leselysten. Lærer 6 virker bevisst på dette ved at hun selv aktivt leser ungdomsbøker. Dette gjør hun for å anbefale og komme med boktips, samtidig som at dette engasjementet skal komme fra hjertet og være ekte. Også lærer 9 forsøker å anbefale bøker om hun kjenner til aktuelle bøker, men er likevel ikke flink nok til å holde seg oppdatert. Det virker som det er avgjørende for elevene å få bokanbefalinger for at de skal bli motiverte til å lese bøker, så dette er noe lærerne bør vektlegge i større grad i sin undervisning.

De to lærerne er ganske ulike i sine svar i intervjuene. Dette kan man se blant annet på hva de vektlegger i sine norsktimer. En av grunnene til de ulike svarene kan ha med klassetrinnene og nivået å gjøre. Lærer 9 underviser på ungdomsskolen der det er mye fokus på testing og jobbing mot eksamener, og derfor mindre tid til stillelesing og lystlesing. På mellomtrinnet (dvs. 5.-7.klasse) blir det derimot mer tid til lesing av skjønnlitteratur, både som en del av undervisningen og som stillelesing (hyllebok). I tillegg er lærer 6 ny ved skolen og hadde brukt de første ukene som en innkjøringsfase hvor hun ville bli kjent med elevenes leseferdigheter, og bruke tid til å fokusere på lesestrategier og lære seg å kjenne elevenes interesser.

Det kan synes å være ganske så innlysende at bokanbefalinger vil kunne motivere elever til mer lesing, og dette er også noe de fleste lærere jobber med. Like fullt viser funnene i denne avhandlingen at elevene etterlyser flere anbefalinger og en oppmuntring til mer lesing fra lærerens side. Det er tydelig at dette er et område som må jobbes mer med ute i skolen, og vi som lærere må gå aktivt inn for å finne mer litteratur som passer elevenes egne interesser, og som samtidig kan utfordre dem. Vi må forsøke å hindre 'Matteus-effekten' i skolen ved å hindre de svake leserne i å stagnere i leseutviklingen. Vi må komme med gode bokanbefalinger som

passer elevenes interesser, og som samtidig utfordrer dem til å strekke seg litt lenger. Viktig blir det at vår anbefaling kommer fra hjertet. Fordi det å skulle motivere til lesing er så individuelt, vil det være vanskelig å skulle komme med en konklusjon som er gyldig for alle. På bakgrunn av mine funn, mener jeg likevel man kan si at et av de viktigste aspektene med lesingen er at elevene lærer å like lesing. For å komme dit må elevene selv være med å velge ut tekster og tema som interesserer dem. Lærer 6 mener det er viktigere at guttene leser noe de interesserer seg for, enn at de opparbeider seg en negativitet overfor lesingen og slutter å lese, og dermed faller tilbake i leseferdigheter. Om elevene opplever lyst til å lese og greier å finne fram til lesegledden, vil leseferdighetene og motivasjonen kunne komme etter hvert, og motivasjonen vil da være med å hjelpe elevene til å lese alle type tekster, også lengre skjønnlitterære tekster.

5.1 I etterkant

Denne avhandlingen har vist flere måter elever kan motiveres til lesing på og har tydeliggjort hva lærerne bør bruke mer tid på både i planleggingen av undervisningen og i selve undervisningssituasjonen. Likevel er disse svarene bare en dråpe i havet, og det er individuelt hva som motiverer, og forskjeller mellom ulike skoler kan forekomme.

5.1.1 Konsekvenser og perspektivering

Mange av funnene fra spørreundersøkelsene og intervjuene sammenfaller i stor grad med teorien på emnet, og flere funn er med på å bekrefte den tidligere forskningen. Blant annet bekreftes det at det er forskjell i guttene og jentenes lesing og leseferdigheter, og at guttene selv mener de har den lesekompetansen de trenger. Utover tidligere funn har denne avhandlingen i tillegg funnet et sprik mellom lærernes intensjoner med lesing av skjønnlitteratur og elevenes oppfattelse av dette. Lærerne har klare meninger om viktigheten av lesing, men det kan virke som de ikke helt greier å vise dette i praksis. Elevene etterlyser tydelig både tid til lesing og flere bokanbefalinger i sine svar.

Avhandlingen er bygd på en kvalitativ undersøkelse, hvor bare et utvalg elever og lærere ble intervjuet. Svarene vil derfor ikke kunne representere alle elever på samme alder. Funnene ville sannsynligvis vist større sprik i den ene eller den andre retningen om jeg hadde hatt flere intervjuobjekter. Likevel vil funnene være med å danne et bilde av hvordan det står til med elevenes motivasjon og hva som skal til for å motivere dem, og vil på den måten kunne ha en overføringsverdi til undervisningssituasjoner og andre tilfeller hvor lesingen står sentralt.

Det finnes flere ulike måter å motivere elever til å lese på, men det er tydelig at disse metodene må innarbeides og brukes mer aktivt i undervisningen for at elevene skal motiveres. Elevene leser og viser en vilje til å lese, men de trenger den riktige motivasjonen og god nok tid, samt bokanbefalinger og tilgang på interessante bøker. Enkelte elever ser nytteverdien av å lese bøker, men får ikke lystfølelsen, og leser derfor ofte av «plikt». Elevene må finne leselysten for å kunne finne indre motivasjon og for å kunne få maksimalt ut av lesingen. Vi bør også være litt forsiktige med å si at gutter ikke leser. Dette avhenger av om vi drøfter lesing som bare boklesing, eller om all lesing går inn under denne definisjonen. For gutter leser. Ikke i like stor grad som jentene, men de leser.

Noe av det viktigste læreren kan gjøre for å kunne motivere elevene virker å være bokanbefalinger og legge til rette for at elevene har god tilgang på litteratur, gjerne i form av et lite minibibliotek. Elevene må også få tid til å lese ved at det settes av mer tid til stillelesing/lystlesing i norsktimene, og de må få mulighet til å kunne diskutere og fortelle om sine leseopplevelser i etterkant. Læreren har en viktig rolle som motivator, og må oppmuntre og engasjere elevene med sin leseglede. Det er viktig med kontinuerlig jobbing og stort fokus på lesing i skolen. Elevenes interesser bør kartlegges slik at man kan bygge på disse ved å finne bøker de ønsker å lese. Samtidig bør man i skolen bruke tid på lesestrategier og autentisk lesing og skriving, slik at elevene lettere ser at lesing/skriving har noe for seg også ute i samfunnet. Intervjuobjektene forteller at de bruker lite biblioteket på fritiden, og begrunner det med lite tid, ingen interesse, eller forteller at de ikke trenger det fordi de låner bøker der i skoletiden. Man bør legge opp til mer bibliotekbesøk slik at elevene lærer å kjenne bibliotekene og hvilke bøker som finnes, og slik at de opplever å ha bøker rundt seg daglig.

På bakgrunn av både tidligere forskning og egen avhandling vil jeg hevde at det har blitt kartlagt mange måter å motivere elevene til å lese mer, men at dette ikke har blitt fulgt opp, eller at det kanskje ikke virker slik det skal. PISA-resultater viser at norske elever fortsatt ikke leser like godt som elever fra andre land, og at guttene fortsatt henger etter jentene i leseutviklingen. Spørsmålet er om vi som fremtidige lærere greier å snu denne trenden ved å fokusere mye mer på lesing som grunnleggende ferdighet i alle fag, og at vi legger opp til mer arbeid med lesing og lesestrategier i norsktimene, samt greier å anbefale og inspirere elevene til mer lesing av skjønnlitteratur.

Forskning og egen erfaring viser at om man er omringet av gode og interessante bøker, kan det føre til at man leser mer, det vil igjen føre til at leseferdighetene utvikles. Videre ser man at

mye lesing fører til bedre lese- og skriveferdigheter, noe som gjør elevene bedre rustet til livet utenfor skolen. For at elevene skal kunne tilegne seg disse, er det viktig å begynne med å motivere elevene til å lese, uansett hva de leser.

5.1.2 Teori- og metodekritikk

Når det gjelder den utvalgte teorien og forskningen som er benyttet i avhandlingen, må det kommenteres at utvalget er gjort på bakgrunn av problemformuleringen og metoden, og at mye relevant og interessant teori nok kan ha blitt utelatt. Likevel har utvalget bestått både av eldre og nyere forskning, slik at jeg har fått dekket feltet noenlunde.

Også den valgte metoden for avhandlingen må kommenteres. I spørreundersøkelsen burde jeg i flere av spørsmålene utdypet mer, og lagt til tilleggsinformasjon slik at alle elevene oppfattet spørsmålene likt. Flere av svarene kan tolkes i den retning at enkelte elever kan ha definert innholdet ulikt og derfor kan svarene deres skille seg betydelig fra hverandre. Her burde jeg presisert tydeligere hva jeg mente for å få tydeligst svar.

Når det gjelder spørsmålene jeg valgte å stille på intervjuene, ser jeg i etterkant at det kunne vært stilt flere spørsmål, blant annet om motivasjon, for å få et dypere innblikk i elevenes og lærernes holdninger til lesing og motivasjon. Spørsmålene kunne med fordel også ha vært mer åpne, slik at både elever og lærere måtte ha reflektert mer og kommet med bedre svar og eksempler. Lærerne burde også fått sjansen til å legge fram et konkret opplegg eller en konkret tekst de mente fungerte bra i norsktimen, og forklart/reflektert hvorfor. I tillegg ser jeg at noen av elevspørsmålene var litt vanskelige å forstå for enkelte, blant annet spørsmålet om motivasjon, og at disse elevene i denne situasjonen fikk fordypningsspørsmål som kunne virke litt oppklarende, og kanskje også ledende. Dette kan ha preget svaret elevene ga. Spørsmålene på begge intervjuene, men i størst grad lærerintervjuet, kunne med hell vært mer åpne slik at de i større grad kunne ha reflektert, og kommet med flere konkrete eksempler og situasjoner for å understøtte svarene. Likevel mener jeg lærer 6 i stor grad har kommet med reflekterte og interessante tanker. I etterkant av intervjuene ser jeg også verdien av å kunne brukt lydopptaker ved intervju, for lettere å kunne fange opp sinnsstemninger og holdninger blant intervjuobjektene, og også vært helt sikker på at jeg fikk med meg alt som ble sagt.

For å få et tydeligere svar på lesesituasjonen blant elevene, kunne det også ha vært interessant og observert 'teorien' i 'praksis', eller gjennomført et lite leseprosjekt for å samle data på den måten. Dette ville i større grad tydeliggjort elevenes motivasjon og leseferdigheter, samt forskjellen på guttenes og jentenes lesing. I tillegg ville det også ha vært interessant og kommet

tilbake noen måneder seinere for å se om spriket mellom elevene og lærerne hadde minket, og om elevene da hadde følt en større motivasjon for lesingen på nåværende tidspunkt.

Det kunne også, som nevnt i metodedelen, vært aktuelt og sett på forskjellen i undervisningen mellom kvinnelig og mannlig lærer, og forskjellen mellom en ung og en eldre lærer. Dette fordi den eldre læreren har undervist etter L97-læreplanen og kanskje ville hatt andre vinklinger og fokusområder på leseopplæringen enn den yngre LK06-læreren. Et annet moment er forskjellen mellom «byskoler» og «bygdeskoler», der sistnevnte ofte har færre norsklærere og hvor det er liten mulighet til å jobbe i team for å kunne samarbeide og veksle gode ideer.

Til tross for disse forbeholdene mener jeg likevel at avhandlingen munner ut i noen klare funn fra undersøkelsene, og den skiller seg fra andre undersøkelser ved å vise et sprik mellom lærere og elever i deres syn på lesing og lesemotivasjon. Tittelsitatet «Læreren kunne ha anbefalt flere bøker» oppsummerer arbeidet godt, og det svarer til en viss grad på hva som motiverer elevene til ytterligere lesing, ettersom dette svaret er likt for et stort flertall av elevene. Elevene ønsker i stor grad flere bokanbefalinger fra læreren, og de etterspør mer tid og oppmuntring. Funnene viser også at det er et sprik mellom elevenes tanker om motivasjon kontra lærernes faktiske handlinger i klasserommet.

Litteraturliste

- Andersen, Per Thomas (2011): «Hva skal vi med skjønnlitteratur i skolen?». *Norsklæreren* 2, s.15-22.
- Baker, Linda, Mariam Jean Dreher og John T. Guthrie (2000): *Engaging young readers. Promoting Achievement and Motivation*. The Guildford Press.
- Bakken, Bjarte (2011): Se, gutta leser! I *Dagsavisen* 26.05.2011. Lastet ned 24.04.15 fra: <http://www.dagsavisen.no/nyemeninger/bjbakken/>
- Bjorvand, Agnes-Margrethe og Elise Seip Tønnessen (2012): *Den andre leseopplæringa: utvikling av lesekompetanse hos barn og unge*. Universitetsforlaget.
- Bruner, Jerome (1970): *Om å lære*. Oslo: Dreyer.
- Bråten, Ivar (2007): *Leseforståelse. Lesing i kunnskapssamfunnet – teori og praksis*. Cappelen Akademisk Forlag.
- Drangeid, Magne (2014): *Litterær analyse og undervisning*. Gyldendal akademisk.
- Fjørtoft, Henning (2014): *Norskdidaktikk*. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Foreningen Iles (2014): *Om oss. 3-årig strategi 2014–2016*. Lastet ned 27.04.15 fra: <http://foreningenles.no/om-oss/strategiplaner/3-arig-strategi-2014-2016>
- Gabrielsen, Egil, Marit Petersen Oftedal, Anne Elisabeth Dahle, Astrid Skaathun og Nina Nøttaasen Gabrielsen (2003): *Lese- og skriveutvikling. Fokus på grunnleggende ferdigheter*. Gyldendal Akademisk.
- Gallagher, Kelly (2003): *Reading Reasons. Motivational Mini-Lessons for Middle and High School*. Stenhouse Publishers.
- Gallagher, Kelly (2004): *Deeper Reading. Comprehending Challenging Texts, 4-12*. Stenhouse Publishers.
- Gallagher, Kelly (2009): *Readicide. How Schools Are Killing Reading and What We Can Do About It*. Stenhouse Publishers.
- Guthrie, John T. (red.) (2008): *Engaging adolescents in reading*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Hennig, Åsmund (2010): *Litterær forståelse. Innføring i litteraturdidaktikk*. Gyldendal Akademisk.
- Imsen, Gunn (2000): *Kjønn og likestilling i grunnskolen*. Gyldendal Akademisk.
- Kjelen, Hallvard (2013): *Litteraturundervisning i ungdomsskolen. Kanon, danning og kompetanse*. Trondheim: Doktoravhandling ved NTNU, Det humanistiske fakultet. Institutt for språk og litteratur.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2009): *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal Akademisk.
- Kverndokken, Kåre (2013): *Gutter og lesing*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Lie, Svein, Marit Kjærnsli, Astrid Roe og Are Turmo (2001): *Godt rustet for framtida? Norske 15-åringers kompetanse i lesing og realfag i et internasjonalt perspektiv*. PISA/Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling, Universitetet i Oslo.
- Lundetræ, Kjersti og Finn Egil Tønnessen (2014): *Å lykkes med lesing. Tidlig innsats og tilpasset*

- opplæring*. Gyldendal Akademisk.
- Manger, Terje (2012): *Dette vet vi om. Motivasjon og mestring*. Gyldendal Akademisk.
- Maslow, Abraham H. (1970): *Motivation and personality* (2.utg.) New York: Harper and Row.
- Mortensvik, Astrid (2014): *Wake up call fra fortida. En studie i avgangselevs legitimering av eldre litteratur i videregående skole*. Trondheim:
Masteroppgave ved NTNU, Det humanistiske fakultet. Institutt for språk og litteratur.
- Penne, Sylvi (2010) *Litteratur og film i klasserommet: didaktikk for ungdomstrinn og videregående skole*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Penne, Sylvi (2013) «Skjønnlitteratur i skolen i et literacy-perspektiv». I.D Skjelbred og A. Veum (red.) *Literacy i læringskontekster*. Cappelen Damm Akademisk.
- Regjeringen.no (2003): *Gi rom for lesing! April 2003. Strategi for stimulering av leselyst og leseferdighet 2003-2007*. Lastet ned 27.04.15 fra:
<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/gi-rom-for-lesing/id106009/>
- Roe, Astrid (2008): *Lesedidaktikk – etter den første leseopplæringen*. Universitetsforlaget.
- Ryan, Richard M. og Edward L. Deci (2000): Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78.
- Skaftun, Atle (2009): *Litteraturens nytteverdi*. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Skaalvik, Einar M. og Sidsel Skaalvik (2009): *Skolen som læringsarena. Selvoppfatning, motivasjon og læring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Smidt, Jon (1989): *Seks lesere på skolen. Hva de søkte, hva de fant*. Doktoravhandling, Trondheim.
- Smidt, Jon (1992): *I klassens sosiale rom blir teksten til*. Norsk læreren nr.1 (s. 17-22).
- Solheim, Ragnar Gees og Finn Egil Tønnessen (2003): *En norsk kortversjon av den internasjonale rapporten om 10-åringers lesekunnskaper*. Stavanger: Senter for leseforskning.
- Støylen, Janne Karin: *Frå ungdommen. Ungdomslesaren veit noko om den gode ungdomsboka som du ikkje veit*. Lastet ned 20.02.15 fra: <http://www.barnebokkritikk.no/fra-ungdommen-2/#.VT9JlfmsX19>
- Tjora, Aksel H. (2012): *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Gyldendal Akademisk.
- Utdanningsdirektoratet (2012): Prinsipp for opplæringa. *Motivasjon for læring og læringsstrategiar*. Lastet ned 24.04.15 fra: <http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/Prinsipp-for-opplaringa/Motivasjon-for-laring-og-laringsstrategiar/>
- Utdanningsdirektoratet (2013a): *Læreplan i norsk – Formål*. Lastet ned 24.04.15 fra:
<http://www.udir.no/kl06/NOR1-05/Hele/Formaal/>
- Utdanningsdirektoratet (2013b): *Læreplan i norsk – Grunnleggende ferdigheter*. Lastet ned 27.04.15 fra: http://www.udir.no/kl06/NOR1-05/Hele/Grunnleggende_ferdigheter/
- Utdanningsdirektoratet (2013c): *Læreplan i norsk – Hovedområder: Skriftlig kommunikasjon*. Lastet ned 27.04.15 fra: <http://www.udir.no/kl06/NOR1-05/Hele/Hovedomraader/>
- Utdanningsdirektoratet (2013d): *Læreplan i norsk – Kompetansemål*. Lastet ned 24.04.15 fra:

<http://www.udir.no/k106/NOR1-05/Kompetansemaal/?arst=98844765&kmsn=-1974299133>

Utdanningsdirektoratet (2013e): *Motivasjon, arbeidsforhold og læring*. Lastet ned 28.04.15 fra:

<http://www.udir.no/Laringsmiljo/Elevundersokelsen/Om-brukeyundersokelsene1/Elevundersokelsen/Om-temaene-i-Elevundersokelsen/Motivasjon/>

Utdanningsdirektoratet (2013f): *Rammeverk for skolebasert kompetanseutvikling på ungdomstrinnet 2013-2017*. Lastet ned: 27.04.15 fra:

<http://www.udir.no/Utvikling/Ungdomstrinnet/Skolebasert-kompetanseutvikling/Rammeverk-for-skolebasert-kompetanseutvikling-pa-ungdomstrinnet-2012-2017/5-Faglige-innholdselementer-i-kompetanseutviklingen/53-Lesing/>

Waale, May-Britt og Marit Krogtoft (2013): *Krafttak for lesing i fag*. Akademika Forlag.

Vedlegg

Vedlegg 1: Samtykkeerklæring – elev

Samtykkeerklæring for intervju i forbindelse med masteroppgaveskriving

Beskrivelse av masteroppgaven

Jeg er student ved NTNU Dragvoll, som nå er i gang med å skrive en masteroppgave i norsk, hvor jeg forsker på elevers lesevaner og motivasjon for lesing.

Frivillig deltakelse og anonymitet

All deltakelse er frivillig, og du kan trekke deg når som helst under intervjuet om du føler dette ikke er noe for deg.

Alt som blir sagt under intervjuet vil bli anonymisert, det samme vil navn og skole. Dette blir gjort for å sikre at ingen andre enn meg får vite hvem som har blitt intervjuet, samt at ingen informasjon skal kunne spores tilbake til deg.

Før intervjuet begynner, ber jeg deg om å samtykke i deltakelsen ved å undertegne på at du har lest og forstått informasjonen på dette arket og at du ønsker å delta.

For intervjuobjekt

Jeg har lest og forstått informasjonen over og gir mitt samtykke til at mitt barn kan delta i intervjuet.

Sted og dato

Signatur – foreldre

Sted og dato

Signatur – elev

For intervjuer

Jeg bekrefter å ha informert intervjuobjekt om formålet med intervjuet, rettigheter til når som helst å kunne trekke seg fra intervjuet, samt tiltak for å sikre anonymitet.

Sted og dato

Signatur

Samtykkeerklæring for intervju i forbindelse med masteroppgaveskriving

Beskrivelse av masteroppgaven

Jeg er student ved NTNU Dragvoll, som nå er i gang med å skrive en masteroppgave i norsk, hvor jeg forsker på elevers lesevaner og motivasjon for lesing.

Frivillig deltakelse og anonymitet

All deltakelse er frivillig, og du kan trekke deg når som helst under intervjuet om du føler dette ikke er noe for deg. Om du samtykker til det, vil jeg benytte meg av båndopptaker under intervjuet. Disse opptakene vil bli slettet så fort materialet er behandlet. Hvis du ikke ønsker bruk av båndopptaker, respekteres dette og jeg vil ta notater underveis i intervjuet for å bedre huske informasjonen.

Alt som blir sagt under intervjuet vil bli anonymisert, det samme vil navn og skole. Dette blir gjort for å sikre at ingen andre enn meg får vite hvem som har blitt intervjuet, samt at ingen informasjon skal kunne spores tilbake til deg.

Før intervjuet begynner, ber jeg deg om å samtykke i deltakelsen ved å undertegne på at du har lest og forstått informasjonen på dette arket og at du ønsker å delta.

For intervjuobjekt

Jeg har lest og forstått informasjonen over og gir mitt samtykke til å delta i intervjuet.

Sted og dato

Signatur

For intervjuer

Jeg bekrefter å ha informert intervjuobjekt om formålet med intervjuet, rettigheter til når som helst å kunne trekke seg fra intervjuet, samt tiltak for å sikre anonymitet.

Sted og dato

Signatur

Spørreundersøkelse om lesing

- Ring rundt alternativet som passer for deg. Der det ikke er alternativer svarer du med utfyllende setninger.

1. Hvilken klasse går du i? _____
2. Kjønn: gutt jente
3. Hva slags type tekster tenker du på når du hører ordet 'lesing'?

4. Liker du å lese? ja nei
- Hvis ja: hvorfor? _____
- Hvis nei: hvorfor ikke? _____
- Har du lyst til å like å lese? _____
5. Hva er grunnen til at du leser? lyst plikt begge deler
6. Hvor mange minutter tror du at du leser hver dag? _____
7. Hvor mange bøker leser du ca. i løpet av et år? _____
8. Hvor sitter du når du leser? _____
9. Hvor vil du helst sitte når du leser? _____
10. Hvilken teksttyper leser du helst?
 humor science fiction krim/spenning kjærlighet fakta
11. Bruker du biblioteket på fritiden? ja nei
12. Leser foreldrene dine bøker? ja nei (Hvis ja: mor far begge)
13. Snakker du om lesing og bøker med venner? ja nei
14. Har du noen gang lest en krimbok? ja nei
- Hvis ja:- hvilken krimbok? (om du har lest flere kan du nevne de også)

- Plukk ut en av bøkene, og svar på følgende:
- hva var bra med den boka? _____

- kunne du tenke deg å lese mer krim? ja nei

15. Om du kunne velge mellom film og bok, hva ville du valgt? _____

- Hvorfor? _____

16. Leser du noe annet enn bøker? (f.eks blader, aviser) ja nei

- Hvis ja, hva leser du? _____

17. Fullfør setningen: Å lese bøker synes jeg er: _____,

fordi _____

Spørsmål om lesing i norskfaget:

1. Leser dere skjønnlitteratur i norsktimen? ja nei

2. Tror du norsklæreren din leser bøker? ja nei vet ikke

3. Anbefaler norsklæreren din bøker? ja nei

4. Ber læreren dere lese høyt i timen? ja nei

-Hvis ja: Liker du å lese høyt i timen? ja nei iblant

5. Leser læreren høyt for dere? ja nei

6. Er det forskjell på skolelesing og fritidslesing? ja nei

- Hvis ja: hvorfor er det forskjell? _____

7. Leser du leseleksene dine jevnlig? ja nei

- Hvis nei: hva er grunnen? _____

8. Hvilket fag på skolen er mest spennende? _____

Og hvilket fag liker du minst? _____

9. Ville du lest mer om du selv fikk velge hva du skulle lese? ja nei

10. Hva skulle du ønske dere kunne lese mer av på skolen? _____

11. Ville du lest mer om du slapp å analysere teksten etterpå? ja nei

12. Hadde du lest mer om du kunne lest bøkene på data/nettbrett? ja nei

13. Er dere ofte på biblioteket i skoletiden? ja nei

14. Klarer du å konsentrere deg om teksten når du leser? ja nei

15. Hva kunne motivere deg til å lese mer? Kom med ett eller to forslag:

16. Hva skal læreren gjøre for at du skal lese mer? _____

17. *Lesing er viktig* – er en påstand. Begrunn påstanden med tre argumenter:

- Fordi: _____

- Fordi: _____

- Fordi: _____

Vedlegg 4: Intervjuguide – elev

Intervju – elevene

1. Leser du mye skjønnlitteratur? Og hva leser du?
2. Hvorfor leser du? Hvorfor leser du ev. ikke eller lite?
3. Hvorfor er det viktig å lese skjønnlitteratur? Hvorfor er det ev. ikke viktig?
4. Hva motiverer deg til å lese skjønnlitteratur? Hva motiverer deg ikke? Hva ødelegger motivasjonen?
5. Er du ofte på biblioteket på fritiden? Hvem er du med dit, og hva låner du?
6. Liker du best å lese selv, eller at læreren leser høyt? Hvorfor?
7. Foretrekker du bok eller film?
8. Hvordan ville du helst ha jobbet med teksten i undervisningen?
9. Liker du best å lese skjønnlitteratur eller sakprosa?
10. Foretrekker du at klassen leser samme bok eller at dere velger bøker selv?
11. Finnes det typiske guttebøker og jentebøker? Hva er i så fall forskjellen?

Vedlegg 5: Intervjuguide – lærer

Intervju – norsklærere

1. Hvor mye skjønnlitteratur leser dere i norsktimene? (omfang og tidsbruk)
2. Hvilke typer skjønnlitteratur leser dere mest?
3. Hvordan arbeider dere med skjønnlitteraturen i undervisningen?
4. Hvordan opplever du forskjellene i lesekompetanse og lesemotivasjon mellom gutter og jenter?
5. På hvilken måte mener du at det å lese skjønnlitteratur kan være viktig for elevene?
6. Hvilke kriterier velger du tekster ut ifra? (f.eks målform, sjanger, tema/budskap, vanskelighetsgrad, personlig relevans, forfatterstatus, kanon, salgstall, pedagogisk egnethet)
7. anbefaler du bøker til elevene? Individuelt og/eller kollektivt og/eller kjønnsspesifikt?
8. Hvordan motiverer du elevene til å lese?
9. Mener du det er forskjell på skolelesing og fritidslesing? Hva går i så fall denne forskjellen ut på?

Vedlegg 6: Spørreundersøkelse-transkripsjon

Transkribering av spørreundersøkelse

Her har jeg plukket ut de spørsmålene og svarene fra spørreundersøkelsen som jeg mener har størst betydning for avhandlingen og funnene.

3. Hva slags tekster tenker du på når du hører ordet 'lesing'?

5.klasse: (guttene på første linje, jentene på andre)

Avis	Bøker	Tegneserier	Lekser
1	7	2	2
	6		

8.klasse:

Fantasy	Lekse	Avis	Romaner	Bøker	Skjønnlitt.	Fakta	Krim	Humor
3	1	1	1	2	1	1	2	
3	1		2	2	2	1		1

4. Liker du å lese?

5.klasse:

Gutter: Ja 8 Nei 2

Jenter: Ja 6 Nei

8.klasse:

Gutter: Ja 6 Nei 2

Jenter: Ja 7 Nei 2

5. Hva er grunnen til at du leser:

5.klasse: 2 lyst, 0 plikt, 8 begge deler (gutter) 5 lyst, 0 plikt, 1 begge deler (jenter)

8.klasse: 5 lyst, 1 plikt, 2 begge deler (gutter) 4 lyst, 1 plikt, 4 begge deler (jenter)

6. Hvor mange minutter tror du at du leser hver dag?

<u>5.klasse:</u>	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	60 eller mer
- gutter:		1	4	1	1	3
- jenter:	1		2	1	1	1

8.klasse:

- gutter:	1	2	1	1	3
- jenter:	4				5

9. Hvor vil du helst sitte når du leser? (elevenes egne alternativer, kunne svare flere steder)

<u>5.klasse:</u>	Senga	Sofaen	Stua	Stranda	
Gutter:	1	7	2		
Jenter:	2	3		1	

<u>8.klasse:</u>	Hjemme	Senga	Sofaen	Hvor som helst	På rommet
Gutter:	1	4	1	1	2
Jenter:		5	2	1	2

10. Hvilken teksttype leser du helst? (mine alternativer, kunne svare flere alternativer)

5.klasse: (guttene på første linje, jentene på andre)

Humor	Science fiction	Krim/spenning	Kjærlighet	Fakta
5		10		1
5	2	5		2

<u>8.klasse:</u>				
5	3	7	1	1
2	1	6	5	1

12. Leser foreldrene dine bøker?

5.klasse:

Gutt:	Ja 9	Nei 1	Hvis ja: Mor 2	Far 1	Begge 6
Jente:	Ja 6	Nei	Hvis ja: Mor 5	Far	Begge 1

8.klasse:

Gutt:	Ja 6	Nei 2	Hvis ja: Mor 3	Far	Begge 3
Jente:	Ja 9	Nei	Hvis ja: Mor 4	Far	Begge 5

13. Snakker du om lesing med venner?

5.klasse:

Gutter: Ja 3 Nei 5

Jenter: Ja 4 Nei 5

8.klasse:

Gutter: Ja 5 Nei 5

Jenter: Ja 1 Nei 5

17. Fullfør setningen: Å lese bøker synes jeg er _____ fordi: _____:

5.klasse:

- Gutt: «Å lese bøker synes jeg er spennende fordi man kan se litt ut over det virkelige.»
- Gutt: «Å lese bøker synes jeg er kjempekult fordi man får så mye fantasi.»
- Gutt: «Å lese bøker synes jeg er litt moro fordi jeg synes det er moro.»
- Gutt: «Å lese bøker synes jeg er spennende fordi da får jeg vite om ting.»
- Gutt: «Å lese bøker synes jeg er humor fordi de er humoristiske.»
- Gutt: «Å lese bøker synes jeg er morsomt fordi jeg leser ofte gode bøker synes jeg.»
- Gutt: «Å lese bøker synes jeg er morsomt fordi det er mange forskjellige bøker.»
- Gutt: «Å lese bøker synes jeg er kjempegøy fordi du lærer så mye rart og spennende.»
- Gutt: «Å lese bøker synes jeg er kjempegøy fordi jeg liker å lese.»
- Gutt: «Å lese bøker synes jeg er moro fordi det er moro og avslappende.»
- Jente: «Å lese bøker synes jeg er morsomt og spennende fordi man lever i en fantasi, og man koser seg.»
- Jente: «Å lese bøker synes jeg er interessant fordi man kan lære mye av det.»
- Jente: «Å lese bøker synes jeg er moro fordi jeg lærer å lese.»
- Jente: «Å lese bøker synes jeg er spennende fordi jeg liker å lese spennende bøker.»
- Jente: «Å lese bøker synes jeg er spennende fordi det er noe som jeg liker veldig godt.»
- Jente: «Å lese bøker synes jeg er spennende fordi man kan se for seg bildene i hodet.»

8.klasse:

- Gutt: «Å lese bøker synes jeg er morsomt fordi da lærer jeg bedre å lese.»
- Gutt: «Å lese bøker synes jeg er kult fordi jeg liker kule ting.»
- Gutt: «Å lese bøker synes jeg er spennende noen ganger fordi når jeg finner den riktige boka klarer jeg ikke legge den ifra meg.»

- Gutt: «Å lese bøker syns jeg er spennende fordi jeg lager egne bilder i hodet.»
- Gutt: «Å lese bøker syns jeg er spennende fordi du lærer masse av å lese.»
- Gutt: «Å lese bøker syns jeg er kjedelig fordi jeg klarer aldri å sette meg inn i boka.»
- Gutt: «Å lese bøker syns jeg er morsomt fordi det er kult å forme handlingen slik man vil.»
- Gutt: «Å lese bøker syns jeg er gøy og spennende fordi jeg slapper av og så har jeg har noe å gjøre.»

- Jente: «Å lese bøker syns jeg er fint fordi det er spennende og av og til er det mange følelser og tanker.»
- Jente: «Å lese bøker syns jeg er koselig fordi du kan drømme deg bort i boka.»
- Jente: «Å lese bøker syns jeg er morsomt fordi du kan fantasere mer når man leser.»
- Jente: «Å lese bøker syns jeg er fantastisk hvis de er bra fordi i bøker går alt an, og det er deilig å gjøre andre ting enn det man er nødt til.»
- Jente: «Å lese bøker syns jeg er bra fordi man blir en bedre leser og man kan leve seg inn i fortellinga.»
- Jente: «Å lese bøker syns jeg er morsomt, spennende og bra fordi man alltid blir flinkere til å lese og man kan fantasere om hvordan ting foregår og hvordan folk ser ut.»
- Jente: «Å lese bøker syns jeg er kjempebra fordi jeg kan blokke alt annet utenfra og være i min egen verden.»
- Jente: «Å lese bøker syns jeg er kjedelig fordi ingen bøker er spennende.»
- Jente: «Å lese bøker syns jeg er beroligende fordi du lever deg inn i teksten og stenger verden ute.»

Spørsmål om lesing i norskfaget:

8. Hvilket fag på skolen er mest spennende? (elevenes egne alternativer, kunne svare flere)

5.klasse: Matte Gym Kunst Naturfag Samfunnsfag Musikk Engelsk Norsk

Gutter: 2 8 6 1 1

Jenter: 1 4 3 1 2 1

8.klasse:

Gutter: 1 1 2 1 2

Jenter: 1 5 1 4 2 3

Og hvilket fag liker du minst?

<u>5.klasse:</u>	Engelsk	Naturfag	RLE	Norsk	Samfunnsfag	Matte	Musikk
Gutter:	4	1	5	2	1		
Jenter:	2	1	3		2	2	
 <u>8.klasse:</u>							
Gutter:	1		3			2	
Jenter:	3	1	1	1	1	2	1

15. Hva kunne motivere deg til å lese mer?

(Har plukket ut de tydeligste svarene. I parentes står antall elever som har svart det samme)

5.klasse:

- Gutt: «At jeg kunne finne gode bøker på biblioteket, og at jeg kunne ha noe å tygge på.»
- Gutt: «At vi kunne lese mye mer.»
- Gutt: «At vi kunne fått belønning.» (x3)
- Gutt: «At vi kunne fått sitte der vi ville.» (x2)
- Gutt: «Jeg ville lest mer om jeg hadde hatt godteri.» (x2)
- Jente: «At det hadde vært flere spennende bøker på biblioteket.»
- Jente: «At tekstene er moro.»
- Jente: «At jeg kunne fått en belønning.» (x2)
- Jente: «Jeg kunne lest mer om det var mer spennende, og om jeg kunne sitte der jeg ville.»
- Jente: «At det hadde vært helt stille rundt meg.»

8.klasse:

- Gutt: «Jeg leser nok fra før.»
- Gutt: «Vi kunne fått belønning etter hvor mange sider vi leste hver måned.»
- Gutt: «Kunne fått lese flere bøker på skolen.»
- Gutt: «Når jeg får bokanbefalinger fra andre. Eller når jeg finner en bra serie.»
- Gutt: «Morsomme og interessante bøker.» (x2)
- Gutt: «Penger eller kake kunne motivert meg til å lese.»
- Jente: «Se eller høre en spennende start som jeg tenker jeg må lese fortsettelsen på.»
- Jente: «At vi hadde lekse å lese et kapittel i en bok.» «Lekse å lese i 15 min.»
- Jente: «Spennende bøker.»
- Jente: «Hjelp til å finne bra bøker jeg kan lese.» (x2)

- Jente: «Kunne lånt flere bøker på biblioteket, og mer tid til å lese i skoletiden.»
- Jente: «Jeg liker veldig godt å lese, så jeg trenger ikke mer motivasjon.»

16. Hva skal læreren gjøre for at du skal lese mer?

(Har plukket ut de tydeligste svarene. Flere elever hadde også samme svar her som på forrige spørsmål, og tillegg var det noen som svarte blankt. I parentes står antall elever som har svart det samme)

5.klasse:

- Gutt: «Sette på musikk.» (x6)
- Gutt: «Gitt oss godteri.» (x2)
- Gutt: «At vi kunne fått sitte der vi ville.»
- Gutt: «At læreren kunne ha anbefalt flere bøker.» (x2)
- Jente: «At læreren kunne anbefalt flere bøker.» (x2)
- Jente: «Læreren kan si at vi skal lese flere bøker.»
- Jente: «La oss få en leseøkt på skolen.»
- Jente: «At vi kunne hatt mer stillelesing.»
- Jente: «At vi kunne hatt musikk til lesingen.»

8.klasse:

- Gutt: «Læreren kunne latt meg lese flere biblioteks bøker i norsktimene.»
- Gutt: «Anbefale flere bøker for elevene sine.»
- Gutt: «Læreren kunne laget en skoletest i hva jeg liker å lese med innhold.»
- Gutt: «Læreren må si ifra om det til meg.»
- Gutt: «Ha mere stillelesing.»
- Gutt: «En belønning kunne fått meg til å lese mer.»
- Jente: «Komme med forslag om bøker som passer for meg. Kanskje være med å lese litt.»
- Jente: «Gi mer leselekse og oppmuntre til lesing.»
- Jente: «Ta oss med på biblioteket.» «Fast bibliotektid.»
- Jente: «Spørre hva jeg liker å lese, og funnet en bok som passer akkurat for meg.» (x3)
- Jente: «Sette av mer tid til å lese på skolen.»

17.) 'Lesing er viktig' – er en påstand. Begrunn påstanden med tre argumenter:

(Her kunne elevene komme med to eller tre argumenter)

5.klasse:

- Gutt: «Lesing er viktig fordi man kan bruke fantasien.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi du får mer flyt da.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi da blir man flinkere.»
- Gutt: «Lesing er viktig for å kunne lese skilt når man skal kjøre bil.»
- Gutt: «Lesing er viktig for å kunne ta lappen.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi da kan man lese i avisa og følge med på hva som har skjedd.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi man lærer mer.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi det er mange morsomme ting som skjer i bøkene.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi man må lese for å kunne jobbe.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi da er det litt lettere å følge med i timen.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi man må lese for å gå på skole.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi da kan man få brev fra kongen og greie å lese det.»
- Gutt: «Lesing er viktig for å få seg god utdanning.»
- Gutt: «Lesing er viktig for å kunne lese viktige ting.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi da får du inspirasjon til å bli forfatter.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi vi lærer mer.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi da får man en flyt på det man leser.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi da blir vi smarte!»
- Jente: «Lesing er viktig fordi vi må kunne lese for å få karakterer.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi det er spennende å se for seg ting i hodet.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi da kan man lære nye ting.»
- Jente: «Lesing er viktig for å kunne få karakterer.»
- Jente: «Lesing er viktig om man f.eks skal jobbe på kontor når man blir voksen.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi man leser fortere.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi vi kan finne ut hva vi fikk med oss i teksten.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi man tener å kunne lese etter hvert som vi blir større.»

8.klasse:

- Gutt: «Lesing er viktig fordi det blir lettere på skolen.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi det er hjelpsomt i alle situasjoner.»

- Gutt: «Lesing er viktig fordi da leser vi fortere.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi ellers kan det bli vanskelig senere i livet.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi vi skal bli gode lesere.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi det er kjempemorsomt.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi du får noe å gjøre på fritiden.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi man trenger å lese når en skal ta utdanning.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi vi skal lære det som står i tekstene.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi det hjelper oss på prøver.»
- Gutt: «Lesing er viktig for å få med oss det som står i teksten.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi man blir flinkere til å lese og skrive.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi lesing er morsomt.»
- Gutt: «Lesing er viktig fordi det er bedre enn å spille x-boks og ps3.»

- Jente: «Lesing er viktig fordi du får mer fantasi og tanker.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi det styrker hjernen.»
- Jente: «Lesing er viktig for å kunne lese viktige informasjoner.»
- Jente: «Lesing er viktig for å kunne komme inn på skoler.»
- Jente: «Lesing er viktig for å kunne få jobb.»
- Jente: «Lesing er viktig for å trene på å konsentrere seg.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi det blir vanskeligere i alle fag.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi man kan lære mye om det er en faktatekst.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi man får et avbrekk fra alt man må gjøre.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi man kan lære av stoffet.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi det er mye man må lese i dagliglivet.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi man kan lære noe av det.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi det blir enklere når du blir voksen, man skjønner kanskje mer.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi du blir flinkere til å skrive.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi man kan få mange gode opplevelser når man leser.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi man blir bedre til å lese.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi om man ikke kan lese blir det vanskeligere i arbeidslivet.»
- Jente: «Lesing er viktig for å stimulere hjernen og kreativiteten.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi man kanskje kjenner seg igjen i noe av det man leser.»
- Jente: «Lesing er viktig fordi man forstår kanskje mer om verden.»

Vedlegg 7: Intervju-transkripsjon – elever

Vedlegg 7.1: Gutt 6a

Gutt 6a:

1. **I:** Leser du mye skjønnlitteratur?

Gutt 6a: Nei, ikke så mye. Leser mest på skolen.

I: Men de gangene du leser skjønnlitteratur, hva er det du leser da?

Gutt 6a: Da leser jeg Jo Nesbø og Doktor Proktor. Den er morsom.

2. **I:** Hvorfor leser du?

Gutt 6a: Jeg leser fordi noen ganger er det spennende. Da får jeg lyst til å lese.

I: Men hva er det som gjør at du ikke leser så mye på fritiden?

Gutt 6a: Har mye annet å finne på. Liker å spille fotball.

3. **I:** Hvorfor tror du det er viktig å lese skjønnlitteratur, eller er det ikke viktig?

Gutt 6a: Det er ikke viktig med skjønnlitteratur. Sakprosa er viktigere. Askeladden for eksempel er jo ikke viktig.

4. **I:** Hva motiverer deg til å lese skjønnlitteratur?

Gutt 6a: Når bøkene er spennende, og jeg forstår innholdet.

I: Er det noe som kan være med å ødelegge din motivasjon?

Gutt 6a: Ja, om tekstene ikke er gode, eller om det er bråk rundt meg.

I: Er det noe læreren kunne gjort for å motivere deg mer?

Gutt 6a: Om vi kunne fått velge bok selv i leselekse.

5. **I:** Er du ofte på biblioteket på fritiden?

Gutt 6a: Ikke så mye. Var mer der før. Men jeg liker å være der, og låner med bøker hjem.

I: Hvem er med deg dit når du skal låne?

Gutt 6a: Foreldrene mine.

6. **I:** I norsktimene, liker du da best å lese selv, eller liker du at læreren leser høyt?

Gutt 6a: Liker best å lese selv. Da går det i mitt tempo.

7. **I:** Om du måtte velge, ville du valgt film eller bok da?

Gutt 1: Jeg ville helst lest boka. Men ikke Harry Potter, for den er så tjukk.

8. **I:** Om dere fikk en skjønnlitterær tekst i norsktimen, hvordan ville du da helst jobbet med denne teksten om du fikk velge selv?

Gutt 6a: Jeg ville lest teksten og gjort noen oppgaver til den i etterkant.

9. **I:** Liker du best å lese skjønnlitteratur eller sakprosa?

Gutt 6a: Faktatekster. Om krigen eller om Titanic. Det er spennende, og lærerikt.

10. **I:** Om du og klassen skulle lånt bøker på biblioteket, tror du det hadde gått bra om dere lånte samme bok, eller er det best om dere velger bøker selv?

Gutt 6a: Ulike. Fordi alle har ulike interesser.

11. **I:** Tror du det finnes typiske guttebøker og jentebøker?

Gutt 6a: Tja, noen bøker.

I: Hva mener du er forskjellen? Hva mener du er en typisk guttebok? Og typisk jentebok?

Gutt 6a: Guttebøker inneholder Star Wars, med lyssverd. Tror ikke så mange jenter leser Star Wars. Og ridderbøker. Jentebøker tror jeg handler om dans og kjærlighet.

I: Ville du lest bøker om dans og kjærlighet?

Gutt 6a: Haha, nei!

Gutt 6b:

1. **I:** Leser du mye skjønnlitteratur?

Gutt 6b: Nei, ikke så mye. Er ikke så mye inne for tiden.

I: Hvilke aktiviteter holder du på med ute da?

Gutt 6b: Hogger ved, snekkerer i fjøset. Ellers blir det mye på data.

I: Hva leser du de gangene du leser da?

Gutt 6b: Leser mest lekser, og tekst på data.

2. **I:** Hvor leser du?

Gutt 6b: Leser mest fordi det er lekse, eller på dataen, og teksting på tv og slik.

I: Du sier du ikke leser så mye, hvorfor ikke?

Gutt 6b: Det er ikke så moro å lese.

3. **I:** Hvorfor tror du det er viktig å lese skjønnlitteratur?

Gutt 6b: Vet ikke helt. Jeg lese ikke så mye skjønnlitteratur. Donald leser jeg.

I: Hvorfor syns du ikke det er viktig?

Gutt 6b: Det er ikke viktig fordi det ikke er fakta.

4. **I:** Hva motiverer deg til å lese skjønnlitteratur?

Gutt 6b: At det kan være moro

I: Er det noe som kan ødelegge motivasjonen din?

Gutt 6b: Det er ødeleggende hvis det ikke er moro. Eller om det er mye bråk.

I: Kan læreren gjøre noe for å øke motivasjonen din til å lese?

Gutt 6b: Kanskje høre på musikk iblant, men det blir fort tull, som at vi hører mer på musikken, istedenfor å lese.

5. **I:** Er du ofte på biblioteket på fritiden?

Gutt 6b: Er der aldri på fritiden.

I: Men om du skulle reist dit, hva ville du lånt?

Gutt 6b: Jeg hadde reist dit for å låne filmer.

6. **I:** Liker du best å lese selv, eller at læreren leser høyt for dere?

Gutt 6b: Å lese selv. Læreren leser ikke så mye høyt, annet enn leseleksen.

I: Syns du hun kunne ha hatt mer høytlesing, for eksempel i matpausen?

Gutt 6b: Nei, jeg savner ikke høytlesing. Vil snakke med kompisene mine i friminuttet.

7. **I:** Om du måtte velge, ville du valgt bok eller film?

Gutt 6b: Film, fordi det er morsommere å se på.

8. **I:** Om du hadde fått utdelt en skjønnlitterær tekst i norsktimen, og du selv fikk velge hvordan du skulle jobbe med den, hva ville du gjort?

Gutt 6b: Jeg ville lest den, og gjort noen oppgaver i etterkant.

9. **I:** Liker du best å lese skjønnlitteratur eller sakprosa, altså faktatekster?

Gutt 6b: Skjønnlitteratur.

I: Er det noen spesiell grunn til at du liker det best?

Gutt 6b: Det er morsommere å lese, for det er mye tull. Er litt spennende med fakta, men liker best skjønnlitteratur.

10. **I:** Om du og klassen skulle lånt bøker på biblioteket, tror du det hadde gått bra om dere lånte samme bok, eller er det best om dere velger bøker selv?

Gutt 6b: Forskjellige.

11. **I:** Tror du det finnes typiske guttebøker og jentebøker?

Gutt 6b: Ja. Guttebøker handler om fotball og motorcross. Jentebøker handler om barbie.

Vedlegg 7.3: Gutt 6c

Gutt 6c:

1. **I:** Leser du mye skjønnlitteratur?

Gutt 6c: Jeg liker å lese, og leser sånn passe mye.

I: Hva liker du å lese da?

Gutt 6c: En pingles dagbok, Pondus og fotballblader.

2. **I:** Hvorfor leser du?

Gutt 6c: Leser for å trene på å lese. Blir bedre til å lese.

3. **I:** Hvorfor tror du det er viktig å lese skjønnlitteratur?

Gutt 6c: For å bli bedre. Og det piffer opp fantasien.

4. **I:** Hva motiverer deg til å lese skjønnlitteratur?

Gutt 6c: Det er spennende.

I: Hva kan ødelegge din lesemotivasjon?

Gutt 6c: En kjedelig bok, der det bare er en person som prater, ingen spenning.

I: Hva kan læreren gjøre for å motivere mer?

Gutt 6c: Vi kan lese mer krim. Og vi kunne hatt mer stillelesing. Og lånt mer bøker.

5. **I:** Er du ofte på biblioteket på fritiden?

Gutt 6c: Nei, jeg kjøper helst bøkene.

I: Hvorfor kjøper du dem?

Gutt 6c: Fordi at da får jeg tid til å lese dem.

I: Hvem er med deg å kjøper bøker da?

Gutt 6c: Mamma er med. Hun leser mye.

6. **I:** Liker du best å lese selv, eller at læreren leser høyt?

Gutt 6c: Liker best når læreren leser. Læreren er flinkere til å lese med flyt, lever seg inn i det.

I: Syns du læreren burde lese mer høyt?

Gutt 6c: Ja. Burde lese til maten iblant.

7. **I:** Foretrekker du bok eller film om du måtte velge?

Gutt 6c: Film. Der kan du se uten å tenke. Når man leser må man tenke mye, for eksempel på vanskelige ord. Kunne sett mer film på skola.

8. **I:** Om du hadde fått utdelt en skjønnlitterær tekst i norsktimen, og du selv fikk velge hvordan du skulle jobbe med den, hva ville du gjort?

Gutt 6c: Jeg syns det er moro med gruppearbeid. Kunne ha jobbet sammen med oppgavene.

9. **I:** Liker du best å lese skjønnlitteratur eller sakprosa?

Gutt 6c: Skjønnlitteratur. Det er mest spennende. Vi burde fått låne mer bøker.

10. **I:** Om du og klassen skulle lånt bøker på biblioteket, tror du det hadde gått bra om dere lånte samme bok, eller er det best om dere velger bøker selv?

Gutt 6c: Må låne og velge selv.

I: Hvorfor tror du det er best?

Gutt 6c: Fordi vi har ulike interesser.

11. **I:** Tror du det finnes typiske guttebøker og jentebøker?

Gutt 6c: Jaaaa, kanskje. Men nei også. Ei jente kan lese en guttebok. Litt ja, litt nei.

I: Hvordan ville du beskrevet en typisk guttebok og en typisk jentebok da?

Gutt 6c: Guttebok handler om mord og krim. En jentebok tror jeg handler om hest. Og kjærlighet.

Vedlegg 7.4: Gutt 6d

Gutt 6d:

1. **I:** Leser du mye skjønnlitteratur?

Gutt 6d: Passe mye.

I: Hva leser du da?

Gutt 6d: Leser fakta om sport, eller krim.

2. **I:** Hvorfor leser du?

Gutt 6d: Fordi mamma sier jeg skal bli bedre i lesing, og fordi det er interessant og spennende.

I: Så mamma'n din sier du skal lese mer for å trene? Føler du at det går lettere på skolen når du leser hjemme?

Gutt 6d: Ja, det gjør det.

3. **I:** Hvorfor tror du det er viktig å lese skjønnlitteratur?

Gutt 6d: Hmmm.. Litt usikker. Kunne vært mer fakta på skolen. Det er mer spennende.

4. **I:** Hva motiverer deg til å lese mer skjønnlitteratur?

Gutt 6d: Da kan jeg tenke hvordan det skal være selv.

I: Hva kan læreren gjøre for å motivere deg mer?

Gutt 6d: Mer stillelesing. Og gått mer på biblioteket.

5. **I:** Er du ofte på biblioteket på fritiden.

Gutt 6d: Nei, jeg får mamma til å låne for meg når hun skal dit. Eller jeg kjøper bøker på nettet.

6. **I:** Liker du best å lese selv, eller at læreren leser høyt?

Gutt 6d: Det blir egentlig det samme.

7. **I:** Foretrekker du film eller bok om du måtte velge?

Gutt 6d: Film. Men hadde sikkert lest boka etterpå.

I: Har du en favorittfilm som du også har lest boka til?

Gutt 6d: Max Manus.

8. **I:** Om du hadde fått udelt en skjønnlitterær tekst i norsktimen, og du selv fikk velge hvordan du skulle jobbe med den, hva hadde du gjort da?

Gutt 6d: Gruppearbeid. Lest litt og gjort litt oppgaver.

I: Er det andre ting du kunne tenkt deg å gjøre?

Gutt 6d: Vi kunne hatt litt mer utenorsk.

I: Utenorsk? Hva går det ut på?

Gutt 6d: Kunne laget noen stasjoner. Øvd på kj- og sk-lyder, og da løpt til det riktige ordet.

9. **I:** Liker du best å lese skjønnlitteratur eller sakprosa?

Gutt 6d: Liker best fakta.

I: Hva liker du å lese om da?

Gutt 6d: Krigen, motor og fotball.

10. **I:** Om du og klassen skulle lånt bøker på biblioteket, tror du det hadde gått bra om dere lånte samme bok, eller er det best om dere velger bøker selv?

Gutt 6d: Velge selv. Da leser man om det man selv syns er interessant. Men noe går bra å lese som andre også leser.

11. **I:** Finnes det typiske guttebøker og jentebøker?

Gutt 6d: Det kommer litt an på.

I: Hvordan vil du beskrive typiske guttebøker og jentebøker?

Gutt 6d: Guttebøker er motorcross. Og jentebøker er om kjærlighet og Harry Potter.

Jente 6a:

1. **I:** Leser du mye skjønnlitteratur?

Jente 6a: Tjaaa. Leser en del.

I: Hva leser du da?

Jente 6a: Krimbøker. Og spenning.

2. **I:** Hvorfor leser du bøker?

Jente 6a: Det er gøy å lese.

3. **I:** Hvorfor tror du det er viktig å lese skjønnlitteratur?

Jente 6a: For å lære.

4. **I:** Hva motiverer deg til å lese skjønnlitteratur?

Jente 6a: For å lære, og for å få opp lesefarten.

I: Hva kan ødelegge motivasjonen din?

Jente 6a: Mobilen kan forstyrre. For eksempel om jeg hører jeg får en melding så må jeg se på den, og plutselig gjør jeg andre ting på mobilen også.

I: Hva kan læreren gjøre for å motivere deg meg til å lese?

Jente 6a: Vi kan låne mer bøker, og ha mer stillelesing.

5. **I:** Er du ofte på biblioteket på fritiden?

Jente 6a: Var det ofte før, da jeg bodde i Oslo. Da var biblioteket rett bortenfor der jeg bodde. Nå er det mer tungvint, må bli kjørt dit.

I: Men om du skulle ha besøkt biblioteket oftere på fritiden, hva ville du ha lånt?

Jente 6a: Jeg ville lånt både bøker og filmer.

6. **I:** Liker du best å lese selv, eller at læreren leser høyt?

Jente 6a: Liker å lese selv, og liker at læreren leser.

I: Leser læreren mye for dere?

Jente 6a: Hun leser ikke så mye høyt. Mest til matpausen. Syns hun bør fortsette med det.

7. **I:** Om du måtte velge, ville du valgt bok eller film?

Jente 6a: Film. Bøker uten bilder blir litt tunge.

I: Ville du da hatt mer film i undervisningen?

Jente 6a: Kunne godt hatt mer film i norsken.

8. **I:** Om du hadde fått utdelt en skjønnlitterær tekst i norsktimen og selv fått velge hvordan du skulle jobbe med den, hva ville du gjort?

Jente 6a: Jeg ville lest den og gjort oppgaver. Og kanskje dramatisert teksten sammen med andre.

9. **I:** Liker du best å lese skjønnlitteratur eller sakprosa?

Jente 6a: Skjønnlitteratur. Det er mest spennende. Og det er litt godt at ikke alt er fakta.

10. **I:** Om du og klassen skulle lånt bøker på biblioteket, tror du det hadde gått bra om dere lånte samme bok, eller er det best om dere velger bøker selv?

Jente 6a: Velge selv.

11. **I:** Finnes det typiske guttebøker og jentebøker?

Jente 6a: Det kommer litt an på. Kommer an på personen og interessene.

I: Hva vil du si en typisk guttebok og en typisk jentebok handler om da?

Jente 6a: Guttebøker handler om biler. Jentebøker handler kanskje om kjendiser.

Jente 6b:

1. **I:** Leser du mye skjønnlitteratur?

Jente 6b: Ja. Jeg liker å lese før jeg legger meg.

I: Hva leser du da?

Jente 6b: Leser mest blader. Og humor.

2. **I:** Hvorfor leser du?

Jente 6b: Fordi jeg vil bli bedre til å lese. Og om jeg er lei meg så blir jeg i bedre humør om jeg leser.

3. **I:** Hvorfor tror du det er viktig å lese skjønnlitteratur?

Jente 6b: På faktatekster lærer man mest om enkelte ting. Mens med skjønnlitteraturen får man opp lesefarten.

4. **I:** Hva motiverer deg til å lese skjønnlitteratur?

Jente 6b: Jeg synes det er veldig viktig å lese.

I: Hva kan ødelegge motivasjonen din når du leser?

Jente 6b: Bråk ødelegger konsentrasjonen. Men det går greit på skola.

I: Hva mener du læreren kan gjøre for å motivere mer?

Jente 6b: Finne på artige aktiviteter. Kanskje dele opp i grupper. Og at vi blir bedre på ord.

5. **I:** Er du ofte på biblioteket på fritiden?

Jente 6b: Nei. Jeg låner bøker når vi er der i skoletiden. Låner en bok til å ha i hylla på skolen, og en bok til å ha hjemme.

I: Hva leser du på nå for tiden da?

Jente 6b: Nå har jeg en Harry Potter bok hjemme. Den er veldig tjukk, men da har jeg noe å lese på en stund.

6. **I:** Liker du best å lese selv, eller at læreren leser høyt?

Jente 6b: Jeg får med meg mest når jeg leser selv. Men det er fint iblant.

I: Hva leser læreren da?

Jente 6b: Hun leser mest leseleksen. Leser alltid teksten for oss først.

7. **I:** Foretrekker du bok eller film?

Jente 6b: Film. For da skjønner jeg litt mer. Der er det flere bilder.

I: Du nevnte en Harry Potter-bok tidligere. Har du sett den på film først?

Jente 6b: Jeg liker å lese boka først. Der er det mer detaljer.

I: Syns du det burde vært mer film i norskundervisningen?

Jente 6b: Ja, vi kunne hatt mer filmklipp. Kanskje lest litt først, et utdrag eller noe, og så sett filmklipp etterpå.

8. **I:** Om du hadde fått utdelt en skjønnlitterær tekst i norsktimen, og du selv fikk velge hvordan du skulle jobbe med den, hva ville du gjort?

Jente 6b: Ville svart på spørsmål, to og to. Og skuespill hadde vært moro.

I: Hvordan syns du norsktimene er nå?

Jente 6b: Noen ganger er norsken kjedelig. Vi skriver så mye, men jeg lærer lite av å skrive ned og huske det. Lærer bedre av å lese en tekst og tenke på ulike punkt i teksten.

9. **I:** Liker du best å lese skjønnlitteratur eller sakprosa?

Jente 6b: Liker best skjønnlitteratur, for da er det morsommere å lese. Men faktatekster om vikingtid er interessant.

I: Leser dere mye skjønnlitteratur på skolen?

Jente 6b: Leser ikke så mye skjønnlitteratur på skolen. Burde fått lese mer ukjente bøker. Slike vi ikke har hørt så mye om, og som vi ikke har sett på film først. Det blir litt kjedelig.

10. **I:** Om du og klassen skulle lånt bøker på biblioteket, tror du det hadde gått bra om dere lånte samme bok, eller er det best om dere velger bøker selv?

Jente 6b: Helst velge bok selv.

11. **I:** Tror du det finnes typiske guttebøker og jentebøker, og hva handler de i så fall om?

Jente 6b: Guttebøker er traktorbøker og tekniske bøker. Jentebøker er for eksempel Dustedagboka. Den er veldig jentete. Tror ikke mange gutter leser den. Og forelskelse.

Gutt 9e:

1. **I:** Leser du mye skjønnlitteratur?
Gutt 9e: Nei.
I: Hva gjør du på fritiden da?
Gutt 9e: Trener.
2. **I:** Hvorfor leser du ikke?
Gutt 9e: Kjedelig.
3. **I:** Hvorfor mener du det ikke er viktig å lese skjønnlitteratur?
Gutt 9e: Fordi det er meningsløst.
I: Hvorfor er det meningsløst?
Gutt 9e: Fordi det er fantasi.
4. **I:** Hva kunne motivert deg til å lese skjønnlitteratur?
Gutt 9e: Kanskje visst det hadde vært mer interessant. Det blir for mye fantasi.
I: Så det blir for mye fantasi? Kunne du da ha lest en biografi? Den er jo sann.
Gutt 9e: Biografi er bedre.
5. **I:** Er du ofte på biblioteket på fritiden?
Gutt 9e: Aldri vært der.
I: Kunne du tenkt deg å dra dit?
Gutt 9e: Nei.
6. **I:** Liker du best å lese selv, eller at læreren leser høyt?
Gutt 9e: Lese selv.
7. **I:** Foretrekker du bok eller film?
Gutt 9e: Film.
8. **I:** Om du fikk utdelt en skjønnlitterær tekst i norsktimen, og du fikk beskjed om å bestemme selv hvordan du skulle jobbe med den, hva ville du gjort?
Gutt 9e: Hatt gruppearbeid. Lage skuespill.
9. **I:** Du svarte vel egentlig på det tidligere, men liker du best å lese skjønnlitteratur eller sakprosa?
Gutt 9e: Sakprosa.
10. **I:** Om du og klassen skulle lånt bøker på biblioteket, tror du det hadde gått bra om dere lånte samme bok, eller er det best om dere velger bøker selv?
Gutt 9e: Artig om alle hadde valgt samme bok.
I: Så om boka dere skulle lese da hadde handlet om kjærlighet, så hadde du lest den?
Gutt 9e: Nei, da hadde jeg ikke lest den.
11. **I:** Tror du det finnes typiske guttebøker og jentebøker?
Gutt 9e: Ja. Romantikk og slike ting.
I: Det mener du er jentebøker?
Gutt 9e: Ja. Og guttebok er mer action.

I: Og et siste spørsmål: Hvordan syns du norskfaget fungerer?

Gutt 9e: Norskfaget fungerer greit.

Gutt 9f:

1. **I:** Leser du mye skjønnlitteratur?

Gutt 9f: Ja. Men bruker mest fritiden på ting jeg har lyst til.

I: Hvor leser du når du skal lese da?

Gutt 9f: Leser etter at jeg har lagt meg.

I: Hva leser du da?

Gutt 9f: Leser spenningsbøker, og fantasy. Og leser veldig mye krim.

2. **I:** Hvorfor leser du?

Gutt 9f: Fordi det er moro.

3. **I:** Hvorfor tror du det er viktig å lese skjønnlitteratur?

Gutt 9f: Fordi du blir flinkere til å lese. Og du lærer deg til å lese fort.

4. **I:** Hva motiverer deg til å lese skjønnlitteratur?

Gutt 9f: Om jeg har funnet en bra bok.

I: Hva kan ødelegge lesemotivasjonen din?

Gutt 9f: Bråk.

I: Er det noe læreren kan gjøre for å motivere deg til å lese mer?

Gutt 9f: Vi kunne fått lånt en bok.

5. **I:** Er du ofte på biblioteket på fritiden?

Gutt 9f: Ja, den hender. Låner bøker. Mamma jobber der som vikar, så jeg er der iblant når hun jobber.

6. **I:** Liker du best å lese selv, eller at læreren leser høyt?

Gutt 9f: Liker best å lese selv.

I: Leser læreren ofte høyt for dere?

Gutt 9f: Læreren leser ikke så ofte. Akkurat passe.

7. **I:** Foretrekker du bok eller film?

Gutt 9f: Kommer an på filmen og boka.

I: Har du sett en film der du leste boka først?

Gutt 9f: Ja, Harry Potter. Leste boka først.

I: Hvorfor valgte du å lese boka først?

Gutt 9f: Vi hadde ikke filmene hjemme, og dette var før vi fikk Viaplay og Netflix.

8. **I:** Om du fikk utdelt en skjønnlitterær tekst i norsktimen, og du selv fikk velge hvordan du skulle jobbe med teksten, hva ville du gjort?

Gutt 9f: Spørs hva teksten handler om.

I: Om det hadde vært et utdrag fra en tekst da?

Gutt 9f: Kunne kanskje skrevet slutten selv. 9.klassingene har faktisk er prosjekt. En forfatter begynner på en tekst, så skal teksten sendes rundt til 9.klassinger som fortsetter på teksten.

I: Kunne du ha framført teksten?

Gutt 9f: Er ikke så glad i å framføre ting. Iallfall ikke ting jeg har skrevet selv. Men går greit om andre har skrevet det som skal framføres.

9. **I:** Liker du best å lese skjønnlitteratur eller sakprosa?

Gutt 9f: Skjønnlitteratur.

I: Hvorfor det?

Gutt 9f: Det er mer spennende enn totalt uinteressante fakta. Er veldig mye fakta i skolen. Men man er jo på skolen for å lære.

10. **I:** Om du og klassen skulle lånt bøker på biblioteket, tror du det hadde gått bra om dere lånte samme bok, eller er det best om dere velger bøker selv?

Gutt 9f: Best å velge bok selv. Vi har jo ulike interesser.

I: Hva ville du lånt?

Gutt 9f: Jeg ville lånt krim. Kunne godt vært mer krim i undervisningen.

11. **I:** Tror du det finnes typiske guttebøker og jentebøker?

Gutt 9f: Vil tro Twilight er typisk jentete. Og klining og kliss.

I: Så klining og kliss er typisk jentete?

Gutt 9f: Ja. Sikkert noen gutter som leser det også.

I: Men hva mener du er en typisk guttebok og en typisk jentebok da?

Gutt 9f: Tror gutter leser mye fantasy. Kanskje fordi de blir mer nerdete enn jentene. Mange jenter leser også fantasy, men de er ikke typiske noen av dem.

Gutt 9g:

1. **I:** Leser du mye skjønnlitteratur?

Gutt 9g: Leser litt, men ikke så veldig mye. Av og til.

I: Hva leser du da?

Gutt 9g: Krim, og av og til humor.

I: Hvor leser du?

Gutt 9g: På senga.

2. **I:** Hvorfor leser du?

Gutt 9g: Enten er det lekse, eller for å ha noe å finne på. Få tiden til å gå.

3. **I:** Hvorfor tror du det er viktig å lese skjønnlitteratur?

Gutt 9g: For at man skal få et syn på at ikke alt er sant hele tiden, siden man lærer bare fakta på skola.

4. **I:** Hva motiverer deg til å lese skjønnlitteratur?

Gutt 9g: At den kan ha fått gode tilbakemeldinger, eller kan ha vært opphavet til en serie.

I: Hva kan være med på å ødelegge lesemotivasjonen din?

Gutt 9g: Bråk. Det må være stille, men ikke for stille.

I: Er det noe læreren kan gjøre for å motivere deg mer til å lese?

Gutt 9g: Finne bøker som passer mine interesser. Ikke velge at de tykkeste bøkene, slik at jeg kommer meg igjennom dem.

I: Er du ofte på biblioteket i skoletiden?

Gutt 9g: Iblant. Vi kan gå dit når vi er ferdige med det vi skal i timene. Og vi kan gå på biblioteket i matfri.

5. **I:** Er du ofte på biblioteket på fritiden?

Gutt 9g: Sjelden.

I: Hva låner du de gangene du er der da?

Gutt 9g: Varierer hva jeg låner.

6. **I:** Liker du best å lese selv, eller at læreren leser høyt for dere?

Gutt 9g: Læreren.

I: Hva er grunnen til det?

Gutt 9g: Læreren leser med mer innlevelse. Kan få lyst til å lese fortsettelsen.

7. **I:** Foretrekker du bok eller film?

Gutt 9g: Lese boka først, og sett filmen etterpå.

8. **I:** Om du hadde fått utdelt en skjønnlitterær tekst, som du selv fikk velge hvordan du skulle jobbe med, hva ville du gjort med den?

Gutt 9g: Jobbet i gruppe. Om det var et spennende utdrag ville jeg ha lest boka.

9. **I:** Liker du best å lese skjønnlitteratur eller sakprosa?

Gutt 9g: Skjønnlitteratur. Men det hender at jeg leser sakprosa.

10. **I:** Om du og klassen skulle lånt bøker på biblioteket, tror du det hadde gått bra om dere lånte samme bok, eller er det best om dere velger bøker selv?

Gutt 9g: Velge selv. Får lese det du vil lese og det du liker best.

11. **I:** Tror du det finnes typiske guttebøker og jentebøker?

Gutt 9g: Kommer an på hvordan de oppfører seg. Det er ikke mange jenter som låner bok om mekanikk.

I: Men hva tror du en typisk jentebok og en typisk guttebok handler om da?

Gutt 9g: Guttebøker handler om tekniske ting. Jentebøker handler nok om hest, sminke og alt mulig sånn.

I: Og et bittelite tilleggsspørsmål til slutt: Er du fornøyd med norskfaget slik det er nå, eller savner du noe?

Gutt 9g: Savner litt mer gruppearbeid og prosjekt. Jobbe litt mer sammen og gjøre litt mer ting. Mer praktiske ting. Men ellers er det helt greit.

Jente 9c:

1. **I:** Intervjuer: Leser du mye skjønnlitteratur?

Jente 9c: Ja, hver kveld.

I: Hva leser du da?

Jente 9c: Hvilke bøker liksom? Leser Hunger Games. Og en del fantasy.

2. **I:** Hvorfor leser du?

Jente 9c: Man lever seg inn i en ny verden som bøkene forteller. Og fordi det er spennende.

3. **I:** Hvorfor tror du det er viktig å lese skjønnlitteratur?

Jente 9c: For at man skal bli flinkere til å lese. Man får flere ideer når man skal skrive en tekst.

4. **I:** Hva motiverer deg til å lese skjønnlitteratur?

Jente 9c: Vet egentlig ikke helt. Jeg bare leser. Leser fordi jeg liker det.

I: Er det noe som kan ødelegge motivasjonen for lesing?

Jente 9c: Neeei, egentlig ikke. Jeg lever med så inn i boka.

I: Er det noe læreren kan gjøre for å motivere deg mer?

Jente 9c: Ja, kanskje hjelpe litt mer til å finne flere spennende bøker. Og ha en lesetime. Mer stillelesing.

5. **I:** Er du ofte på biblioteket på fritiden?

Jente 9c: Ja, ganske ofte. Både på skola og etter.

I: Låner du noe når du er der?

Jente 9c: Bøker. Låner også lydbøker iblant.

I: Hvem er du med på biblioteket?

Jente 9c: Venninner og foreldre.

6. **I:** Liker du best å lese selv, eller at læreren leser høyt?

Jente 9c: Lese mest selv. Da leser man i eget tempo, og jeg får med meg mer.

I: Leser læreren mye høyt for dere?

Jente 9c: Noen ganger leser læreren høyt, noen ganger leser vi høyt. Det varierer litt.

7. **I:** Foretrekker du bok eller film?

Jente 9c: Bok er mest spennende, for da kan man høre hva personene tenker. Men film er også spennende når man ser hva som skjer. Men velger bok.

8. **I:** Om du fikk utdelt en skjønnlitterær tekst i norsktimen, og fikk velge selv hvordan du skulle jobbe med den, hva ville du ha gjort?

Jente 9c: Lest den først, og så kanskje skrevet mer på det som skjedde på slutten. Finne på slutten.

9. **I:** Liker du best å lese skjønnlitteratur eller sakprosa?

Jente 9c: Liker skjønnlitteratur best. Er mest fakta på skolen.

10. **I:** Om du og klassen skulle lånt bøker på biblioteket, tror du det hadde gått bra om dere lånte samme bok, eller er det best om dere velger bøker selv?

Jente 9c: Låne forskjellige. Vi har forskjellige smak. Noen liker krim, noen liker fantasy.

11. **I:** Finnes det typiske guttebøker og jentebøker?

Jente 9c: Ja, egentlig. Kjærlighetsbøker er det jo ikke mange gutter som leser. Mange gutter leser Persey Jackson.

I: Et lite tilleggsspørsmål til slutt: Er du fornøyd med norskfaget slik det er nå, eller savner du noe?

Jente 9c: Mer stillelesing. Burde fokusere mer på lesing. Mange er flinke, men noen henger litt etter. Og vi kunne skrive mer historier.

Jente 9d:

1. **I:** Leser du mye skjønnlitteratur?

Jente 9d: Ja, jeg elsker å lese!

I: Hva liker du å lese da?

Jente 9d: Fantasy og spenning. Er glad i krim også.

2. **I:** Hvorfor leser du?

Jente 9d: Ehh, jeg vet egentlig ikke. Bare liker å lese.

3. **I:** Hvorfor tror du det er viktig å lese skjønnlitteratur?

Jente 9d: Fordi det er morsomt og spennende, og det er noe annerledes enn den vanlige hverdagen.

4. **I:** Hva motiverer deg til å lese skjønnlitteratur?

Jente 9d: Ehh, jeg veit ikke.

I: Men er det noe med teksten, eller er det noen rundt deg som oppmuntrer til lesing?

Jente 9d: Det er jo jeg selv som sier jeg skal lese. Det er noe med teksten som fenger.

I: Er det noe som kan ødelegge lesemotivasjonen din? For eksempel forstyrrelser?

Jente 9d: Nei, jeg klarer å stenge omverden ute. Skal noen klare å forstyrre, så må de ta boka ifra meg.

I: Er det noe læreren kan gjøre for å motivere deg til å lese enda mer?

Jente 9d: Går ikke an å lese mer enn nå.

5. **I:** Er du ofte på biblioteket på fritiden?

Jente 9d: Får ikke så mye tid til det. Men på skola er jeg på biblioteket. Låner bøker.

6. **I:** Liker du best å lese selv, eller at læreren leser høyt?

Jente 9d: Det kommer an på hva som skal leses. Men jeg liker best å lese selv.

7. **I:** Foretrekker du bok eller film?

Jente 9d: Vet ikke helt. Bøkene er ofte bedre enn filmene. Iblant er filmene best. Men det er sunnere å lese.

8. **I:** Om du hadde fått utdelt en skjønnlitterær tekst i norsktimen, og du fikk beskjed om å bestemme selv hvordan du skulle jobbe med den, hva ville du gjort?

Jente 9d: Lese teksten. Om det hadde vært et utdrag så ville jeg funnet boka og lest videre.

9. **I:** Liker du best å lese skjønnlitteratur eller sakprosa?

Jente 9d: Skjønnlitteratur!

10. **I:** Om du og klassen skulle lånt bøker på biblioteket, tror du det hadde gått bra om dere lånte samme bok, eller er det best om dere velger bøker selv?

Jente 9d: Velge litt selv. Og heller få anbefalinger fra andre.

11. **I:** Tror du det finnes typiske guttebøker og jentebøker?

Jente 9d: Mange bøker blir jo mer jentebøker enn guttebøker. Jenter og gutter har jo ulike interesser.

I: Så hva inneholder en typisk jentebok og en typisk guttebok?

Jente 9d: Jeg veit ikke helt, men jentebøker handler nok mye om kjærlichkeit. Guttebøkene om fotball.

I: Og helt til slutt: Syns du norskfaget fungerer greit slik det er nå, eller ville du forandret noe?

Jente 9d: Syns det fungerer helt greit.

Vedlegg 8: Intervju-transkripsjon – lærere

Vedlegg 8.1: Lærer 6

6.klasse – Lærer 6

1. **Intervjuer:** Hvor mye skjønnlitteratur leser dere i norsktimene?

Lærer 1: Nå er det første året jeg jobber her, er ny kontaktlærer, og ny på skola, så dette er en slags innkjøringshøst for min del. Bøkene vi bruker i norsk, Zeppelin, er en språkbok med grammatikk, læringsstrategier osv. og en lesebok med tekster. Leseboka bruker jeg mest som hjemmelekse. Vi har ikke norsk hver dag, men målet er å lese litt hver dag i lekse. For eksempel kan de få en novelle som er delt opp i to sider hver dag. Fredager har vi en litterær samtale om teksten de har hatt i lekse, snakker om hva den handler om, om personene. Dette prøver jeg å knytte opp mot et spørsmål, eller et virkemiddel. Prøver å få inn litt hver uke. Vi jobber mest med språkboka på skolen. Setter mål for leseleksen på ukeplanen. Disse målene går blant annet ut på at de skal kjenne til ytre og indre kjennetegn ved personer i tekstene. Kapitteloversikten i leseboka er blant annet kurs, sammensatt tekst, litterær samtale, fantasy, og vennskap og forelskelse. Det er vanskelig, men jeg prøver å følge opp leseleksen så ofte som mulig. Når det lar seg gjøre, tar vi ut elever for å lese, har høytlesing med dem. Jeg prøver også å trekke inn andre fag, og sette de opp mot hverandre, slik at elevene ser at fagene har en sammenheng, og at de ikke kan fungere uten hverandre. Det er mye jobb å være kontaktlærer. Men det er lettere å se ting tverrfaglig og få ting i sammenheng.

2. **Intervjuer:** Du har jo allerede vært litt inne på det, men hvilke typer skjønnlitteratur leser dere mest?

Lærer 1: Til nå har vi vært innom sammensatte tekster, utdrag fra bøker, og noveller. Vi har også vært på biblioteket og lånt bøker som de har i hylla. Dette er for å kunne ta et avbrekk i undervisningene, eller når elever begynner å bli ferdige med oppgavene de skal gjøre. Jeg trekker også inn youtube en del i undervisningene. Youtube er fantastisk! Og det er noe elevene er kjent med fra før.

3. **Intervjuer:** Hvordan arbeider dere med skjønnlitteraturen i undervisningen?

Lærer 1: Vi jobber mer bevisst med skjønnlitteraturen nå. Har brukt litt tid på læringsstrategier nå i starten slik at elevene skal få inn det. Har blant annet gått igjennom VØL-skjema, tankekart og BISON, og jobbet endel med det. Syns det er viktig å gjøre

elevene bevisste på lesestrategier, og hva de skal se etter i en tekst. Vi jobber en del med innholdet, litterære kjennetegn. Vi jobbet mye med dikt tidligere i høst- som leselekse. Her brukte vi også litt tid på at elevene skulle kjenne til forfatterne. Og vi jobbet med rytmen i diktene, hvordan man skulle lese dikt, og innlevelse. Sjangerkjennetegn er også noe vi har brukt tid på. Hver 14.dag har vi en ukeprøve, der jeg plukker ut ting vi har jobbet med de siste ukene, og knytter dem opp mot målene jeg skreiv på arbeidsplanen. Dette har vi bare hatt en gang foreløpig, så jeg veit ikke hvor godt det fungerer for denne klassen. Men erfaringen fra tidligere klasser på andre skoler er at ukeprøven er veldig fin for meg, fordi jeg ser konkret hva som bør jobbes mer med, og hva eleven mestrer. I tillegg ser også eleven hva han bør øve mer på.

4. **Intervjuer:** Hvordan opplever du forskjellene i lesekompetanse og lesemotivasjon mellom gutter og jenter?

Lærer 1: Nå kjenner jeg ikke klassen så godt enda. Jentene er veldig stille. De er aktive og rekker opp hånda, men er stille. Det er alltid mange av de samme som er på banen når de skal melde seg til høytlesing. Det er også forskjell på høytlesinga. Men jeg finner at det generelt er motivasjon på begge sider. Men jeg veit jeg må være mer bevisst på guttene for at de skal få lese litt tekster som interesserer dem. Guttene liker mer tekniske tekster, eller traktor eller biler. Motivasjonen er der, men det er det å finne tekster som treffer interessene deres. Tegneserier kan også fungere.

5. **Intervjuer:** På hvilken måte mener du at det å lese skjønnlitteratur kan være viktig for elevene?

Lærer 1: Jeg syns det er viktig å spørre elevene hvorfor man skal lære dette. Få dem til å reflektere litt. Jeg syns de skal vite at man på skolen skal lære litt om alt, og at dette blir regnet som allmennkunnskap. Kan de dette, kan de også forstå verden lettere. Man trenger ikke huske alt, men har man lært det en gang så har man ikke helt blanke ark. Med skjønnlitteraturen får de også trimmet hjernen og fantasien.

6. **Intervjuer:** Hvilke kriterier velger du tekster ut ifra?

Lærer 1: Siden jeg er såpass fersk her på skolen, og det er mye å sette deg inn i, så har jeg til nå holdt meg veldig til leseboka, fordi det er oversiktlig og trygt. Men jeg tenker å plukke inn fra andre steder senere. To elever i klassen har egne leselekser pga. dysleksi. Tempolex. Disse elevene skal lese hver dag. Blir fulgt opp av en hjelpelærer hver dag. De

snakker med dem om teksten og virkemiddel. På slutten av timen snakker vi om leseleksa, og da kan alle henge med. Prøver å tilpasser tekstene. Prøver også å tilpasse bøkene når vi går på biblioteket. Er ærlig om elevenes bokvalg. Mener jeg at boka kanskje er for tung for en elev, forsøker jeg å si det til eleven, men om eleven virkelig vil lese boka, så forteller jeg at hun kan jo forsøke, men at det er greit om hun finner ut at det blir for vanskelig.

7. **Intervjuer:** Anbefaler du bøker til elevene?

Lærer 1: Ja, jeg anbefaler bøker og kommer med tips når vi er på biblioteket. Jeg prøver også å lese bøker selv, slik at jeg kan anbefale videre til individuelle elever. Tanken er å lage et lite bibliotek bakerst i klasserommet. Og målet er å gjøre elevene interesserte i bøker. Om jeg får lest en del ungdomsbøker, kan jeg anbefale litt bøker til elevene i matpausen, for eksempel. Fortelle dem litt hva bøkene handler om, uten å røpe for mye av handlingen.

8. **Intervjuer:** Dette spørsmålet har vi jo også vært inne på før, men hvordan motiverer du elevene dine til å lese?

Lærer 1: Jeg prøver jo å få dem til å se nytten av å kunne lese, og nytten av å ha kjennskap til forfatterne av tekstene. Dette er allmennkunnskap, og det trenger vi for å forstå verden. Vi brukte også en del tid på nærlesing i starten, slik at elevene lettere skulle vite hva de skal se etter i en tekst, og slik forstå boka bedre.

9. **Intervjuer:** Mener du det er forskjell på skolelesing og fritidslesing?

Lærer: Vanskelig spørsmål. Har ikke reflektert så mye over det egentlig. Man håper jo at det ikke er så stor forskjell. Tror det handler om motivasjon. Handler om at det er kjekt å lese. Det er lettere å kose seg med god bok hjemme. Og motivasjonen for å lese hjemme er nok større. Men man har jo både et håp og et mål om at skille ikke skal bli så stort. Om skille ikke er så stort, så betyr det kanskje at det er spennende på skola. Det sier en del om undervisningen. Jo mindre forskjell, jo bedre er det. De har jo også lekselesing hjemme. Uansett hva og hvor man leser så bør det føles likt. Om man leser mye hjemme, da ligger det mer naturlig å lese på skolen også. Det er bedre å lese litt, men ordentlig, enn å skumme mye. Man må gjøre noe ordentlig.

9.klasse – Lærer 9

Dette intervjuet ble besvart på e-post.

1. Intervjuer: Hvor mye skjønnlitteratur leser dere i norsktimene?

Lærer 9: Det er egentlig ganske tilfeldig, alt etter hvilket tema vi jobber med i timene. Noen uker kan det bli mer enn andre uker. Men gjennomsnittlig blir det vel rundt femten minutter i uka.

2. Intervjuer: Hvilke typer skjønnlitteratur leser dere mest?

Lærer 9: Jeg vil si vi leser en god blanding av ulike sjangere, og tekster fra ulike perioder. Elevene har for eksempel sine egne skjønnlitterære bøker til stillelesing. Dette er bøker de selv har valgt på biblioteket. Ellers leser vi mer moderne tekster fra txt-aksjonen. Det som er så fint med denne aksjonen, er at elevene får en bok hver som inneholder utdrag fra ulike type bøker. Utdragene er alt fra krim og spenning, til kjærlighet og fantasy, og tegneserier. Utdragene varierer også i å være både krevende og mer lettlest. Altså finner elevene alltid en tekst som kan interessere dem, og som de ofte kan få lyst til å lese videre på. I tillegg leser vi og jobber med de tekstene som står i læreboka.

3. Intervjuer: Hvordan arbeider dere med skjønnlitteraturen i undervisninga?

Lærer 9: Vi har en del samtaler rundt de tekstene vi leser, både tekstene vi leser på skola, men også de tekstene de har lest i hjemmelekse. I tillegg jobber elevene med oppgaver i læreboka til de ulike tekstene. Dette for at de skal få jobber ordentlig med tekstene, og for at de skal få reflektert mer rundt innholdet og teksten som sjanger.

4. Intervjuer: Hvordan opplever du forskjellene i lesekompetanse og lesemotivasjon mellom gutter og jenter?

Lærer 9: Jentene i denne klassen har samlet sett noe bedre leseferdigheter enn guttene. Likevel er det mange gutter her som er ivrige lesere. Oppsummert tror jeg alle jentene her leser frivillig, mens to-tre av guttene nok leser minst mulig.

5. Intervjuer: På hvilken måte mener du at det å lese skjønnlitteratur kan være viktig for elevene?

Lærer 9: I tillegg til å være en naturlig og underholdende kilde til å styrke og bygge begrepsapparatet, mener jeg at skjønnlitteratur er en fin måte å speile seg selv på og reflektere over livet. Dersom man bare leser rene underholdningsbøker, mener jeg likevel at det er en mer utviklende form for underholdning enn tilsvarende spill eller film, ettersom man med bøker og tekst underveis utvikler leseferdigheter og vokabular.

6. Intervjuer: Hvilke kriterier velger du tekster ut ifra?

Lærer 9: Når jeg velger tekster, prøver jeg å velge ut ifra målform, vanskegrad, relevans for elevene og pedagogisk enhet. Sjanger vil jo også være et kriterium i utvelgelsesprosessen om hensikten er å modellere en sjanger i norsktimene.

7. Intervjuer: Anbefaler du bøker til elevene?

Lærer 9: Jeg er nok ikke flink nok til å holde meg oppdatert på ny litteratur, så det er ikke ofte jeg kan komme med anbefalinger. Men dersom jeg kjenner en bok, og mener noen av elevene i klassen er i målgruppen, så anbefaler jeg gjerne.

8. Intervjuer: Hvordan motiverer du elevene til å lese?

Lærer 9: For de elevene som sliter med motivasjonen, framhever jeg ofte at de gjennom å lese vil få bedret lesehastighet og begrepsapparat, og at dette vil gjøre det lettere for dem å lese og forstå fagtekster også i videre skolegang. I timene har vi også snakket om dette med å lære «om livet» gjennom litteratur, som jeg også var inne på på spørsmålet om skjønnlitteraturens viktighet for elevene.

9. Intervjuer: Mener du det er forskjell på skolelesing og fritidslesing?

Lærer 9: Ved styrt lesing i skolen vil vi ofte ha gjennomført noen førlesingsaktiviteter, slik at elevene antakelig leser mer oppmerksomt, og at de kanskje har fokus på spesielle sider ved teksten. Jeg antar at ved fritidslesing leser eleven med underholdning som hovedhensikt, og dermed mindre oppmerksomt.

Sammendrag

Denne avhandlingen er bygd på en kvalitativ studie, hvor jeg tar i bruk spørreundersøkelser og intervjuer med elever og lærere for å finne svar på hvordan elever kan motiveres til å lese mer skjønnlitteratur. I tillegg utforsker jeg eventuelle sprik mellom elever og lærere i deres syn på lesing og hva som kan motivere til mer lesing. Dette sees i lys av nytte- og lystlesingsperspektiver og skolelesing versus fritidslesing, samt i forskjellene mellom gutter og jenter.

Spørreundersøkelsene ble gjennomført i en 5.- og en 8.klasse for å se om det skjer noe med leseutviklingen, motivasjonen og holdningene til lesing i løpet av skoleårene. Intervjuene ble gjennomført et år senere i de samme klassene, og viser en utvikling i modenhet og holdninger. I tillegg ble norsklæreren til de to klassene intervjuet for å se hva de legger vekt på i undervisningen, og for å se om det er sprik i elever og lærers syn på motivasjon.

Funnene drøftes i lys av aktuell teori og leseforskning, og viser et tydelig behov for ytterligere arbeid med lesemotivering blant elevene. Funnene viser videre at elevene trenger mer tid til lesing på skolen, og at de i større grad ønsker flere bokanbefalinger og hjelp fra læreren til å finne passende bøker, innholdsmessig og med passende vanskelighetsgrad. I tillegg til motiveringsfaktorer viser funnene også et sprik mellom elever og lærere. Lærerne forteller at de bruker tid på å lese bøker for å kunne anbefale videre, og de virker reflekterte over leseundervisningen. Likevel viser elevsvarene at elevene ikke opplever nok motivering for lesing, og de ønsker mer tid og større oppmuntring og hjelp fra læreren.

Måtene og metodene man kan motivere elever til mer lesing på er belyst og gjort rede for, og virker å være tydelig for lærerne. Likevel tyder funnene fra undersøkelsene på at metodene må tydeligere innarbeides i undervisningen for at de skal kunne ha en virkning hos elevene.